

กองทุน สวัสดิการชุมชน

สวัสดิการประมง : ๕๑๕๘

ถอดบทเรียน 8 กองทุน

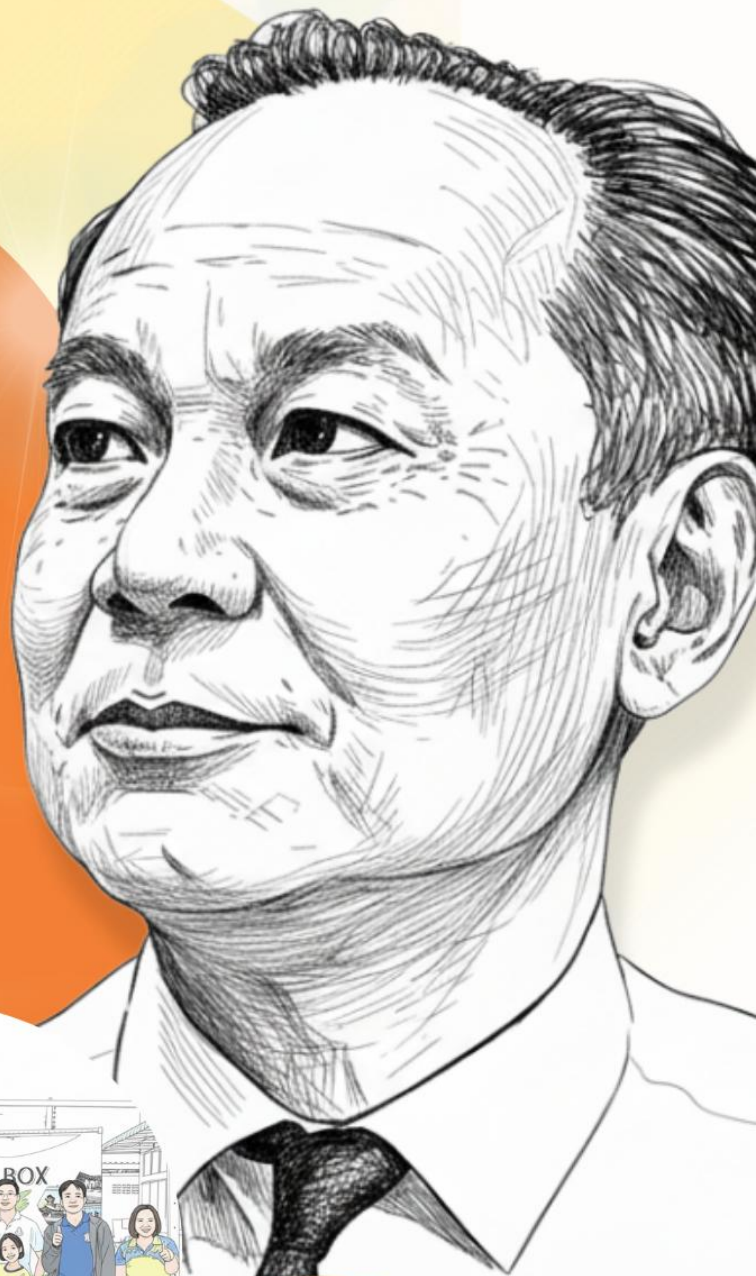
ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ

รางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน

ผู้สรรค์สร้างความมั่นคงของมนุษย์

ตามแนวคิดของ

ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์

"คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน"
ประจำปี 2567

ชื่อหนังสือ	สวัสดิการชุมชน “สวัสดิการประชาชน” ถอดบทเรียน 8 กองทุน ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ รางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน : ผู้สรรค์สร้างความมั่นคงของมนุษย์ ตามแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ “คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ประจำปี 2567
ปีที่ผลิต	2568
ที่ปรึกษา	วีรบูรณ์ วิสารทสกุล, กฤษดา สมประสงค์
บรรณาธิการ	เฉลิมเกียรติ ตะดวงดี
ผู้เขียนและเรียบเรียง	ดวงใจ ดวงจันทร์โชติ, พัชรดา จุลเพชร, นิติพงษ์ ศรีระพันธ์, สมจิตร จันทร์เพ็ญ, กฤษณะ โชตรัตน์กมล, เฉลิมเกียรติ ตะดวงดี, เกศกุล สระกวี
ภาพประกอบ	สำนักพัฒนานวัตกรรมชุมชนจัดการความรู้และสื่อสาร สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.(องค์การมหาชน) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล
ประสานการผลิต	เฉลิมเกียรติ ตะดวงดี

ที่อยู่ติดต่อ วิทยาลัยพัฒนาศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง
 จังหวัดปทุมธานี 12120
 โทรศัพท์ 0-2 564 4440 ต่อ 1321 โทรสาร 0-2 564 4429

ที่อยู่ติดต่อ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
 912 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ
 กรุงเทพฯ 10240
 โทรศัพท์ 0-2 378 8300-9 www.codi.or.th

สารบัญ

คำนำ

- “ปลูกผักปลอดภัย สร้างสุขภาพดี เพิ่มรายได้ให้ชุมชน” 2
กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองสูงเหนือ อำเภอมะนัง จังหวัดนครปฐม
- “สร้างชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” 12
กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ อำเภอโมก จังหวัดอ่างทอง
- “สามวัยไปด้วยกัน” 21
กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
- กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ : 31
ต้นแบบการพัฒนาสวัสดิการและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมือง
กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
- “ฟื้นฟูวิถี เพิ่มพูนรายได้ ด้วยสัมมาชีพในชุมชน” 43
กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดชัยภูมิ
- “กองทุนที่ดินที่อยู่อาศัย” 52
กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง (โคกสูง) อำเภอกอสุ่ง จังหวัดสระแก้ว
- “หนองเหล็ก” การเป็นชุมชนฐานรากสวัสดิการชุมชนสู่การสร้างสังคม ที่เป็นธรรม 60
กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
- โทษโคราซ : เสี่ยงแห่งความหวังและการสืบสานวิถีวัฒนธรรม 71
เพื่อคุณภาพชีวิตของคนโขกชัย
กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโขกชัย (นอกเขต) อำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา
- ภาคผนวก 84

คำนำ

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลมีการดำเนินงานก้าวเข้าสู่ปีที่ 19 ต่อเนื่องมานับจากปี 2548 ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาและสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชนจากรัฐบาล โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในปี 2553 มีนโยบายสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ผ่านเกณฑ์คุณภาพในสัดส่วนการออมของสมาชิก ไม่เกิน 365 บาท/ราย/ปี เป็นการสมทบสามฝ่าย (1:1:1) ได้แก่ 1) การออมจากสมาชิกในชุมชน 2) สมทบจากรัฐบาลผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และ 3) สมทบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจุบัน มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล จำนวน 5,991 กองทุน สมาชิกกว่า 6,939,227 ราย มีเงินกองทุนสะสม 22,228,162,607.60 บาท สามารถดูแลช่วยเหลือสมาชิกกองทุนได้มากกว่า 5,787,199 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 3 ธันวาคม 2567)

องค์กรสวัสดิการชุมชน เป็นองค์กรที่จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกในชุมชนในการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมของเครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชน จนเกิดเป็นกระบวนการจัดสวัสดิการชุมชนและรัฐให้การสนับสนุนบางส่วน โดยดำเนินงานตามหลักบริหารจัดการที่ดี มีคุณธรรม สอดคล้องกับแนวคิดจากข้อเขียนของศาสตราจารย์ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ เรื่อง “คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง : จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ทั้งนี้ กองทุนสวัสดิการชุมชน ได้เสนอขอรับรางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน : ผู้สรรค์สร้างความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ “คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ในปี 2567 เป็นปีที่ 8 โดยมีการเข้าร่วมประกวดจากทั่วประเทศใน 5 ภาค จำนวน 65 กองทุนและผ่านกระบวนการพิจารณากลั่นกรองในระดับภาคสู่ระดับประเทศ จนได้รับรางวัลทั้งสิ้น 8 กองทุนใน 10 ประเภทรางวัล

การดำเนินงานของทุกกองทุนฯ ที่เข้าร่วมประกวดล้วนมีความสำคัญและน่าสนใจยิ่ง ทั้งนี้จึงได้นำเรื่องราวของกองทุนฯ ที่ได้รับรางวัลดังกล่าวมาสู่การเผยแพร่ถึงรูปธรรมเชิงประจักษ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนอันทรงคุณค่า ด้วยกระบวนการบริหารงานกองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของคนในตำบล ด้วยความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการประชาสัมพันธ์และสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ อันแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกองทุนสวัสดิการชุมชนซึ่งเป็นรากฐานสำคัญด้านสวัสดิการที่บริหารจัดการด้วยพลังของชุมชนเพื่อคนในชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต สร้างความเสมอภาคเท่าเทียมให้กับคนในชุมชน ก่อให้เกิดความยั่งยืนให้แก่กองทุนสวัสดิการชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กุมภาพันธ์ 2568

“ปลูกผักปลอดภัย สร้างสุขภาพดี เพิ่มรายได้ให้ชุมชน”

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
ประเภทที่ 2 ด้านการพัฒนาสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหาร

สมจิตร จันทรเพ็ญ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

บทคัดย่อ

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีประเภทการจัดสวัสดิการหลากหลาย ผลการตรวจเลือดของสมาชิกในชุมชนพบว่าสารเคมีตกค้างสูงในทำให้เกิดความตระหนักในการปลูกผักปลอดภัยไว้บริโภคและจำหน่ายภายในและภายนอกชุมชน ทักษะ ภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถของสมาชิกกองทุนสวัสดิการด้านการเกษตร การประสานเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ก่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมที่ต่อยอดขยายผล สุดท้าย ปลูกผักปลอดภัย สร้างสุขภาพดี เพิ่มรายได้ให้ชุมชน

คำสำคัญ อาหารปลอดภัย, สุขภาพดี, วิสาหกิจชุมชน

การก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม ก่อตั้งเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2554 เดิมสำนักงานตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลทัพหลวง เริ่มจากการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงตำบลทัพหลวง อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน สมาชิกแรกตั้งจำนวน 42 คน เงินสมทบจำนวน 1,000 กว่าบาท ที่ทำการกองทุนปัจจุบัน เลขที่ 22/22 หมู่ 2 ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ตำบลหนองงูเหลือมประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน มีประชากร จำนวน 10,752 คน มีสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนครอบคลุมทุกหมู่บ้านจำนวน 1,267 คน คิดเป็นร้อยละ 11.78 ของจำนวนประชากร มีจำนวนคณะกรรมการกองทุน จำนวน 27 คน

ปี 2557 ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนคนเดิมเริ่มมีอายุมากขึ้น ได้ชักชวนแกนนำชุมชนในตำบลเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ จากเดิมที่เป็นสมาชิก คณะกรรมการชุดปัจจุบันเริ่มเข้ามาทำงานบริหารกองทุนจริงในปี 2560 หลังจากคณะกรรมการได้เข้าร่วมเรียนรู้การทำงานผ่านเวทีการประชุมเครือข่ายได้แก่ 1) ทีมยุทธศาสตร์ 2) ทีมขับเคลื่อน 3) ทีมเครือข่ายเมือง (ทุกกองทุนในอำเภอเมือง)

การพัฒนาสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหาร

ปี 2561 มีเหตุการณ์สมาชิกภายในชุมชนป่วยได้เสียชีวิตจากโรคมะเร็ง ภายใน 1 ปี จำนวน 4 ราย แพทย์ให้ความเห็นว่า อาจเกิดจากการบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนยาฆ่าแมลงสะสมเป็นระยะเวลานาน ทำให้เกิดความตระหนักถึงผลกระทบจากอาหารที่ปนเปื้อนยาฆ่าแมลงสะสม จึงได้มีการให้ความรู้ ตรวจสอบหาสารเคมี

ตกค้างในเลือด โดยคุณหมอจาก รพสต.หนองงูเห่าล้อม ตรวจครบทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 30-40 คนจัดเก็บได้ ประมาณ 400 คน

ผลการตรวจเลือด พบว่ามีสารเคมีตกค้างในเลือด ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าสารเคมีตัวนั้นคืออะไร สารเคมีนั้นอาจเกิดจากยาที่กินประจำวันที่ได้ บอกได้เพียงว่ามีหรือไม่มี แบ่งระดับ มีมาก มีความเสี่ยงสูง มีการจัดเก็บข้อมูลรายปี ตรวจเลือดกลุ่มสมาชิกคนเดิม ตั้งแต่ปี 2562 และปี 2563พบว่า สมาชิกมีความเสี่ยงสูง สารเคมีลดลง องค์การบริหารส่วนตำบล สนับสนุนเรื่องงบประมาณให้แต่ละหมู่บ้าน ๆ ละ 20,000 บาท ในการดำเนินงาน

สมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรด้วยพื้นที่ของตำบลมีความเหมาะสมในการทำเกษตร ได้ริเริ่มปลูกผักอินทรีย์ไว้กินเองในชุมชน สมาชิกปลูกผักได้ผลผลิตดีแต่ราคาขายไม่ได้ตามที่คิดไว้ ผักอินทรีย์ต้องดูแลอย่างดี เรื่องพื้นที่กันชน และเรื่องน้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญ ภายหลังสมาชิกจึงปรับมาปลูกผักปลอดภัย ส่งผลให้ขายผลผลิตขึ้นมากขึ้น มีการจัดทำโครงการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารและการส่งเสริมอาชีพให้กับกลุ่มเปราะบาง ได้รับการจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดนครปฐม เรื่องการปลูกผักสวนครัวไว้กินได้ ทุกบ้านมีผักที่ปลูกไว้กิน แต่ละบ้านนำผักมาแลกเปลี่ยนกัน มีการทำปุ๋ยหมักบำรุงดิน

จากสถานการณ์โรคระบาด Covid-19 คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน ช่วยกันเย็บหน้ากาก แจกสมาชิก ได้รับบริจาคผ้ามาจากวัด หลังจากเหตุการณ์โรคระบาด Covid-19 มีปลูกผักปลอดภัยมาอย่างต่อเนื่อง และมีการแจกเมล็ดพันธุ์ “ตู้ปันปลูก” สมาชิกในชุมชนไม่ได้ออกไปไหน แต่ละบ้านปลูกผัก และลงรูปผ่าน สื่อสารผ่าน facebook คณะกรรมการเห็นแล้วต่างมีกำลังใจในการทำงาน

นับได้ว่าหลังสถานการณ์ covid-19 มีการทำงานเรื่องด้านการพัฒนาสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนส่วนใหญ่ ปลูกผักกันเกือบครบทุกหลังคาเรือน มีผักสวนครัว พริก กระเพรา โหระพา ปลูกไว้ตามบ้าน” สมาชิกส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเอง ปลูกผักหน้าบ้าน พื้นที่ด้านข้างบ้าน สำหรับพืชที่ปลูกเพื่อขาย ได้แก่ หน่อไม้ฝรั่ง กุ้ยช่าย ตะไคร้ กระชาย พริก กวางตุ้ง คะน้า กะหล่ำปลี ไม้ดอก เช่น กุหลาบมอญที่ไร่ร้อยพวงมาลัย

การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน

คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 27 คน มีการวางแผนการดำเนินการในแต่ละหมู่บ้าน เป็นการทำงานทำลักษณะเครือข่าย คณะกรรมการกองทุนหลายคนอีกบทบาทหนึ่ง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทำให้มีการพูดคุยสื่อสารกันอยู่เสมอ

การเข้าร่วมประชุมเครือข่ายอำเภอ เครือข่ายจังหวัด มีส่วนในการสนับสนุนการทำงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ เรื่องการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ เรื่องการพัฒนาศักยภาพ การไปศึกษาดูงาน ส่งให้ทีมงานไปร่วมกลับมาพัฒนางานต่อไป เรื่องการบริหารกองทุน การจ่ายสวัสดิการที่เหมาะสมป้องกันความเสี่ยงของกองทุน มีหลักสูตรอบรมเฉพาะตำแหน่ง เหนือญิก เลขานุการ การ

บริหารงานของคณะกรรมการกองทุน และการปฏิบัติหน้าที่สามารถทำงานทดแทนกันได้ คณะกรรมการกองทุนไม่มีค่าตอบแทน หากมีการประชุมนอกพื้นที่ มีค่าใช้จ่ายเดินทางให้เล็กน้อย

กองทุนสวัสดิการชุมชนได้เข้าร่วมอบรมโปรแกรมบริหารการเงินและบัญชีกองทุนสวัสดิการชุมชน CODI SWF และเป็นตำบลเดียวในอำเภอเมือง จ.นครปฐม ที่ผ่านการอบรม และใช้งานอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันเป็นครู ก. ช่วยแนะนำกองทุนอื่น ๆ ที่ต้องการเรียนรู้ด้วย

คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกันผ่าน Application line กันอยู่เสมอ และมีการประชุมเฉพาะคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม ระยะเวลา 3-4 เดือน : ครั้งและส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งมีการประชุมกันทุกเดือน ในส่วนของการเก็บเงินสมทบจากสมาชิก ขึ้นอยู่กับความสะดวกของกรรมการและสมาชิก ได้แก่ เดือนละ 1 ครั้ง 3 เดือนครั้ง 4 เดือนครั้ง 6 เดือนครั้ง และรายปี หากสมาชิกในครอบครัวมีหลายคน จะขอจ่ายเป็นกรรมการนำเงินสมทบที่เก็บได้เข้าบัญชีทุกวันที่ 25 ของเดือน คณะกรรมการแต่ละคนเก็บเงินได้เท่าไรก็นำเข้าธนาคาร มีสมุดลงบันทึกไว้ ช่วงต้นเดือนหากต้องใช้เงินก็เบิกออกมา ปัจจุบันมีสหกรณ์เวียน จำนวน 10,000 บาท

กองทุนสวัสดิการชุมชนเปิดรับสมาชิกโดยไม่จำกัดอายุของสมาชิก ต้องเข้าเป็นสมาชิก 6 เดือนขึ้นไป จึงขอรับสิทธิเบิกจ่ายสวัสดิการได้ กองทุนสวัสดิการชุมชนมีการสวัสดิการประเภทต่าง ๆ อาทิ สวัสดิการเด็กแรกเกิด จำนวน 500 บาท สวัสดิการแต่งงาน 200 บาท สวัสดิการผู้ป่วยนอน รพ. คืนละ 100 บาทไม่เกิน 10 คืน มีใบรับรองจาก รพ. สวัสดิการกรณีอุบัติเหตุครั้งละ 200 บาท ไม่เกิน 3 คืน และมีสวัสดิการช่วยเหลือสังคม และกองทุนการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียน ช่วงสถานการณ์โรคระบาด covid-19 มีการจ่ายเงินสวัสดิการภายหลังได้หยุดจ่ายสวัสดิการ covid-19 ไป

การจ่ายเงินสวัสดิการของกองทุนให้แก่สมาชิกมากที่สุด ได้แก่ สวัสดิการสมาชิกเสียชีวิต และสวัสดิการเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลเป็นลำดับรองลงมา กรณีสมาชิกเสียชีวิต จ่ายสวัสดิการลักษณะขั้นบันได เริ่มต้น 3,000 บาท พวงรีด 1 พวง เพิ่มปีละ 500 บาท สมาชิกอายุครบ 15 ปี จ่ายจำนวน 10,000 บาท สมาชิกอายุ 16-20 ปี กำหนดเพดานการจ่าย 10,000 บาท ซึ่งมีการปรับหลักเกณฑ์จ่ายไม่เกิน 10,000 บาท โดยขอมติในการประชุมประจำปีจากสมาชิกกองทุนสวัสดิการทั้งหมด เงินสมทบแต่ละปีที่เก็บได้จากสมาชิก รายรับมากกว่ารายจ่าย รับเงินสมทบจากสมาชิก ประมาณ 300,000 – จ่ายสวัสดิการ ประมาณ 100,000 บาท

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม ได้รับเงินสมทบ 2 ชาติ คือ เงินสมทบจากสมาชิก และเงินสมทบจากรัฐบาลผ่าน พอช. เงินสมทบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คาดว่าจะได้รับสมทบจาก อบต.หนองงูเหลือม ปัจจุบันกองทุนสวัสดิการชุมชนได้จัดส่งเอกสารเสนอแผนเพื่อบรรจุเข้าแผนท้องถิ่นปี 2569 เงินสมทบจาก พอช. ได้รับสมทบครั้งที่ 10 จำนวนเงินประมาณ 70,000-80,000 บาท

ความสัมพันธ์และความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย

การเชื่อมโยงงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครปฐม มีการสนับสนุนเรื่องธนาคารเมล็ดพันธุ์ สอนวิธีการเก็บอนุรักษ์ การกำจัดขยะเปียก ลดภาวะโลกร้อน ถังหมัก ของกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งเป็นการขอสนับสนุนงบประมาณในนามกองทุนสวัสดิการชุมชน มาดำเนินการพัฒนาเกษตรกรจะได้รับการมาช่วยเหลือมาตลอด

สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน และสมาชิกภายในตำบลได้การจัดวิสาหกิจชุมชน เป็นเกษตรที่มีคุณภาพสูง จัดมาหลายสิบปี ปลูกพืชแปลงใหญ่เมื่อปีที่แล้ว มีกลุ่มวิสาหกิจสัมพันธ์ มีความรู้เรื่องเมล็ดพันธุ์ ต่อยอดไปสู่เรื่องอาชีพ

เริ่มแรกวิทยากรจากภายนอก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มาสอน อบรมให้ สอนการเพาะเมล็ดพันธุ์ การปรุงดิน ภายหลังสมาชิกภายในชุมชนบางคนมีความสามารถเป็นวิทยากรได้ ไปช่วยสอนร่วมกับครู กศน. (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) กศน. ออกแบบหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการผู้เรียนที่สมาชิกในชุมชน และเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนด้วย นับว่าได้รับประโยชน์หลายฝ่าย กศน. ได้นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย กองทุนสวัสดิการชุมชนรับความรู้ด้านการเกษตรไปประกอบอาชีพการทำงานร่วมกันทำให้การทำงานเป็นระบบ และได้ผลงานดีขึ้น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์

นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงงานกับหน่วยงานด้านการเกษตร ผู้ประสานงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเองเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านระดับจังหวัด กรมการพัฒนาชุมชน (พช.) สำนักงานกองทุนส่งเสริมการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีการสนับสนุนงบประมาณเรื่องความปลอดภัยท้องถนน จุดเสี่ยงภายในพื้นที่ตำบล

กองทุนสวัสดิการชุมชนดำเนินการเรื่องถังขยะเปียกลดโรครื้อน ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล จากนโยบายส่วนกลางเรื่องการสนับสนุนให้จัดทำถังขยะเปียกทุกหลังคาเรือน จึงได้เสนอโครงการไปยัง พมจ. ได้รับงบประมาณ 40,000 กว่าบาท ซื้อถังขยะ จัดอบรม กลุ่มเป้าหมายสมาชิกทุกครัวเรือน ๆ ละ 1 ใบ ฝาถังจะมีคำว่า “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม”

ด้วยศักยภาพและบทบาท หน้าที่ที่หลากหลาย ของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน บางคนยอมรับว่า บางครั้งสับสนเหมือนกันว่าตนเองว่าอยู่ในบทบาทอะไร เช่น อสม. กองทุนสวัสดิการชุมชน บ้านมั่นคง บางคนเป็นผู้ใหญ่บ้าน เกษตรแปลงใหญ่ ประธานอำเภอวิสาหกิจ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านระดับจังหวัด อนุกรรมการอีกหลายชุด ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับเขต กองทุนแม่ของแผ่นดินจังหวัด เกษตรอีกหลายด้าน ปศุสัตว์ หมอดิน Smart Farmer เป็นต้น

ผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน

ด้านการพัฒนาสุขภาพและความมั่นคงทางอาหาร ทำให้เกิดความสำเร็จเรื่องสุขภาพชัดเจน มีสมาชิกเครือข่ายเพิ่ม สมาชิกปลูกผักไว้กินในครัวเรือน แยกจากที่ปลูกผักไว้ขาย พบว่าสมาชิกที่ปลูกผักร่วมกัน 238 ครัวเรือน มีพืชผักหลากหลายชนิด ขยายผลความมั่นคงทางอาหาร ดำเนินงานเรื่องธนาคารเมล็ดพันธุ์ เพื่อนำมาแจกจ่ายให้กับสมาชิกในชุมชน ตำบลหนองงูเหลือม มีสมาชิกจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ จำนวน 10 กว่าคน การเก็บเมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนเล่าให้ฟังว่า

ธนาคารเมล็ดพันธุ์ มาจากบุคคลภายนอกเข้ามาเห็นว่า สมาชิกในตำบลเริ่มมีการเก็บเมล็ดพันธุ์ จึงแนะนำเริ่มเก็บและอนุรักษ์เมล็ดพันธุ์เรื่อยมา “ถ้าเราเก็บกันเอง เก็บได้ไม่ได้นาน” หลังจากจัดเป็นวิสาหกิจชุมชน ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เริ่มเข้ามาประสาน เข้ามาให้ความรู้อบรมเรื่องการเก็บเมล็ดพันธุ์ เก็บอย่างไร ควรเอาไว้ในตู้เย็น หลังจากได้รับความรู้ กระบวนการส่งเสริมเรื่องการปลูกผัก ทำแล้วประสบความสำเร็จ ทำต่อเนื่อง ช่วงแรกแจกเมล็ดพันธุ์ ปัจจุบัน เริ่มจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ คณะกรรมการคิดว่า หากแจกฟรี ผู้รับอาจไม่เห็นคุณค่า สมาชิกเก็บเมล็ดพันธุ์มาขายกับกองทุน กองทุนรับซื้อไว้ เวลาไปออกบูธ มีเมล็ดพันธุ์พืชผักต่าง ๆ ไปด้วย”

นอกจากนี้ยังมีการอบรมให้ความรู้ ด้านสารชีวภัณฑ์ชีวเวอร์เรีย และไตรโคเดอร์มาในการกำจัดแมลง การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านในครัวเรือน เสนอขอพันธุ์สัตว์น้ำ จากกรมประมงอำเภอ นำมาปล่อยคลองธรรมชาติ เพื่อเป็นต้นทุนเพิ่มความมั่นคงทางอาหารให้กับคนในชุมชน มีการปล่อยพันธุ์กุ้งก้ามกราม 2 ครั้ง ละ 1 ประมาณแสนตัว ปล่อยพันธุ์ปลาต่าง ๆ จำนวน 4 ครั้ง ๆ ละ 100 ตัว (นายอำเภอมาเปิดงาน) มีการวางกฎกติกา ห้ามจับสัตว์น้ำ ในฤดู น้ำแดง ฤดูปลาวางไข่ (พฤษภาคม - ปลายเดือนสิงหาคม) การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร

มีการส่งเสริมให้กับเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองงูเหลือม โดยผู้อำนวยการโรงเรียน(ท่านเดิม) ให้โจทย์ว่ามีใบไม้ กิ่งไม้ ในโรงเรียนจำนวนมาก จะทำอย่างไร ให้เกิดประโยชน์ ได้ขอรับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดิน ขอสารเร่งพด.1 (กลุ่มจุลินทรีย์ที่มีความสามารถสูงในการย่อยสลายวัสดุเหลือใช้จากการเกษตร) นำมาย่อยสลาย และนำไปใช้ได้ จากการย่อยสลายมาปลูกผัก ขอรับการสนับสนุนจากวิทยากรจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มาให้ความรู้เรื่องการทำปุ๋ย

มีการขยายผลต่อยอดไปยังสถานศึกษาโรงเรียนระดับประถม ระดับมัธยมศึกษา เรื่องการทำปุ๋ยหมัก ในโรงเรียน มีนักเรียน 480 คน ตั้งแต่เด็กจนถึงเด็ก ปัจจุบันโรงเรียนจะมีการต่อยอดแปลงผักไฮโดรโปนิกส์

กรมการพัฒนา
ชุมชน (พช.) ส่งเสริม
โครงการ “บ้านนี้มีรัก ปลูก
ผักกินเอง” มีการปลูกผัก
ด้านหน้าที่ทำการกองทุน
สวัสดิการชุมชนตำบลหนอง
เหลื่อม รองผู้ว่าราชการ
จังหวัดได้เข้าร่วมเยี่ยมชม
แปลงปลูกผัก และนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครปฐม เข้ามาเก็บตัวอย่างครีวเรื้อนเพื่อทำวิจัย

ผลลัพธ์ทางสังคม แม่ค้าอารมณ์ดี ทุกคนพูดถึง

น.ส.นพรัตน์ ญัฐพลวัฒน์ (ป้าม่วย) สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นผู้สูงอายุ เป็น อสม. เป็นจิตอาสา เป็นประธานหมู่บ้านของพัฒนาชุมชนและความมั่นคงของมนุษย์ มีอาชีพปลูกผัก ขายผักในชุมชน เล่าให้ฟังว่า “นอกจากขายผัก ปลูกผักเองแล้ว ตอนเองไปรับผักตามบ้านของตามหมู่บ้านนำมาขายอีกด้วย คล้าย ๆ รถพุ่มพวง” (มอเตอร์ไซด์พ่วงข้าง)

“ไปขอแบ่งซื้อเขา ราคาต้นทุนถูกหน่อย ขายไม่แพง บางทีบางอย่างลูกค้าบอกว่าขายถูกกว่าตลาดนัดอีก ป้าม่วยขายตามหมู่บ้าน วันพฤษหส์จะซื้อรถคู่ใจขาย 3 ตำบลใกล้เคียง ต.ทุ่งขวาง ต.ห้วยขวาง ต.หนองงูเหลือม ซึ่งเป็นตำบลที่มีขอบเขตพื้นที่ติด ๆ กัน จะมีลูกค้าประจำที่ช่วยซื้อ บางครั้งไปไม่ทันตามเวลาลูกค้าจะโทร.มาถามว่า วันนี้ขายรีเปลา่ บางคนก็โทร.มาสั่ง ว่าเอาอย่างงั้น 2-3 กิโลกรัม ของเรามีเองก็เอาไปเสริม ตอนนี้ขายผักคะน้า กวางตุ้ง ผักบุ้ง เกี่ยมฉ่าย ต้นหอม กระเทียม ปลาเค็ม ปลาทุ พริกแกง หอม กระเทียม ขายของมีความสุข ไม่ได้เอาตั้งส์เขาเยอะแถมบ้าง ขายบ้าง” การไปรับผักจากบ้านสมาชิก เชื่อมมันได้ว่าผักปลอดภัย หากวันไหนฉิตยา ชาวบ้านจะบอกว่าไม่ต้องเอาไปนะ เรานั่นสุขภาพที่ดีปลอดภัย

ป้าม่วยขายผักทุกวันนี้ รายได้นำมาสมทบเป็นเงินสวัสดิการให้ญาติพี่น้อง ตนเองส่งเงินสมทบกองทุนสวัสดิการให้พี่สาว คิดว่าเมื่อเวลาเขาเสียชีวิตเราก็ไม่ต้องนำเงินสะสมของตนเองออกมา ที่ผ่านมาจ่ายเงินสมทบสวัสดิการให้ญาติพี่น้อง มีเสียชีวิตไปแล้ว 2 ราย กองทุนสวัสดิการมอบเงินสวัสดิการเสียชีวิต 5,000 บาท ป้าม่วยมีความสุข เราไม่เจ็บไม่ป่วย ช่วยเหลือญาติพี่น้อง ลูกหลาน

ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ ผักปลอดภัยของสมาชิกไปขาย “ร้านจริงใจ” ในห้างสรรพสินค้า

สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ได้มีการรวมตัวกันจัดวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์หนองงูเหลือม และได้รับการประสานจากห้างสรรพสินค้าผ่านทางพาณิชย์จังหวัด เกษตรจังหวัด ห้างสรรพสินค้า Central

ศาลายา Central นครปฐม ต้องการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนนำสินค้าไปวางขายฟรี คล้าย ๆ การคืนกำไรให้ชุมชน ชุมชนไม่ต้องจ่ายค่าสถานที่ ห้างสรรพสินค้าคิด 27% จากยอดขาย

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์หนองงูเหลือม จัดส่งผักปลอดภัย กำหนดราคาขายว่าจะขายราคา เท่าไหร่คิด 27% สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจเล่าว่า “ผักเราจัดเก็บและ pack ส่งไปเกือบทุกวัน ขายได้เท่าไรหัก 27% ไร่ ทุกวันเวลาประมาณ 06.00 น. จะมีเจ้าหน้าที่ห้างสรรพสินค้า ส่ง e-mail มาแจ้งว่าวันนี้ยอดขายได้ เท่าไร ผักทุกชนิดนำส่งห้างสรรพสินค้า ผ่าน Barcode เมื่อครบ 1 สัปดาห์ จะมีการสรุปรายการออกมา หน้าร้าน คือ หน้าร้านของเราหากสมาชิกว่างก็ไปนั่งขาย หากไม่ว่างลูกค้าเลือกซื้อและนำผักไปชำระเงิน กรณี สมาชิกไปขายเอง จะได้ยอดขายมากกว่านี้ เพราะตอบคำถามให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ลูกค้าได้

ผักที่ส่งไปขาย จะติดรางวัลนครปฐมการ์นต์ เป็นตราสัญลักษณ์ ที่ผู้ว่าท่านก่อนริเริ่มไว้ มาตรฐาน ตราสัญลักษณ์ ผัก ผลไม้ ของกระทรวงเกษตรอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ได้รับ GAP (การเกษตรที่ดีในการผลิตพืช เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ปลอดภัยทั้งต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค) สามารถรับมาตรฐานนี้ได้ เกษตรกรเข้าร่วมอบรมหลายรอบ มีการตรวจแปลงจนกว่าจะผ่านมาตรฐาน

ผักที่ขายมีข้อกำหนดว่า package บรรจุภัณฑ์ขอให้ใช้วัสดุธรรมชาติอย่างเดียว ผักเรามีหลาย ประเภท ส่งได้ทุกอย่าง มีผักชนิดไหนส่งขายได้หมด เพราะผักปลอดภัย จะมีการสุ่มตรวจสอบเคมีอยู่เสมอ ผักที่นำไปขายส่วนใหญ่ มีคะน้า มะละกอ ฟักเขียว มะเขือ มะนาว มะละกอ จะเก็บไว้ได้นาน นับจากตั้งแต่ ห้างสรรพสินค้าเปิด ประมาณเดือนมีนาคม 2567 ประมาณ 9 เดือน สรุปยอดตัวเลข ณ เดือนธันวาคม 2567 ยอดขายจากห้างสรรพสินค้า จำนวน 180,000 บาท

นอกจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์หนองงูเหลือมแล้ว ยังมีกลุ่มวิสาหกิจหน่อไม้ฝรั่ง และกลุ่ม อื่น ๆ มีประสานจัดหาวิทยากรให้ความรู้ เรื่องสารเคมี ไตรโคโดมา อบรมเรื่องปุ๋ย เรื่องยา ซึ่งสมาชิกที่เข้าร่วม เป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนด้วย

ทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Theory) ที่สอดคล้องกับการดำเนินงานของ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นแนวคิดที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นอนาคต แนวคิดนี้มี 3 มิติหลัก ได้แก่

มิติด้านเศรษฐกิจ - การสร้างรายได้และความมั่นคงทางการเงินของชุมชน

การส่งเสริมให้สมาชิกปลูกผักปลอดภัยและพืชเศรษฐกิจ เช่น หน่อไม้ฝรั่ง กุ๋ยช่าย และตะไคร้ เพื่อ จำหน่ายทั้งในชุมชนและตลาดภายนอก การรวมกลุ่มจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน เช่น วิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์หนองงูเหลือม ที่สามารถส่งผักปลอดภัยไปจำหน่ายในห้างสรรพสินค้า เช่น Central นครปฐม

มิติด้านสังคม - การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสวัสดิการสังคม การจัดตั้ง กองทุน สวัสดิการชุมชน ที่ให้สวัสดิการสมาชิก เช่น เงินช่วยเหลือผู้ป่วย เงินช่วยเหลือกรณีเสียชีวิต และทุนการศึกษา

สำหรับเด็กนักเรียน การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น พมจ., สสส., และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในการฝึกอบรมและพัฒนาองค์ความรู้ การดำเนินโครงการ "ผู้ปลูกปลูก" ที่ส่งเสริมให้สมาชิกปลูกผักในครัวเรือนและแลกเปลี่ยนพืชผลกัน รวมถึง การสร้างกลุ่มเครือข่ายที่ช่วยกันดูแลสุขภาพ เช่น การตรวจเลือดหาสารเคมีตกค้างในร่างกายของสมาชิก

มิติด้านสิ่งแวดล้อม – การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและการดูแลระบบนิเวศ การส่งเสริมให้สมาชิกปลูกพืชแบบอินทรีย์และลดการใช้สารเคมีในการเกษตร การจัดตั้ง "ธนาคารเมล็ดพันธุ์" เพื่ออนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้านและส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร การส่งเสริมการทำปุ๋ยหมัก การกำจัดขยะเปียก และการปลูกต้นไม้เพื่อลดภาวะโลกร้อน และการฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติและการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้งก้ามกราม และปลาพื้นเมือง เพื่อสร้างสมดุลของระบบนิเวศ

ต้นทุนของพื้นที่ และความท้าทาย

พื้นที่ของเราอุดมสมบูรณ์เกินไป ทำให้ละลายการกักเก็บน้ำ และนำพื้นที่ที่ดินไปทำการเกษตรทั้งหมด ยกตัวอย่างความอุดมสมบูรณ์จากพื้นที่ตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน ระยะห่างไม่เกิน 300-400 เมตร มีคลองส่งน้ำถึง 3 คลอง เมื่อถึงช่วงเวลาต้องปิดน้ำในคลองเพื่อซ่อมคลอง สมาชิกเดือดร้อนทันที จะมีการปิดทุกปี และมีการแจ้งล่วงหน้า เช่น ห้ามทำนาปรัง (ข้าวนาปรัง คือ ข้าวที่ปลูกนอกฤดูการทำนาปกติ)

สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน กล่าวเสริมว่า “เรามีครบ เกษตร ความรู้ ความสามารถในชุมชน ของแต่ละคน แต่ละครอบครัว การบริหารจัดการดี” ป้าม่วยเอง นำมะขามป้อมมาทำยาแก้ไอชาย ใครเป็นไพลามทุ่ง ภูมิแพ้เรามีปราชญ์ชุมชนเรื่องสมุนไพร

ความท้าทายของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม คือ การหาสมาชิกเพิ่มขึ้นปีละ 100 คน ซึ่งเป็นเงื่อนไขการสมทบเงินกองทุนในแต่ละปี และการพยายามหาทีมงานคนรุ่นใหม่เข้ามาเป็นคณะกรรมการ คณะกรรมการปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้อายุ คนรุ่นใหม่ที่สนใจงานของกองทุน มีน้อยมาก แม้ว่าจะมีการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการให้ทุกคนในแต่ละปี

แผนงานในอนาคตของกองทุนสวัสดิการชุมชน

คณะกรรมการกองทุนจะขยายผลเรื่องธนาคารเมล็ดพันธุ์ การปลูกผักเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ คุยกันเบื้องต้นว่า ใครมีผักแปลก ๆ ขอให้พยายามเก็บอนุรักษ์ไว้ นำมาส่งมาให้กองทุนสวัสดิการชุมชน พืชผักพื้นบ้านที่ขยายพันธุ์ต่อได้ นำมารวมกัน แลกเปลี่ยนกัน บางคนกลับบ้านภูมิลำเนาต่างจังหวัดจะมีเมล็ดพันธุ์ตามภูมิลำเนาที่บ้านตัวเอง ก็ให้นำมารวมกัน ซึ่งจะมีกรรมการที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูลเมล็ดพันธุ์ และคณะกรรมการตั้งเป้าหมายว่าจะช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือสมาชิกชุมชน กลุ่มเปราะบางที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

สถานการณ์สังคมสูงวัย เป็นทั้งโอกาสและความท้าทายในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม นับจากการรับช่วงในการบริหารงานจากประธานคณะกรรมการกองทุนคนเดิมที่สูงอายุ ทำให้มีคณะกรรมการชุดปัจจุบันเข้ามาบริหารงาน ความท้าทายนี้กำลังเกิดขึ้นกับคณะกรรมการชุดปัจจุบันเช่นกันในการหาทีมงานคนรุ่นใหม่มาทำงานในกองทุน

ทักษะ ภูมิปัญญา ความรู้ ความสามารถ เรื่องเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของสมาชิกในตำบล ส่งผลให้เกิดการยอมรับ สร้างเชื่อมั่นแก่หน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ได้รับโอกาสการขอรับการสนับสนุนเรื่องอาชีพ ประกอบกับคณะกรรมการหลายคนรับผิดชอบงานทำหน้าที่หลากหลายและยอมรับว่าบางครั้งสับสนบทบาทของตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรตระหนักและแบ่งบทบาทให้ชัดเจนเป็นระบบมากขึ้น รวมถึงการสร้างกำลังใจให้แก่กันและการติดตามเพื่อเสริมพลังร่วมกันในอนาคต

ข้อมูลติดต่อกองทุน

ชื่อกองทุน	กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม
ที่อยู่กองทุน	22/22 ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
โทรศัพท์	081 640 3594
ผู้ประสานงาน	พิเชษฐ ไทยวัฒนานนท์

ข้อมูลอ้างอิง

- 1) เว็บไซต์บทเรียนกองทุนฯ และข้อมูลจากการจากการลงพื้นที่ถอดบทเรียนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2568 ประเภทที่ 2 ด้านการพัฒนาสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหาร ณ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเหลือม
- 2) เอกสารประกอบการพิจารณารางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน ผู้สรรสร้างความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ “คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ปี 2567 วันที่ 17 ธันวาคม 2567

“สร้างชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ”

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

ประเภทที่ 3 ด้านการพัฒนาสังคมสูงวัย

พัชรดา จุลเพชร

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

บทคัดย่อ

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์มุ่งเป้าในการพัฒนาสังคมสูงวัยในตำบลเนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสังคมสูงวัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกกองทุน ตำบลนรสิงห์มีประชากรสูงวัยกว่าวัยสิบเปอร์เซ็นต์ ประกอบกับสภาพสังคมที่มีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ก่อให้เกิดผู้สูงอายุที่ต้องอยู่คนเดียว ติดบ้านและเข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ กองทุนสวัสดิการชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมต่อ ประสานหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยยึดหลัก “ชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” มีการตั้งศูนย์การเรียนรู้ทุกช่วงวัย การจัดทำโครงการปลดทุกข์ สร้างสุข การแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุ การจัดเวทีให้ผู้สูงอายุได้แสดงออก การส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ การดำเนินกิจกรรมของกองทุนสวัสดิการในด้านการพัฒนาสังคมสูงวัยยังก่อให้เกิดเครือข่ายการช่วยเหลือระหว่างกันภายในชุมชน เพิ่มฐานข้อมูลกลุ่มเปราะบางในชุมชนที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการจากรัฐและต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน นอกเหนือจากเครือข่ายการช่วยเหลือในระดับตำบลยังนำไปสู่การสร้างภาคีร่วมพัฒนาทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

พื้นที่ของตำบลนรสิงห์นามเดิมเรียกว่าบ้านตะพูน เป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นที่ตั้งกองทัพอั้ง กองทัพม้า เติริยมเสบียงไพร่พลมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ปรากฏโบราณสถานที่สำคัญได้แก่พระปรางค์วัดปราสาท ภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัชกาลที่ 5 และในพื้นที่ยังมีวัดจำนวนมากได้แก่ วัดนรสิงห์ วัดช้าง วัดดอกไม้ วัดขนาด วัดเอกราช วัดโบสถ์วรดิตถ์ นอกจากนี้ตำบลนรสิงห์ยังได้ชื่อตามพันท้ายนรสิงห์ นายท้ายเรือเอกชัยประจำเรือพระที่นั่งของพระเจ้าเสือ สมัยกรุงศรีอยุธยา พันท้ายนรสิงห์ เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเลิศแห่งความซื่อสัตย์ รักภาระเบียดเบียนยิ่งกล่าวชีวิตของตนเอง ชุมชนนรสิงห์ได้สร้างอนุสาวรีย์พันท้ายนรสิงห์ไว้บริเวณหน้าวัดนรสิงห์ เป็นลานกิจกรรมของชุมชน จัดงานประจำปีของตำบล มีพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตของชุมชนนรสิงห์ จัดแสดงอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำการเกษตรตั้งแต่ยุคโบราณ ตำบลนรสิงห์มีจำนวน 7 หมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มการเกษตรและอุตสาหกรรมบ่อทราย มีจำนวนประชากรทั้งหมด 2,773 คน เป็นชาย 1,335 คน หญิง 1,438 คน

ต้นทุนของชุมชน

ตำบลนรสิงห์เคยเป็นพื้นที่สำคัญมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่าไหลผ่าน ทำให้เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการจัดเตรียมเสบียงให้กับกองทัพ ทำให้เกิดการตั้งชุมชนมาตั้งแต่โบราณและมีวัดเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันจึงมีเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดอ่างทอง ตามวัดต่างๆ นอกจากนั้นการค้นพบภาพเขียนฝาผนังเล่าเรื่องไตรภูมิในวัดปราสาททำให้ได้รับงบประมาณซ่อมแซมบูรณภาพวาดจากกรมศิลปากร กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของผู้ที่มีความสนใจทางประวัติศาสตร์โบราณคดี

ต้นทุนของชุมชนยังมีบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์แบบเรียนไทย คือ พันท้ายนรสิงห์ มีการสร้างอนุสาวรีย์และพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านของตำบล บริเวณอนุสาวรีย์ใช้เป็นพื้นที่จัดงานประจำปี มีการนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนทั้งอาหารคาว หวาน พืชผลทางการเกษตรมาออกร้านจำหน่าย เนื่องจากเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีทรัพยากรในพื้นที่อุดมสมบูรณ์

ปัญหาหรือความท้าทายทางสังคมที่สำคัญที่ชุมชนเผชิญ

ประชากรในตำบลนรสิงห์มีกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 581 คน คิดเป็น 21.47 เปอร์เซ็นต์ ถือได้ว่าเป็นชุมชนสังคมสูงวัยและมีปัญหาในกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัญหาเรื่องสุขภาพ เข้าเสื่อม การเดินที่ไม่คล่องตัว ปัญหาการติดบ้าน ความกังวลต่างๆ การไม่ชอบออกมาร่วมกิจกรรม และปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยทรุดโทรม กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ จึงมีการประชุมคณะกรรมการกองทุนฯ ร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในตำบลนรสิงห์ เพื่อจัดกิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อขับเคลื่อนตามแนวความคิด “ชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ”

การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคม

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2553 จากการริเริ่มของชมรมผู้สูงอายุและแกนนำชุมชนที่มองเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในตำบล มีสมาชิกแรกตั้ง 209 คน จำนวนสมาชิกสะสม 1,310 คน และมีสมาชิกคงเหลือ 1,037 คน จำนวนเงินแรกตั้ง 75,240 บาท จำนวนเงินสะสม 4,513,792.76 บาท และมีเงินคงเหลือ 683,627.76 บาท ได้รับการสมทบจากสมาชิก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และจากองค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลนรสิงห์

กองทุนได้ดำเนินงานร่วมกับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) โรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียน วัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต.นรสิงห์อย่างใกล้ชิด หน่วยงานเหล่านี้ยังช่วยกันปรับสภาพแวดล้อมของตำบลให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ คือ การปรับสภาพที่อยู่อาศัย การดูแลอาคารสถานที่ของหน่วยราชการ วัด โรงเรียน ถนน ให้เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ ผู้พิการและคนทุกช่วงวัย พร้อมการสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ ทำให้ได้ผ่านการประเมินชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ประจำปี 2566

ผู้เดือดร้อน กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์สูงสุด (Beneficiaries) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ ได้จัดสวัสดิการให้กับสมาชิกตามระเบียบของกองทุนฯ นอกจากนั้นยังได้ประสานงานให้กับกลุ่มผู้เดือดร้อนอื่น ๆ ไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น พมจ.จังหวัดอ่างทอง โรงพยาบาล เมื่อกลุ่มผู้เดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือ

โครงสร้างและการบริหารกองทุนฯ

มีการประชุมใหญ่ปีละ 3 ครั้ง มีกรรมการ 18 คน มีที่ปรึกษา 5 คน มาจาก ผอ.โรงเรียนวัดลาดเค้า วัดปราสาท ประธาน อสม. ผอ.รพสต. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนรสิงห์ แต่งตั้งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ในกรณีที่มีการโยกย้ายจะไม่ส่งผลกระทบต่อกองทุน โดยกองทุนมีเป้าหมายในการเชิญที่ปรึกษาที่มีความแข็งแรง

การดำเนินงานและกิจกรรมของกองทุน

ศูนย์การเรียนรู้ทุกช่วงวัย จัดร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุ เพื่อให้มีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ และผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านทางเสียงตามสาย พร้อมจัดรับ-ส่ง แจ่ง จดรับ-ส่ง ผู้สูงอายุที่มาเข้าร่วมกิจกรรมในทุกๆ ครั้ง ซึ่งจะมีการจัดทุก ๆ วันที่ 13 ของทุกเดือน ปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน 250 คน ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้มีความรู้ในด้านต่างๆ เช่น การกินยาให้ถูกขนาด การรู้เท่าทันสังคมปัจจุบัน กฎหมายน่ารู้สำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมเข้าจังหวัดนครสวรรค์ การเล่าประสบการณ์ การฝึกอาชีพ การเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสำหรับสมาชิกชมรมที่กำลังเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ และการสังเกตอารมณ์ ความกังวล การแก้ไขปัญหาต่อความกังวลสิ่งที่เกิดขึ้น

โครงการส่งเสริมทักษะการประกอบอาชีพช่างก่อสร้างด้านที่อยู่อาศัยและสุขอนามัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้มีรายได้น้อย ให้กับผู้ที่สนใจสามารถเป็นช่างก่อสร้างบ้าน ซ่อมแซมบ้านได้ โครงการนี้เริ่มเมื่อปี 2566 จนถึงปัจจุบัน ทำให้มีช่างก่อสร้าง จำนวน 35 คน และได้ซ่อมแซมให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ยากไร้ จำนวน 25 หลังคาเรือนแล้ว โดยไม่คิดค่าแรง ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่ยังทำงานได้มีงานทำ และได้ออกมาพบปะแลกเปลี่ยนความรู้กัน

โครงการปลดทุกข์ สร้างสุข จากการสำรวจข้อมูลของคณะกรรมการกองทุนฯ พบว่า ในตำบลนรสิงห์ยังมีครอบครัวผู้สูงอายุที่ยังใช้โถส้วมแบบนั่งยอง จำนวน 252 ครัวเรือน คณะกรรมการฯ จึงจัดทำโครงการปลดทุกข์ สร้างสุข โดยกองทุนฯ ได้นำงบประมาณส่วนหนึ่งมาสนับสนุนการดำเนินงาน ส่วนที่สองขอรับบริจาคจากผู้นำชุมชน ในการซื้อโถชักโครกแบบนั่งราบ เพื่อเปลี่ยนให้ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้มีรายได้น้อย โดยช่างมาจากผู้ที่ผ่านการอบรมโครงการเสริมทักษะการประกอบอาชีพช่างก่อสร้างด้านที่อยู่อาศัยและสุขอนามัย ช่วยเปลี่ยนให้โดยไม่คิดค่าแรง ซึ่งมีจำนวนที่ได้รับการเปลี่ยน 52 ครัวเรือน ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่มีปัญหาเรื่องเข่าเสื่อม ผู้พิการ สามารถเข้าห้องน้ำได้อย่างมีความสุข ดังชื่อ “โครงการปลดทุกข์ สร้างสุข” โดยในปี 2567 กอง

ทุนฯ ได้จัดทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.นรสิงห์ เพื่อนำเข้าข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี เพื่อปรับปรุงโครงสร้างเป็นนั่งราบให้ครอบคลุมทั้งตำบล

การซ่อมแซมบ้านผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ ได้เสนอขอของบประมาณเพื่อแก้ไข ปัญหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุ เช่น งบประมาณซ่อมแซมบ้าน จาก พอช. และจากหน่วยงานอื่น ๆ จำนวน 67 หลังคาเรือน โดยได้รับจาก พอช. 37 ครั้วเรือน จาก พมจ. 23 ครั้วเรือน และกาชาดอำเภอป่าโมก 7 ครั้วเรือน

กิจกรรมวัดปลอดภัยถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ ได้สนับสนุน กิจกรรมวัดปลอดภัยถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นการร่วมกันสวดมนต์เวียนกันไปตามวัดในตำบลนรสิงห์ทุกวันพระใหญ่ของทุกเดือน กิจกรรมนี้ทำให้ได้พบปะพูดคุยกันระหว่างผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ เด็ก ๆ ที่มาร่วมกิจกรรม ผู้นำชุมชนได้สอบถามปัญหาของผู้สูงอายุ ได้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ส่งผลให้ลดปัญหาการติดบ้านของผู้สูงอายุ และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป

จัดเวทีสำหรับผู้สูงอายุในการแสดงออก เช่น การแสดงในงานสดุดีคนดีศรีแผ่นดินนรสิงห์ (พันท้ายนรสิงห์) ให้ผู้สูงอายุเป็นวิทยากรนำชมในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ที่ศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งจะจัดในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 3 ในปี 2568 ตรงกับวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2568 และการแสดงต่าง ๆ ก็จะมีการซ่อม รื้อ การแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุและศูนย์การเรียนรู้ทุกช่วงวัย

การคัดเลือกผู้สูงอายุ เพื่อเชิดชูเกียรติ คณะกรรมการกองทุนฯ ได้มีการประชุมเพื่อคัดเลือกผู้สูงอายุ ส่งเข้าประกวดผู้สูงอายุดีเด่น เพื่อเชิดชูเกียรติให้กับผู้สูงอายุที่เป็นจิตอาสา เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และเป็นรูปแบบการดำรงชีวิต เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประชาชนในตำบล

การสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ กองทุนฯ ได้สนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ ผ่าน ศูนย์การเรียนรู้ทุกช่วงวัย โรงเรียนผู้สูงอายุ และชมรมผู้สูงอายุ เช่น การฝึกทำไม้กวาดทางมะพร้าว การฝึกทำขนมไทย การทำน้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่ม และน้ำยาซักผ้า พร้อมจัดหาตลาดให้ เช่น จัดให้มีร้านค้า OTOP ที่งานสดุดีคนดีศรีแผ่นดิน (พันท้ายนรสิงห์) และตลาดนัดที่วัดปราสาท หมู่ที่ 2 ตำบลนรสิงห์ ทุกวันอังคาร

การดำเนินงานทั้งหมด กองทุนฯ ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ ในการรับเรื่องและประสานงานเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ ประชาชน ในการขอรถ รับ-ส่ง ผู้สูงอายุ ไปโรงพยาบาล และขนเตียงให้กับผู้ป่วยที่ต้องใช้เตียงที่บ้าน และให้คำปรึกษาเรื่องสวัสดิการคำแนะนำอื่น ๆ

กระบวนการจัดสรรเงินทุนและทรัพยากร

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ จัดสรรเงินทุนและทรัพยากรให้กับสมาชิกตามระเบียบของกองทุน ซึ่งอาจไม่ได้เป็นการให้ความช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก แต่มีการนำการช่วยเหลือของโครงการหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาเป็นส่วนเสริม ให้ตามคำจำเป็น เช่น การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ไม่ใช่ระเบียบของกองทุนสวัสดิการที่จะต้องจ่ายให้สมาชิก แต่กรรมการในกองทุนประสานงานกับหน่วยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือ การช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียงที่ต้องการผ้าอ้อมสำหรับผู้ใหญ่ จะประสานงานกับ รพสต.ที่มี

งบประมาณอยู่แล้วเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือตามระเบียบของ สปสช. ในการแจกผ้าอ้อมให้คนละ 3 ชิ้นต่อวัน แต่มีบางรายในตำบลที่ไม่ได้มีความต้องการใช้ถึงวันละ 3 ชิ้น อสม.เป็นผู้ดูแลพื้นที่ทุกหมู่บ้าน จะประสานงานมายังกองทุนฯ สามารถเกลี้ยให้กันได้ หรือบางรายเป็นผู้มีฐานะดีไม่ต้องการใช้สิทธิ์ ทางกรรมการกองทุนประสานงานกับ อบต. นำไปมอบให้กับผู้ที่มีความจำเป็นต้องใช้ บางรายไม่ได้มีสิทธิ์เพราะไม่มีรายชื่อในตำบลเป็นผู้ที่ย้ายมาจากที่อื่นหรือมาอาศัยญาติพี่น้องอยู่ในพื้นที่ก็สามารถได้รับความช่วยเหลือได้ ถือเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน

ความร่วมมือหรือการทำงานร่วมกันกับองค์กรอื่น ๆ

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ทำงานในลักษณะการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานอื่นๆ เมื่อมีกิจกรรมเยี่ยมบ้านสมาชิกกองทุน จะชักชวนหน่วยงานอื่น ๆ ไปด้วย เช่น อบต. พมจ. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รพสต. อสม. ผลสำเร็จจากการไปเยี่ยมบ้านสมาชิกกองทุนนอกจากเป็นการให้กำลังใจแล้ว สมาชิกกองทุนยังให้ข้อมูลกลุ่มเปราะบางในชุมชน เช่น บ้านใกล้เรือนเคียงที่มีความเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือ ทำให้หน่วยงานที่ลงไปเยี่ยมได้ข้อมูลความต้องการ เช่น เรื่องสุขภาพ ได้ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์และประสานงานให้ความช่วยเหลือต่อไป และเมื่อเห็นว่ายังไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนก็ได้แนะนำให้เข้ากองทุน เพื่อให้ได้รับสวัสดิการ

สมาชิกกองทุนที่ไม่สะดวกในการเดินทางเมื่อกรรมการกองทุนไปเยี่ยมจะมีข้าวสาร น้ำดื่ม นม จากกองทุนไปให้ และสามารถให้คนที่ไม่มีรายชื่อของ สปสช. ด้วย ทางกองทุนฯ มีรายชื่อกลุ่มเปราะบาง คนเดือดร้อนแต่ละประเภทสามารถจัดสรรงบประมาณลงไปทำให้เข้ากับกลุ่มนั้น ๆ เช่น มีรายใหม่ ๆ ที่เพิ่งออกจากโรงพยาบาล จำเป็นต้องใช้ผ้าอ้อมผู้ใหญ่

ผลกระทบและผลลัพธ์

การดำเนินงานที่ผ่านมา กลุ่มที่ไม่มีเงินสำหรับทำประกันชีวิต ไม่มีเงินในการสมทบกองทุนสวัสดิการสังคม ไม่มีบ้านอายุหลังเกษียณ เมื่อมีเงินจากกองทุนสวัสดิการชุมชนให้ในกรณีที่ต้องนอนโรงพยาบาล ค่าเผื่อไข้ จะรู้สึกมีความสุข และการได้พบปะกับผู้นำชุมชน นายกอบต. กรรมการกองทุนสวัสดิการที่ลงไปเยี่ยมบ้านสร้างความรู้สึกมั่นคง สุขใจให้กับคนในตำบล

อีกทั้ง กลุ่มข้าราชการเกษียณ อยากรับบำนาญ อยากรับบำนาญคนอื่น เป็นสมาชิกกองทุนแต่บางคนก็ไม่เบิก อยากรับบำนาญให้กองทุน นอกจากนี้ยังเป็นวิทยากรตามความถนัด ให้ความรู้ด้านสุขภาพ ด้านกฎหมาย การจราจร มีการสอนเต้นให้กับผู้สูงอายุ ทางกองทุนพาไปแสดง มีรถไปรับส่ง เมื่อได้รับค่าตอบแทนหรือรางวัลก็แจกจ่ายให้ผู้สูงอายุ ทาง อบต.มีพื้นที่ให้ฝึกซ้อม

นอกจากนี้บางคนมีความรู้ด้านการทำอาหาร งานฝีมือ เป็นครูช่วยสอนโดยเฉพาะสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุมีความสามารถหลากหลาย ชอบแบ่งปันความรู้ เช่น เคล็ดลับการทำงาน ผลัดกันเล่าคนละ 1 เรื่อง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทุกคนชอบแบ่งปันความรู้กัน วันละ 2-3 คน บางรายเป็นผู้นำชมในพิพิธภัณฑ์

เพราะรู้เรื่องเครื่องมือการเกษตรดี ในงานพันท้ายนรสิงห์ มีคนภายนอกเข้ามาเยาะ เมื่อมีคนนำชมเป็นที่ชื่นชอบ

กองทุนจึงได้มีการจัดโครงการวัดปลอดเหล้าของกองทุนสวัสดิการชุมชน ก่อให้เกิดพื้นที่กลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวคิดใหม่ๆ ระหว่างกลุ่มแกนนำชุมชน ผู้สูงอายุ คนทั่วไปและเยาวชน โดยการสวดมนต์จะหมุนเวียนไปตามวัดต่างๆ ในตำบล เมื่อมีใครจะเสนอแนวคิดจะแลกเปลี่ยนกันหลังจากสวดมนต์เสร็จ เช่น เจ้าอาวาสวัดปราสาทเห็นว่าน่าจะเปลี่ยนพวงหรีดดอกไม้เป็นข้าวสารในงานศพ เมื่อนำมาแลกเปลี่ยนในวงพูดคุย ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ทำให้เกือบทั้งตำบลใช้แนวทางนี้ ข้าวสารที่เหลือจากเจ้าภาพกองทุนสวัสดิการนำมาแบ่งปันให้ผู้เดือนร้อนต่อไป และเป็นการลดขยะได้อีกด้วย และโครงการอบรมช่างชุมชนก่อให้เกิดรายได้กับผู้เข้าอบรมทำให้มีอาชีพ รายได้วันละ 600-700 บาท มีทักษะอาชีพติดตัว และช่วยซ่อมบ้านให้กับผู้สูงอายุ เปลี่ยนโลส้วมแบบนั่งยองเป็นชักโครกโดยไม่คิดค่าแรง เมื่อตำบลอื่นขาดแคลนช่างจะประสานมายังกองทุนฯ

การวิเคราะห์ความร่วมมือของชุมชนผ่าน ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) และเครือข่ายชุมชน

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ ใช้เครือข่ายชุมชนในการดำเนินงาน มีการรวบรวมกลุ่มแกนนำในชุมชนมาร่วมกับกองทุน กลุ่มข้าราชการเกษียณที่มีจิตอาสา อยากมีเพื่อน อยากแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้อื่นมาร่วมทำกิจกรรม ร่วมสมทบทุน และการมีส่วนร่วมจากองค์การบริหารส่วนตำบลนรสิงห์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของกองทุนประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดการ ทำงานกันเป็นเครือข่าย ทำงานร่วมกับภาคอื่นๆ ได้ในทุกประเด็นงาน กองทุนสวัสดิการเป็นกลไกสำคัญเชื่อมโยง ประสาน จัดสรร ทรัพยากรระหว่างหน่วยงานต่างๆ ให้สามารถช่วยเหลือคนได้ทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือ เช่น การแบ่งปันผ้าอ้อมสำหรับผู้ใหญ่ให้กับผู้ที่มีความต้องการอย่างแท้จริง โดยกลุ่มที่ไม่ได้ต้องการหรือต้องการน้อยก็จะไม่รับเต็มตามสิทธิ์ คงเหลือไว้ให้ผู้ที่ต้องการจริงๆ การประสานไปยังรถรับส่งผู้ป่วยไปโรงพยาบาล ถ้าเป็นกรณีข้ามเขตพื้นที่รับผิดชอบของ อบต. ก็ประสานหน่วยงานอื่นๆ ที่สามารถรับรองได้

เมื่อไปสำรวจหรือเยี่ยมเยียนสมาชิกกองทุนสวัสดิการ ทำให้ได้รับข้อมูลกลุ่มที่ตกสำรวจอื่นๆ กรรมการกองทุนสวัสดิการได้เก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้มีข้อมูลครอบคลุมทั้งตำบล ทำให้สามารถวางแผนการช่วยเหลือแต่ละกลุ่มได้เมื่อมีข้อมูลครบจะทำให้ออกแบบได้ว่าจะนำทรัพยากรจากหน่วยงานไหนมาเฉลี่ยให้ อย่างทั่วถึงและตามความจำเป็นขอแต่ละบุคคล

นอกจากนั้นยังมีทรัพยากรในพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่การเกษตร มีวัตถุดิบชั้นดีในผลิตภัณฑ์ขนมหวาน เช่น ไข่เป็ด สำหรับทำขนมหวาน เป็นการสร้างอาชีพให้กับสมาชิกของกองทุน สร้างรายได้เสริมให้กับผู้สูงอายุอีกทางหนึ่ง การเป็นตำบลที่มีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับบุคคลสำคัญ คือ พันท้ายนรสิงห์ทำให้ชุมชนสามารถใช้เป็นแหล่ง

รวมการทำกิจกรรม มีกิจกรรมร่วมกัน มีจุดขายคืออนุสาวรีย์พันท้ายนรสิงห์ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านพันท้ายนรสิงห์ ทำให้จัดงานประจำปีได้ และยังสามารถจัดเส้นทางการท่องเที่ยวในตำบลได้อีกด้วย

การวิเคราะห์ความร่วมมือของชุมชนผ่าน ทฤษฎีการเป็นผู้พิทักษ์ (Stewardship Theory) : ภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบในกองทุนชุมชน

จากการสัมภาษณ์กรรมการกองทุนสวัสดิการและเจ้าหน้าที่ อบต.นรสิงห์ที่ช่วยงานกองทุนสวัสดิการในฝ่ายบัญชี การเงิน ฝ่ายสวัสดิการสังคม พบว่าเป็นคนที่ชอบทำงานช่วยเหลือ โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้พิการ เมื่อพบเห็นจะรีบประสานหน่วยงานอื่นมาช่วยเหลือ เรื่องที่อยู่อาศัยที่สภาพไม่มั่นคง จะประสานงานกับหน่วยงาน เช่น พมจ. จังหวัด หรือส่งเรื่องไปยังสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในการทำเรื่องบ้านพอเพียง ปรากฏชัดเจนจากการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ว่า เมื่อไปสำรวจบ้านหลังหนึ่ง พบผู้พิการต้องนอนนอกบ้าน บ้านไม่ถูกสุขลักษณะ อยู่อาศัยกันจำนวนมาก ไม่มีสัดส่วน ผู้พิการต้องไปนอนในซุ้มไม้ไผ่นอกบ้าน จึงได้รับส่งเรื่องไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและได้งบประมาณ พอช.กับ พมจ. จนสามารถซ่อมและสร้างเป็นที่อยู่อาศัยที่มั่นคงได้นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ยังทำความสะอาดบ้านให้ด้วย สิ่งที่ได้รับกลับมา ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าว่า “สิ่งตอบแทนคือรอยยิ้ม ผู้สูงอายุ คำขอใจ”

บทบาทของนายกอบต.ซึ่งเป็นประธานกองทุนสวัสดิการด้วย เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ตรงกับทฤษฎีผู้พิทักษ์ เนื่องจากการไปเยี่ยมบ้านสมาชิกกองทุนทำให้เจ้าบ้านมีความสุข และชอบที่จะเล่าเรื่องราวของตนเองและของเพื่อนบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือให้ฟัง นายกอบต.ได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปประสานยังหน่วยงานอื่นๆ เพื่อหาทางแก้ไข เช่น ไม่มีรถไปโรงพยาบาลก็แจ้งให้ช่วยพาไป ถ้านอกพื้นที่ประธานกองทุนฯ ก็ประสานงานให้เพราะรถของ อบต.ไม่สามารถออกนอกพื้นที่ได้ เช่น ส่งผู้ป่วยไปกรุงเทพฯ ต้องใช้รถหน่วยงานอื่น

ความท้าทายและบทเรียนที่ได้รับ

การทำความเข้าใจกับผู้สูงอายุที่ยังไม่เข้าใจเรื่องกองทุนและผู้ที่เกี่ยวข้องยาก โดยใช้วิธีให้ผู้สูงอายุด้วยกันชักชวนกันเองจนได้มาลองเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้พวกเขาารู้สึกประทับใจและเชิญชวนเพื่อนคนอื่นมาอีกเรื่อย ๆ จนสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีความกังวลเรื่องงบประมาณที่อาจไม่เพียงพอหากเกิดโรคระบาด จึงได้เรียนรู้และนำตัวอย่างจากกองทุนอื่นที่รับบริจาคจากภาคเอกชนมาปรับใช้ โดยมีแนวคิดที่จะขอรับบริจาคจากโรงงานและบ่อทรายในพื้นที่ ซึ่งในอนาคตมีแผนจะพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบริเวณวัดปราสาทที่มีสภาพจิตรกรรมฝาผนังและโบราณสถานเก่าแก่ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งสร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุสามารถขายของได้ทุกวันอีกด้วย

ข้อมูลติดต่อกองทุน

ชื่อกองทุน	กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์
ที่อยู่กองทุน	หมู่ 1 ตำบลนรสิงห์ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง
โทรศัพท์	035-661217 / 082-6510249 / 065-6415788 / 0890820650 / 081 925 2068
ผู้ประสานงาน	ปัทมา เอ็นอนงค์ / ญาติา ลุสุข / อภิญา พุ่มละออ / ประทวน ใจฉลาด

ข้อมูลอ้างอิง

- 1) เวทีถอดบทเรียนกองทุนฯ และข้อมูลจากการลงพื้นที่ถอดบทเรียนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์ เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2568 ประเภทที่ 3 ด้านการพัฒนาสังคมสูงวัย ณ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองงูเห่ล้อม
- 2) เอกสารประกอบการพิจารณารางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน ผู้สรรสร้างความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ “คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ปี 2567 วันที่ 17 ธันวาคม 2567

“สามวัยไปด้วยกัน”

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
ประเภทที่ 4 ด้านการพัฒนาการศึกษา การเรียนรู้ทักษะการดำรงชีวิต

พัชรลดา จุลเพชร

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

บทนำ

ตำบลสาละ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นตำบลเกษตรกรรมดั้งเดิม ส่วนใหญ่คนในชุมชนทำนา เลี้ยงปลา ปลูกผัก รับจ้างแรงงานและตามวิถีของสังคมใกล้เมืองมีความห่างเหินระหว่างกลุ่มคนในชุมชนต่างคนต่างอยู่ วัยแรงงานไปทำงานต่างพื้นที่ วัยเด็ก วัยสูงอายุไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กัน และมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาผู้สูงอายุติดบ้าน ซึมเศร้า และมีโรคอื่น ๆ ตามมา กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละเห็นว่าปัญหานี้มานานวันยิ่งเพิ่มมากขึ้น จึงแก้ปัญหาด้วยการจัดการเรียนรู้ให้กับทุกช่วงวัย ใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงคนทุกวัยมาทำกิจกรรมร่วมกัน กองทุนสวัสดิการฯ ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ประสานกลุ่มคนในวัยเด็ก วัยแรงงาน และวัยผู้สูงอายุให้รวมกลุ่มกันโดยมีบทบาทหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญ เช่น ผู้สูงอายุที่มีความรู้เกี่ยวกับการจักสาน การรำกลองยาว การทำดอกไม้จันทร์ ช่วยสอนให้กับเด็ก ๆ วัยแรงงานที่มีความรู้การทำขนมเป็นครูสอนให้กับผู้ที่สนใจ มีกิจกรรมเข้าไปสอนในโรงเรียน การเชิญหน่วยงานต่างๆ มาให้ความรู้กับสมาชิกตามความสนใจ และการสนับสนุนเงินทุนการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงปริญญาเอกให้กับสมาชิกในกลุ่ม แม้นจะเป็นงบประมาณจำนวนน้อยแต่แสดงถึงการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

ตำบลสาละ มีประชากร 7,112 คน มีจำนวนผู้สูงอายุ 1,404 คน ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนาข้าว มีปัญหาการขาดแคลนน้ำทำนา ตำบลสาละมีผู้สูงอายุจำนวนมาก มีปัญหาช่องว่างระหว่างวัย เมื่อมีการจัดกิจกรรมในชุมชน พบว่าไม่ค่อยจะเกิดการมีส่วนร่วมระหว่างกัน

ถึงแม้ว่าตำบลสาละจะมีลักษณะของชุมชนเมืองอยู่ด้วยเพราะไม่ไกลจากใจกลางเมืองและไม่ไกลจากกรุงเทพฯ แต่ก็ยังมีลักษณะของชุมชนชนบทด้วยผสมผสานกัน ยังคงเหลือภูมิปัญญาของชุมชนอยู่ตามตัวคน เช่น การจักสาน การรำกลองยาว การทำขนมพื้นบ้าน การทำเกษตรกรรม งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ดอกไม้จันทร์ พวงมโหตร

การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคม

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละ ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี 2552 แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ในช่วงเริ่มต้นเป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ไม่ครอบคลุมทุกตำบล ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งเริ่มจากการแจกถุงยังชีพให้กับผู้พิการ

ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ที่อยู่สภาวะยากลำบาก จากความอนุเคราะห์ของพระครูโสภณคุณาธาร (สิงโต ปสนนจิตโต) รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เจ้าอาวาสวัดสาละ ร่วมกับผู้นำชุมชนและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละ เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2564 จากสมาชิกจำนวน 100 คน และมีมติร่วมกันว่าทุกวันที่ 22 ของเดือนจะเป็นการแจกถุงยังชีพให้กับผู้ที่มีความต้องการ โดยทางกองทุนสวัสดิการชุมชนจะเป็นผู้พิจารณาร่วมกับทางชุมชนทำให้เกิดการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการอย่างเป็นรูปธรรม

และผู้ที่มิบทบาทสำคัญอีกท่านหนึ่งคือนายกองคการบริหารส่วนตำบลสาละคนปัจจุบันร่วมกับคณะกรรมการกองทุนช่วยกันฟื้นฟู เพราะเห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์กับชุมชน จากการที่ทาง อบต.สาละได้ไปศึกษาดูงานจากกองทุนสวัสดิการอื่น ๆ พบว่าการทำกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนั้นสามารถช่วยเหลือคนในชุมชนได้มาก และทาง อบต.สามารถสนับสนุนได้ตามกฎหมาย จึงได้ปรึกษากับทางพัฒนาสังคมจังหวัด นำมาสู่การฟื้นฟูกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้นมาอีกครั้ง

ได้มีการจัดตั้งกลุ่มประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครสมาชิกและได้ผู้ประสานงานระดับหมู่บ้าน ๆ ละ 2 คน ช่วยกันอธิบายแนวคิดของการจัดตั้งกองทุนว่าเป็นการจัดตั้งเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือกันระหว่างคนในชุมชน ไม่ใช่การรอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ เพียงอย่างเดียวและจากเงิน 1 บาทที่แต่ละคนช่วยกันจะกลายเป็นเงิน 3 บาท เพราะได้รับสมทบจากทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) 1 ส่วนและจากทาง อบต. อีก 1 ส่วน ที่สำคัญคือชุมชนเป็นคนริเริ่มเอง ผู้ประสานงานในหมู่บ้านมาจากอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน หรือ อสม. เป็นกำลังสำคัญในการช่วยหาสมาชิก

แหล่งเงินทุนเริ่มต้นและการสนับสนุนทางการเงินอย่างต่อเนื่อง

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละได้รับเงินจากสมาชิกของกองทุนและการสมทบจากรัฐบาล 1 ส่วน จากองค์การบริหารส่วนตำบล 1 ส่วนนอกจากนั้นยังมีสมาชิกที่มีกำลังทรัพย์บริจาคให้กับกองทุน เช่น กลุ่มข้าราชการเกษียณที่มาช่วยงานกองทุนและเป็นสมาชิก

โครงสร้างและการบริหารกองทุน

คณะกรรมการกองทุนฯ มีจำนวน 13 คน ประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 4 คน ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนจำนวน 5 คน และผู้แทนสมาชิกจำนวน 4 คน

การบริหารกองทุนยึดหลัก

MAN บุคลากร มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการ มีการคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถ ความซื่อสัตย์ ให้ความรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะในการจัดการกองทุน

Money ให้ความสำคัญกับการบริหารเงินทุน มีการจัดทำบัญชีที่ชัดเจน บันทึกรายรับรายจ่ายอย่างละเอียดและโปร่งใส ใช้โปรแกรม เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ มีการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม

Material การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้กองทุนประหยัดงบประมาณและสามารถใช้งบที่เหลือในการทำกิจกรรมอื่นๆ ที่สำคัญต่อชุมชนได้ เลือกวัสดุที่หาง่ายและต้นทุนต่ำ

Management การจัดการ มีการจัดการที่เป็นระบบ ทำให้กองทุนดำเนินไปอย่างมีทิศทางและมุ่งสู่เป้าหมายที่ชัดเจน แผนการจัดการที่ดีจะช่วยลดความสับสนในการทำงาน ลดความซ้ำซ้อน

มีการประชุมคณะกรรมการกองทุน เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละแก้ว ไขฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2567 ให้มีการประชุมคณะกรรมการ 3 เดือน/ครั้งหรือตามความเหมาะสม จัดให้มีการประชุมใหญ่ สามัญประจำปี 1 ครั้ง ในกรณีเร่งด่วนประธานสามารถเรียกประชุมวิสามัญได้ตามความเหมาะสม ในการประชุมมีการรับฟังและแสดงความคิดเห็น มีการลงมติและการตัดสินใจ การเสนอแนวคิดการพัฒนา การตรวจสอบประเมินผล

การดำเนินงานและกิจกรรมของกองทุน

มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก 14 ด้าน ประกอบด้วย 1) สวัสดิการเกิด ได้รับ 500 บาท 2) เจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลได้รับ 100 บาทต่อวันรวมแล้วไม่เกิน 1000 บาทต่อปี 3) สวัสดิการการเสียชีวิต หากเป็นสมาชิกครบ 1 -2 ปี ได้รับเงินช่วยเหลือ 5,000 บาท 2ปี 1 วัน-3 ปี ได้รับ 6,000 บาท 3 ปี 1 วัน - 4ปี ได้รับ 7,000 บาท 4 ปี 1 วัน - 5ปี ได้รับ 8,000 บาท 5 ปี 1 วัน- 6 ปีได้รับ 9,000 บาท 6ปีขึ้นไปได้รับ 10,000 บาท 4) ทุนการศึกษามอบให้เยาวชนได้รับปีละ 300 บาท 5) สวัสดิการบวชพระครั้งแรก 500 บาท 6) สวัสดิการแต่งงานครั้งแรก 500 บาท 7) สวัสดิการเกณฑ์ทหาร 500 บาท 8) สวัสดิการประสภภัยได้รับตามมติของคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ 9) สวัสดิการส่งเสริมพัฒนาอาชีพผู้พิการ ตามมติของคณะกรรมการบริหารกองทุน 10) สวัสดิการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ตามมติของคณะกรรมการบริหารกองทุน 11) สวัสดิการเพื่อการพัฒนาอาชีพ ตามมติของคณะกรรมการบริหารกองทุน 12) สวัสดิการเพื่อส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ตามมติของคณะกรรมการบริหารกองทุน 13) สวัสดิการเพื่อส่งเสริมกีฬาและนันทนาการ ตามมติของคณะกรรมการบริหารกองทุน 14) สวัสดิการด้านอื่นๆ ตามมติของคณะกรรมการบริหารกองทุน

กิจกรรมของกองทุน

เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นคณะกรรมการจึงได้หารือกันว่าน่าจะมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกทุกช่วงวัยสามารถทำร่วมกันได้ และอยากทำให้ชุมชนนำความรู้หรือภูมิปัญญาในอดีตมาต่อยอด เช่น กลองยาว จักสาน และเห็นว่าผู้สูงอายุอยู่บ้านเฉยๆ ต้องหากิจกรรมให้ทำ อยากให้มีความสามัคคี ผู้สูงอายุชอบงานจักสาน กิจกรรมสนุกๆ เช่น ร้องรำทำเพลง ได้เจอเพื่อน

จึงได้ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเป็นกลไกถึงกลุ่มต่างๆ เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน ในรูปแบบของนวัตกรรม SALI การพัฒนาด้านการศึกษา การเรียนรู้และทักษะการดำรงชีวิต

S คือ sustainability ความยั่งยืน สร้างหลักสูตรการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและทันสมัย ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างวัย ทำให้การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่สามารถส่งต่อและสร้างประโยชน์ต่อเนื่องในชุมชน

A คือ accountability ความรับผิดชอบ มีการติดตามผลการพัฒนาทักษะ การติดตาม การติดตามดูความก้าวหน้าและการปรับปรุงหลักสูตรตามความต้องการที่เปลี่ยนไป เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนสามารถตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ เพื่อให้ทุกคนรู้หน้าที่ของตนเองและรับผิดชอบต่อความสำเร็จ

L คือ learning การเรียนรู้ สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการฝึกทักษะที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้ทุกวัยได้เรียนรู้ไม่จำกัดเพียงโรงเรียนหรือวัยเด็กเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการพัฒนาในวัยทำงานและวัยสูงอายุ

I คือ involvement การมีส่วนร่วม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อให้สมาชิกทุกวัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้และการตัดสินใจให้เหมาะสมกับชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละ ได้แบ่งกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะการดำรงชีวิตออกตามความเหมาะสมแต่ละช่วงวัย กลุ่มเด็ก จะมีการให้ทุนการศึกษา การเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อทักษะการดำรงชีวิต วัยแรงงาน มีโครงการพี่เลี้ยง โครงการเรียนรู้อาชีพ เพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาและทักษะการดำรงชีวิต บางท่านที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านก็ช่วยงานอื่นๆ ของกองทุนเช่น เป็นเหรียญกติก ตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่าย ช่วยหาสมาชิก เป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์

อย่างไรก็ตามกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ มีการผสมผสานกัน เชิญวิทยากรภายนอกมาด้วย เช่น สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) หรือ กศน.เดิม ความรู้ด้านการเกษตร และเชิญสมาชิกในกองทุนที่มีความรู้อยู่แล้วมาเป็นวิทยากรร่วม สมาชิกบางคนสามารถชวนคนอื่นๆ เช่น ปู่ย่าตายายที่มีความรู้เข้ามาเพิ่มเติมให้ด้วย เช่น การจักสานเช่น

กลุ่มต่างๆ ในชุมชน ทั้งที่เป็นสมาชิกของกองทุนและไม่ได้เป็นสมาชิกของกองทุน สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ แต่สมาชิกจะมีความถี่มากกว่าและเมื่อมีการประชุมสามัญประจำปีจะมีการจัดกิจกรรมอบรมให้กับสมาชิก

หน่วยงานภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน

หน่วยงานที่สนับสนุน ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ตำบลสาละ โรงเรียนวัดสาละ โรงเรียนวัดทรงกระเทียม โรงเรียนวัดบึงคา โรงเรียนวัดลาดน้ำขาว โรงเรียนวัดเสาชงทอง ช่วยสนับสนุนด้านองค์ความรู้ต่างๆ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับกองทุน ในขณะที่เดียวกันสมาชิกของกองทุนที่มีความรู้เข้าไปสอนให้กับนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ ด้วย เช่น สอนการรำกลองยาว การจักสาน การประดิษฐ์ การทำขนมต่างๆ

กระบวนการจัดสรรเงินทุนและทรัพยากร

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละได้ชักชวนกลุ่มข้าราชการเกษียณมาเป็นทีปรึกษาให้กับกองทุนซึ่งมีส่วนช่วยในการวางแผนการทำกิจกรรมต่างๆ การสร้างความเชื่อมั่นให้กับกองทุน เพิ่มงบประมาณให้กับกองทุน และผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือนายกองคการบริหารส่วนตำบลสาละ ได้อำนวยความสะดวกให้กับกองทุน มอบหมายเจ้าหน้าที่ของ อบต.ช่วยด้านเอกสาร วัสดุสำนักงาน สถานที่ในการทำกิจกรรม

กลยุทธ์การระดมทุนและการรวบรวมทรัพยากร

ด้านการหาสมาชิก ในระยะเริ่มตั้งกองทุน ได้มีการปรึกษาหารือกันว่าทำอย่างไรให้กองทุนมีความมั่นคง จึงมีแนวคิดชักชวนข้าราชการเกษียณอายุมาร่วม เพราะเป็นกลุ่มที่มีเวลาเหลือ มีจิตอาสา มีกำลังทรัพย์ มีประสบการณ์ในการทำงาน เช่น เป็นเหรียญกษาปณ์ เป็นฝ่ายตรวจสอบ จึงได้ชักชวนกลุ่มนี้มาเป็นคณะทำงานก่อน และมีตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิในกองทุนเพื่อให้มีความน่าเชื่อถือ และสมาชิกรุ่นแรกๆ เมื่อเข้าใจวัตถุประสงค์ของกองทุน ได้ขยายความรู้ความเข้าใจไปอธิบายคนอื่นๆ ได้และขยายกลุ่มสมาชิกได้ สมาชิกแต่ละหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น โดยคณะทำงานพยายามสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น ไม่มีค่าตอบแทนในการทำงาน ชาวบ้านมั่นใจมากขึ้น คาดว่าในปี 2568 น่าจะมีสมาชิกเพิ่มขึ้นหลายร้อย มีการจัดโปรโมชั่น โดยคำนวณจากเงินกองทุน ว่าสามารถจัดโปรโมชั่นให้สมาชิกได้อย่างไรบ้าง เช่น ปีนี้ได้มอบข้าวสารให้สมาชิกคนละ 5 กก. เป็นแรงจูงใจ ให้เป็นของขวัญพิเศษ และเมื่อสมาชิกในบ้านใดมีคนสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นลดเงินเข้ากองทุนเป็นคนละ 20 บาท/เดือน

ด้านทรัพยากรบุคคล มีการชักชวนคนรุ่นใหม่เข้ามาเพิ่มมากขึ้น เช่น กลุ่ม อสม. ที่ทำงานอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ อยู่แล้ว และบุคลากรของ อบต.มาช่วยในการทำโปรแกรมกองทุนสวัสดิการ การทำเอกสารต่างๆ

ด้านอื่นๆ เริ่มแรกทาง อบต.มีเจ้าหน้าที่มาช่วยเรื่องเอกสาร การเงิน โปรแกรม ทางกองทุนก็จะมีบุคลากรของตนเองเป็นหลัก อุปกรณ์ กระดาษ ใช้อของ อบต.

ระบบการจัดการด้านการบัญชีใช้โปรแกรม CODI FWS และMicrosoft excel

ผลกระทบและผลลัพธ์

ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการเข้าถึงและผู้รับผลประโยชน์ของกองทุน มีสมาชิกรอบคลุมทุกหมู่บ้านทุกช่วงวัย ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 968 คน มีเด็กและเยาวชนจำนวน 164 คน บุคคลทั่วไปจำนวน 325 คน ผู้สูงอายุ 479 คน กองทุนฯ มีรายรับทั้งสิ้นจำนวน 1,017,972.16 บาท รายจ่ายทั้งสิ้น 155,095 บาท โดยแยกเป็นรายจ่ายให้กับสมาชิกจำนวน 114,800 บาท รายจ่ายค่าใช้จ่าย 40, 295 บาท (30 ตุลาคม 2567)

การสนับสนุนทุนการศึกษา มีกลุ่มเป้าหมายคือสมาชิกของกองทุนที่กำลังศึกษา ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงปริญญาเอก จำนวน 28 คน ทำให้ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวและเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพและเท่าเทียม

จัดอบรมทักษะการดำรงชีวิต อบรมทักษะการทำอาหาร การประดิษฐ์ของใช้ในครัวเรือน ทักษะการค้าขาย เช่น การสานเส้นพลาสติก การนวดแผนไทย การทำขนม ซาลาเปา การทำเบเกอรี่ ตลาดนัดอาชีพ เพื่อให้ นำทักษะเหล่านี้ไปสร้างรายได้

ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ เช่น การใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐาน สมุนไพร การถ่ายทอดภูมิปัญญา การเรียนรู้ด้านสุขภาพ กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ อบรมรู้ทันมิจฉาชีพป้องกันภัยทางเทคโนโลยี อบรมการออกกำลังกายด้วยไม้พลอง การรำกลองยาว กิจกรรมนางรำวงกลองยาว 3 ช่วงวัย ถ่ายทอดภูมิปัญญาสมุนไพรในชุมชน พวงมโหตร ดอกไม้จันทร์

รายละเอียดดังนี้

- สนับสนุนทุนการศึกษาจำนวน 28 คนๆละ 300 บาทเพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม
- จัดอบรมทักษะการดำรงชีวิตเพื่อให้สมาชิกนำทักษะไปใช้ในการสร้างรายได้และพึ่งพาตนเองได้
- ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้สมาชิกได้พัฒนาตนเองและเพิ่มพูนความรู้และมีความสุขทุกครั้งที่ร่วมกิจกรรม
- โครงการพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาจำนวน 5 ครอบครัว เพื่อให้คนในชุมชนมีแหล่งความรู้ที่ใกล้ตัวและเข้าถึงได้ง่าย
- โครงการเรียนรู้อาชีพเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพและเสริมสร้างรายได้ของสมาชิกจากการทำนาเปียกสลับแห้ง รวมพื้นที่มากกว่า 2000ไร่ ลดการใช้น้ำมากถึง 25%
- การสร้างเครือข่ายกับองค์กรการศึกษา จำนวน 5 โรงเรียนและ 2 มหาวิทยาลัยเพื่อจัดกิจกรรมให้ความรู้และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้สัมผัสกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ผลกระทบโดยรวมต่อความเป็นอยู่ที่ดี ความยืดหยุ่น และความสามัคคีในสังคมของชุมชน

มีการตั้งเงินช่วยเหลือให้ผู้ยากไร้ทั้ง 8 หมู่บ้าน จากการประชุมคณะกรรมการ ช่วยคนที่หน่วยงานอื่นมาช่วยแล้วไม่เพียงพอ การจัดสวัสดิการนั้นจะคำนึงถึงสิ่งที่จะช่วยสมาชิกได้ในตอนที่ชีวิตอยู่เป็นหลัก พยายามดูแลตอนมีชีวิตอยู่

เกิดความร่วมมือ ความสามัคคีเพราะมีกิจกรรมหลายอย่างให้ทำด้วยกัน เช่น เวลาไปสอนผู้สูงอายุ มีการทำน้ำสมุนไพรไปเลี้ยง คนทำรู้สึกว่าได้บุญ สบายใจ รู้สึกว่าตัวเองทำประโยชน์ได้ ทุกคนมีคุณค่าช่วยเหลือกัน บางครั้งชวนคนที่บ้านไปด้วย คนที่เกษียณแล้วไม่เจอเด็กๆ มานานได้เจอผู้ใหญ่ สภาพจิตใจดีขึ้น

ผลกระทบต่อภาพรวมประเทศที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์สำคัญในระดับต่าง ๆ

กองทุนสวัสดิการทำเรื่องการอบรมการทำนาแบบประหยัดน้ำ การอบรมด้านเกษตรกรรมส่งผลกระทบต่อจัดการเรื่องน้ำ เมื่อก่อนในพื้นที่ตำบลสาละมีปัญหาน้ำแล้ง ไม่มีน้ำเพียงพอในการทำนา เมื่อมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนาให้กับสมาชิกกองทุนสวัสดิการ เรื่องการทำนาเปียกสลับแห้งทำให้ประหยัดน้ำได้เป็นอย่างมาก เพราะการทำนาแบบเดิมนั้นมักจะเข้าใจว่าต้องใช้น้ำเยอะๆ ใส่เข้าไปในนา แต่เมื่อได้เรียนรู้ว่าการทำนาแบบนั้นต้องคำนึงถึงความต้องการน้ำของต้นข้าวด้วยว่าต้องการเท่าไรและมีช่วงพักดิน คือเอาน้ำออกจากนาให้หมด ตากดินให้ดินได้รับออกซิเจน

การวิเคราะห์ความร่วมมือของชุมชนผ่านทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) และเครือข่ายชุมชน

การสร้างควมไว้วางใจของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละมีความชัดเจนมากกว่าส่งผลกระทบต่อดำเนินงานของกลุ่ม การเชิญชวนข้าราชการที่เกษียณอายุมาเป็นที่ปรึกษาช่วยเสริมความมั่นคงให้กับกองทุน และการคัดเลือกกรรมการที่มีประวัติเป็นที่เคารพนับถือเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง สมาชิกรายหนึ่งซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระดับหมู่บ้านเล่าให้ฟังว่า การชักชวนคนมาเข้ากองทุนเป็นเรื่องไม่ยากแต่ไม่ง่าย ต่อให้เป็นสมาชิกของครอบครัวตนเองถ้าเขาไม่เชื่อมั่นในกรรมการกองทุนเขาก็ไม่เข้า แต่ถ้าเขาเชื่อมั่นเขาจะสมัครเข้าและชวนคนอื่นเข้าด้วยเพราะในชุมชนนั้นรู้จักกันเกือบหมด รู้ว่าใครมีนิสัยอย่างไร เชื่อถือได้หรือไม่ สิ่งนี้แสดงให้เห็นทฤษฎีทุนทางสังคม คือ การสร้างควมไว้วางใจและการเชื่อมโยงเครือข่ายในชุมชน

การแลกเปลี่ยนทรัพยากรผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมสามารถอธิบายได้จากการที่กลุ่มข้าราชการเกษียณมีเงินบริจาคให้กองทุนและเข้ามาเป็นสมาชิก เพื่อช่วยเหลืองานในกองทุน เป็นวิทยากรให้ความรู้ เป็นเหรียญก เป็นผู้ตรวจสอบบัญชี สิ่งที่ได้รับตอบแทนคือ ความรู้สึกมีคุณค่าหลังจากเกษียณแล้ว ได้นำความรู้ของตนเองมาใช้และถ่ายทอดให้คนอื่น ได้รับสิ่งตอบแทนคือความสัมพันธ์ที่ดี การมีเพื่อนเพิ่มมากขึ้น การได้ทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น ๆ

การวิเคราะห์ความร่วมมือของชุมชนผ่านทฤษฎีการกระทำร่วมกัน (Collective Action Theory) และการกำกับดูแลแบบร่วมมือกัน

การร่วมกันแก้ไขปัญหาแล้ง น้ำไม่เพียงพอต่อการทำนาของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละเป็นตัวอย่งที่แสดงให้เห็นว่า การร่วมมือกันระหว่างบุคคลในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน และสามารถแก้ปัญหาทรัพยากรส่วนรวมได้ โดยนำปัญหาที่ชุมชนมีอยู่และหาทางแก้ไข เช่น น้ำในการทำนา เมื่อได้อบรมชวานาให้มีความเข้าใจเรื่องความต้องการน้ำของต้นข้าวสามารถทำให้ชวานาเปลี่ยนวิธีการใช้น้ำในการทำนา สามารถลดการใช้น้ำได้ถึง 25 เปอร์เซ็นต์และมีพื้นที่นาเข้าร่วมโครงการถึง 2,000 ไร่

การวิเคราะห์ความร่วมมือของชุมชนผ่านทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Theory) และความยั่งยืนในระยะยาวของกองทุนสวัสดิการชุมชน

การพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกองทุนเป็นจุดเด่นอีกประการของกองทุนสวัสดิการแห่งนี้ โดยการนำเรื่องการเรียนรู้มาจัดกิจกรรมให้กับสมาชิกทุกช่วงวัยตามความเหมาะสมและความสนใจ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของทฤษฎี การประยุกต์ใช้ การประกอบอาชีพต่าง ๆ ทำให้สมาชิกของกองทุนมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ส่งผลต่อความยั่งยืนของกองทุนด้วยเนื่องจาก มีการชักชวนสมาชิกเข้ากองทุนจากกลุ่มข้าราชการเกษียณซึ่งมีความรู้และกำลังทรัพย์ติดต่อกัน กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ยินดีจะช่วยเหลือคนอื่น ๆ ในรูปแบบของความรู้และเงิน มีความภาคภูมิใจในการได้ทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มเยาวชนและวัยแรงงานที่ได้รับความรู้ด้วย สามารถนำไปพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตของตนเองได้ และสิ่งที่กองทุนทำก็คือ การเน้นย้ำเรื่องความสำคัญของการศึกษามีการมอบเงินอุดหนุนการศึกษาในทุกระดับชั้นตั้งแต่อนุบาลถึงปริญญาเอกและผู้ที่ศึกษานอกระบบด้วย

ความท้าทายและบทเรียนที่ได้รับ

1. ความท้าทายที่สำคัญที่พบในการจัดตั้งและการดำเนินงานของกองทุน กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละ เคยมีสมาชิกลาออกเพราะไม่เข้าใจถึงการได้รับสวัสดิการของกองทุน การเปรียบเทียบกับกองทุนฌาปนกิจซึ่งจ่ายเงินให้สมาชิกเมื่อเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก แต่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละให้น้อยกว่า และเมื่อสมาชิกลาออกมักจะคิดว่าจะต้องได้รับเงินคืนจากกองทุน
2. เมื่อมีตัวอย่างกองทุนอื่นๆ ล้มเลิก ไม่สามารถดำเนินกิจการต่อได้ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ในพื้นที่อื่น กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลอื่นๆ ทำให้สมาชิกกองทุนมีความหวาดระแวงกลัวว่ากองทุนนี้จะล้มเลิกเช่นเดียวกัน
3. สมาชิกกลุ่มแรงงานยังมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ

วิธีการและกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อแก้ไขความท้าทายเหล่านี้

1. มีการทำความเข้าใจกับสมาชิกว่ากองทุนสวัสดิการมีแนวคิดในการจัดตั้งเพื่อให้คนในชุมชนได้ช่วยเหลือกัน ไม่ได้หวังผลกำไรหรือสิ่งตอบแทน เป็นการออมจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ เป็นการช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกหรือ “ออมบุญ” และเน้นการช่วยเหลือในระหว่างมีชีวิตอยู่ ไม่ได้เน้นช่วยเหลือตอนเสียชีวิตไปแล้ว ใช้วิธีการบอกเล่า การมีกลุ่มไลน์หมู่บ้าน ทางอบต.มีเครื่องขยายเสียง การทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนที่มีความน่าเชื่อถือ มีการตรวจสอบอย่างเข้มงวด ใช้โปรแกรม CODI SWF เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจน ตลอดเวลา สร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกในกองทุน

3. ขยายกลุ่มวัยแรงงานให้มากขึ้น โดยให้ อสม.เป็นผู้เชิญชวนคนในหมู่บ้านให้เข้าร่วม ทำงานด้วยความรวดเร็ว เมื่อเกิดเหตุขึ้นมีแบบฟอร์มให้กรอกที่หมู่บ้าน สามารถจ่ายสวัสดิการได้อย่างรวดเร็ว

แผนการในอนาคตและความยั่งยืน

1. การทำร้านค้าชุมชน สำหรับสมาชิกและชุมชน ให้สมาชิกมาขายสินค้า เช่น เลี้ยงไก่ ปลูกผัก ทำขนมมาขาย จะหารี้ออกแบบกันอีกที
2. เพิ่มจำนวนสมาชิก ประมาณครึ่งหนึ่งของตำบล ประมาณ 3,000 คน
3. เพิ่มคนรุ่นใหม่มาเป็นกรรมการ รุ่นเก่าเป็นพี่เลี้ยง ต้องวางรากฐานไว้ให้มั่นคง ทำให้เห็นว่าการบริหารกองทุนมีความโปร่งใส และอยากจะพัฒนา application ที่สามารถตรวจสอบยอดเงินได้ ตรวจสอบการเบิกสวัสดิการได้

ข้อมูลติดต่อกองทุน

ชื่อกองทุน	กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละ
ที่อยู่กองทุน	99 หมู่ 2 ตำบลสาละ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
โทรศัพท์	035-969701 090-8887363
ผู้ประสานงาน	สิบเอกณัฐกร ดอนแก้วกู๋

ข้อมูลอ้างอิง

- 1) เวทีถอดบทเรียนกองทุนฯ และข้อมูลจากการจากการลงพื้นที่ถอดบทเรียนกองทุนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละ เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2568 ประเภทที่ 4 ด้านการพัฒนาการศึกษา การเรียนรู้ ทักษะการดำรงชีวิต ณ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสาละ
- 2) เอกสารประกอบการพิจารณารางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน ผู้สรรคสร้างคามมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ “คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ปี 2567 วันที่ 17 ธันวาคม 2567

กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ

: ต้นแบบการพัฒนาสวัสดิการและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมือง

กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ประเภทที่ 5 ด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

เกศกุล สระแก้ว

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551 โดยมีเป้าหมายหลักในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชนในทุกมิติ ครอบคลุมด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันกองทุนฯ มีสมาชิกสะสม 2,115 คน และสมาชิกที่เป็นยอดเต็มจำนวน 1,650 คน จาก 51 ชุมชนย่อยในเขตภาษีเจริญ โดยได้รับเงินสมทบรวมกว่า 3.8 ล้านบาท

เพื่อสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชน กองทุนฯ ได้ขยายบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรมผ่านโครงการจัดการขยะรีไซเคิล การคัดแยกขยะ การจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิล และโครงการเลี้ยงหนอนแมลงวันลายจากเศษอาหารเพื่อลดปริมาณขยะและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ยังมีนวัตกรรมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพจากขยะอินทรีย์ ส่งผลให้ปริมาณขยะในชุมชนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ จาก 183 กิโลกรัม/วันในปี 2564 เหลือเพียง 125 กิโลกรัม/วันในปี 2565-2566

กองทุนฯ ยังมุ่งส่งเสริม *เศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน* โดยปรับปรุงพื้นที่ทิ้งขยะให้เกิดประโยชน์ เช่น การปลูกเห็ดและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเห็ด การเลี้ยงหนอนแมลงวันลายและผลิตภัณฑ์จากหนอนแมลงวันลาย เป็นต้น พร้อมกับการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและใช้เทคโนโลยีออนไลน์ในการจำหน่ายสินค้า อีกทั้งยังรับการสนับสนุนและความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาชั้นนำ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม และมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

ผลสำเร็จของกองทุนฯ ได้รับการยอมรับทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับนานาชาติ โดยสามารถลดมลพิษและขยะ สร้างนวัตกรรมเพื่อเปลี่ยนขยะให้เป็นทรัพยากรที่มีมูลค่า และเปิดโอกาสในการสร้างอาชีพใหม่ ๆ ในชุมชน แม้ว่ายังคงเผชิญความท้าทายด้านพฤติกรรมของประชาชน แต่ด้วยการให้ความรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน กองทุนฯ ยังคงมุ่งมั่นดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

คำสำคัญ กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ การจัดการสิ่งแวดล้อม ขยะรีไซเคิล ธนาคารขยะ หนอนแมลงวันลาย

ความเป็นมาของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชน ปัจจุบัน (ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2567) กองทุนมีสมาชิกสะสมจำนวน 2,115 คน และมียอดเงินสมทบรวมทั้งสิ้น 3,886,383 บาท ซึ่งเป็นเงินจากสมาชิกกองทุน เงินสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรุงเทพมหานคร) รัฐบาลผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และรายได้อื่น ๆ มีการรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน ที่ครอบคลุม ทั้งหมด 12 ด้านหลัก ได้แก่ สวัสดิการสำหรับเด็กแรกเกิดและการคลอดบุตร สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลสำหรับสมาชิกที่เจ็บป่วย สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ สวัสดิการกรณีเสียชีวิตของสมาชิก สวัสดิการเกี่ยวกับการจัดการงานศพ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการ สวัสดิการด้านการศึกษา สวัสดิการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากโรคโควิด -19 สวัสดิการกรณีอัคคีภัย สวัสดิการกรณีอุทกภัย สวัสดิการด้านประเพณีและวัฒนธรรม สวัสดิการด้านสิ่งแวดล้อม

ภาพรวมของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมระดับชุมชน ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของสมาชิก แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมโดยรวม จากคำบอกเล่าของรองประธานกองทุนฯ และคณะกรรมการ กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ (ชุมชนคลองลัดดาฯ) เริ่มต้นจากการชี้แนะของภาครัฐ โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2551 ในช่วงแรกเป็นเพียงกองทุนขนาดเล็ก แต่ต่อมาได้ขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันกองทุนฯ มีสมาชิกที่เป็นยอดเต็มจำนวน 1,650 คน จาก 51 ชุมชนในเขตภาษีเจริญ กองทุนฯ ดูแลสมาชิกตั้งแต่แรกเกิด การเจ็บป่วย การเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล จนถึงการเสียชีวิต นอกจากการดูแลด้านสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่แล้ว กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญยังขยายการช่วยเหลือด้านการเงินให้กับสมาชิกที่มีความเดือดร้อน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้ รวมถึงการพิจารณาสนับสนุนในหลาย ๆ ด้านตามความจำเป็นของสมาชิก

จากคำบอกเล่าของเลขาธิการกองทุนฯ และคณะกรรมการ กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และที่อยู่อาศัย โดยมีเป้าหมายหลักในการเชื่อมโยงสวัสดิการให้เข้าถึงประชาชนในทุกภาคส่วน กองทุนฯ ไม่เพียงแต่ดำเนินงานโดยลำพัง แต่ยังประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่นในพื้นที่ เช่น สภาชุมชน คณะกรรมการเครือข่ายของเขตภาษีเจริญ รวมถึงบุคคลสำคัญอย่าง อาจารย์วิโรจน์ จันท์แย้ม ประธานเครือข่ายเขตภาษีเจริญ และ ผู้ใหญ่เฉลิม บุญอ้อย ประธานสภาและประธานอาสาสมัครสาธารณสุขเขตภาษีเจริญ เพื่อให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันแบบบูรณาการ ปัจจุบันนี้ กองทุนฯ ยังมีบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ดังเช่น คุณธรรมศักดิ์ มากนคร เลขาธิการกองทุน ร่วมกับประธานกองทุน รองประธานกองทุนฯ และคณะกรรมการกองทุนฯ ที่มีบทบาทอย่างโดดเด่นในการขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เขตภาษีเจริญเป็นที่

รู้จักในระดับประเทศ บทบาทของเขาสะท้อนถึงความสามารถของคณะกรรมการกองทุนฯ ที่สามารถพัฒนา กิจกรรมให้มีอิทธิพลในระดับกว้าง

หัวใจสำคัญของกองทุนฯ คือ “การเป็นกลไกที่ช่วยผลักดันคุณภาพชีวิตของพี่น้องประชาชนให้ดีขึ้น โดยจัดการดูแลสวัสดิการให้ครอบคลุมทุกด้าน”

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญให้ความสำคัญกับ กลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้ด้อยโอกาส ผู้มีรายได้น้อย และผู้ยากไร้ ซึ่งมักไม่ได้รับการดูแลจากภาครัฐอย่างทั่วถึง กองทุนฯ จึงทำหน้าที่ เป็นสะพานเชื่อมสวัสดิการไปยังกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ โดยเฉพาะ ผู้ป่วยติดเตียงและผู้ที่มีประสบปัญหาทาง เศรษฐกิจ ผ่านโครงการ “กองทุนหนึ่งบาท” ซึ่งช่วยเหลือสมาชิกที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้ได้รับการดูแลอย่าง ทั่วถึง

กองทุนฯ จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสมาชิกและผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในชุมชน โดย มอบประโยชน์ที่สำคัญให้ ดังนี้

1. สมาชิกได้รับสวัสดิการที่ครอบคลุมในหลายด้าน
2. เพิ่มรายได้และลดค่าใช้จ่ายให้กับสมาชิกและครอบครัว
3. ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน
4. สนับสนุนให้สมาชิกมีสุขภาพที่ดีขึ้น
5. ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน
6. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน
7. ส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมและสามารถขยายแนวทางไปยังพื้นที่อื่น ๆ

หลักการบริหารจัดการของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญมีแนวทางการบริหารที่ครอบคลุมทุกด้าน โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิต อาชีพ และเศรษฐกิจของสมาชิก อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน **ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม** กลายเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน เนื่องจากส่งผลกระทบต่อประชาชนและอาจก่อให้เกิดปัญหาในระยะยาว เพื่อรับมือกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อม กองทุนฯ ได้จัดสรรงบประมาณบางส่วนเพื่อสนับสนุนการดูแลสภาพแวดล้อมใน ชุมชนภาษีเจริญ โดยให้ชุมชนมีบทบาทหลักในการดำเนินโครงการ ขณะที่กองทุนฯ ทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริม และประสานงานให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม เป้าหมายของกองทุนฯ ไม่เพียงแต่ดูแลสวัสดิการของ สมาชิกในปัจจุบัน แต่ยังมีมุ่งสู่การเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชน โดยเปิด โอกาสให้ภาครัฐและเอกชนที่สนใจสามารถเข้ามาศึกษาแนวทางการดำเนินงาน ทั้งนี้ การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะช่วยสร้างมาตรฐานและแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและ สิ่งแวดล้อมของชุมชนในระยะยาว

บทบาทของกองทุนฯ ในด้านการขับเคลื่อนการจัดการและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันกองทุนฯ ได้ขยายบทบาทมาสู่การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญระดับโลก และเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลและกรุงเทพมหานคร การแผ่รังสีมลพิษทางอากาศ ปัญหาขยะ และฝุ่น PM2.5 เป็นเรื่องที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญ กองทุนฯ จึงริเริ่มโครงการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยลดผลกระทบต่อประชาชน หนึ่งในตัวอย่างความสำเร็จคือ *ชุมชนคลองลาดพร้าว เขตภาษีเจริญ* ซึ่งเป็นต้นแบบในการจัดการขยะ กองทุนฯ ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะร่วมกับทั้ง 51 ชุมชนในเขตภาษีเจริญ เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้และสร้างแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม โดยมีการเชื่อมโยงทุกชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม

การขยายเครือข่ายของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ

ปัจจุบัน กองทุนฯ ได้ขยายเครือข่ายไปยัง 25 ชุมชนจากทั้งหมด 51 ชุมชนในเขตภาษีเจริญ และมีแผนที่จะขยายต่อไปเพื่อให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ การดำเนินงานของกองทุนฯ ไม่ได้จำกัดเฉพาะการให้สวัสดิการ แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสังคมที่เข้มแข็งขึ้น เป้าหมายในระยะยาวของกองทุนฯ คือการเป็น “ต้นแบบขององค์กรสวัสดิการชุมชน” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ ได้ทำงานร่วมกับองค์กรภาคีที่สนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อทำงานร่วมกันในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม ดังเช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สำนักงานเขตภาษีเจริญ มหาวิทยาลัยสยาม ศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (ศวพช.) มหาวิทยาลัยสยาม กรมส่งเสริมสหกรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนเขตภาษีเจริญ ศูนย์บริการสาธารณสุข 47 คลองขวาง มูลนิธิ SOS ธนาคารออมสิน ธนาคารธนาชาติ การไฟฟ้า การประปา และวัดในชุมชน เป็นต้น ซึ่งผลผลงานที่กองทุนฯ ได้ทำร่วมกัน มีดังนี้

- **การเลี้ยงหนอนแมลงวันลาย** กองทุนฯ ได้พัฒนาโครงการเลี้ยงหนอนแมลงวันลาย โดยใช้เศษใบชาร่วมกับอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งกำลังประสานกับบริษัทผู้ผลิตชาเพื่อใช้เศษใบชาเป็นวัตถุดิบในการเลี้ยงหนอน ทดลองพบว่าโปรตีนจากหนอนแมลงวันลายมีคุณค่าทางอาหารสูงมาก
- **การสร้างนวัตกรรมร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และธนาคารออมสิน** กองทุนฯ ได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และโครงการของธนาคารออมสินในการสร้างห้องแล็บเพื่อตรวจสอบและพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- **การจัดการขยะและลดคาร์บอนในชุมชน** กองทุนฯ ได้ทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยสยามเพื่อพัฒนาโครงการรถไฟฟ้าจัดการขยะ โดยนำเทคโนโลยีรถไฟฟ้ามาใช้เป็นต้นแบบในการลดคาร์บอนในชุมชน
- **การทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับมหาวิทยาลัยราชภัฏ** กองทุนฯ ได้ลงนามบันทึกข้อตกลง (MOU) กับมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาและมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เพื่อ

พัฒนาและสร้างนวัตกรรมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยให้นักศึกษาและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และแนวทางที่ยั่งยืน

การขยายเครือข่ายของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาคีเจริญถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนสร้างต้นแบบในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนและเป็นระบบให้กับพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการทำงาน

- **โครงการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาคีเจริญ**

หนึ่งในปัญหาหลักของชุมชนในเขตภาคีเจริญ คือ ปัญหาขยะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ทั้งในแง่ของสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยเฉพาะการเกิดก๊าซมีเทนและก๊าซเรือนกระจกที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน รวมถึงฝุ่น PM2.5 ที่เป็นอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจของประชาชน ด้วยเหตุนี้ กองทุนสวัสดิการฯ จึงได้ริเริ่มโครงการจัดการขยะในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสร้างระบบจัดการขยะที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและสร้างรายได้ให้กับสมาชิกชุมชน กองทุนฯ ได้เน้นการให้ความรู้และส่งเสริมการคัดแยกขยะ ซึ่งนำไปสู่การก่อตั้งธนาคารขยะรีไซเคิล และการจัดการขยะอินทรีย์ ซึ่งมีปริมาณมากถึง 64% ของขยะทั้งหมดในประเทศไทย พื้นที่ชุมชนจึงได้พัฒนาแนวทางการกำจัดขยะอินทรีย์ด้วยการเลี้ยงหนอนแมลงวันลาย ซึ่งสามารถช่วยลดปริมาณขยะอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดแนวทางร่วมกันในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยต่อยอดไปสู่การผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากขยะ ปุ๋ยจากหนอนแมลงวันลาย น้ำหมักอินทรีย์จากเปลือกหนอนแมลงวันลาย การทำน้ำยาอเนกประสงค์ และการปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อให้สมาชิกชุมชนสามารถนำไปบริโภค ลดค่าใช้จ่าย และสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน

- **การจัดการขยะในชุมชน: ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา**

แนวคิดการจัดการขยะรีไซเคิลในชุมชนของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาคีเจริญ ได้เริ่มต้นขึ้นในปี 2556 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนได้จัดการขยะอย่างยั่งยืน พร้อมกับลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในพื้นที่ การเริ่มต้นโครงการดังกล่าวไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากชุมชนต้องเผชิญกับความยากลำบากในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในชุมชนที่ไม่คุ้นเคยกับการคัดแยกขยะ ซึ่งเป็นการปรับวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยทั้งกลยุทธ์และความพยายามอย่างยิ่งในการทำให้คนในชุมชนยอมรับและเข้าร่วมโครงการ การจัดการขยะเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ท้าทายในชุมชน ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมา ชุมชนได้ทดลองแนวทางต่าง ๆ เพื่อจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ หนึ่งในแนวทางที่ประสบผลสำเร็จคือการจัดตั้ง **ธนาคารขยะรีไซเคิล** ซึ่งรับแลกขยะที่มีมูลค่า และสามารถนำไปขายต่อได้ อย่างไรก็ตาม **ขยะอาหาร** ยังคงเป็นโจทย์สำคัญของชุมชน โดยเฉพาะอาหารเหลือจากครัวเรือนและเศษผักจากการปรุงอาหาร แม้ว่าจะมีการทดลองหมักปุ๋ยผ่าน **ถังรักษ์โลก** และผลิต **น้ำหมักชีวภาพ** แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถจัดการขยะอาหารได้ทั้งหมด ชุมชนยังได้รับความร่วมมือจากสำนักงานเขตในการให้ความรู้เกี่ยวกับ **หลัก 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle)** เพื่อส่งเสริมการลดและคัดแยกขยะ มีการแปรรูปขยะเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น **กระเป๋ากจากหลอดพลาสติก** ตลอดจนการกำหนดพื้นที่รองรับ

ขยะอันตรายและขยะติดเชื้ออย่างชัดเจน พร้อมทั้งรณรงค์ลดการใช้พลาสติกและโฟมในชุมชน นอกจากนี้ ยังมี การประชาสัมพันธ์ให้ชาวชุมชนแยก **น้ำมันพืชใช้แล้ว** ไม่ให้เททิ้งลงท่อระบายน้ำ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป แม้ว่าจะมีความก้าวหน้าในการจัดการขยะ แต่ชุมชนยังคงมุ่งพัฒนาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถจัดการ ขยะได้อย่างครอบคลุมและยั่งยืนในอนาคต

คุณธรรมศักดิ์ มากนคร เลขาและคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนเล่าให้ฟังว่า “การจัดการขะนั้นเต็มไปด้วยอุปสรรค ทั้งในด้านการปรับพฤติกรรมของคนในชุมชนที่ไม่ชอบขยะ และการให้ความรู้ที่ต้องใช้เวลาและความอดทนในการเข้าใจถึงอันตรายและผลกระทบของขยะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องต่อสู้เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน การใช้กลยุทธ์ต่างๆ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับ ประโยชน์ของการรีไซเคิลและผลกระทบจากขยะ ทำให้มีการคัดแยกขยะและตั้งกองคัดแยกขยะใน ชุมชน การมีศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะในชุมชนคลองลาดภาชีช่วยสร้างการรับรู้และเป็นต้นแบบให้กับ องค์กรอื่นๆ ที่ต้องการแก้ปัญหาขยะในพื้นที่ของตนเอง”

กองทุนสวัสดิการชุมชนได้ริเริ่มธนาคารขยะรีไซเคิลที่มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้สมาชิก ในชุมชนได้เข้าร่วมโครงการ โดยไม่เพียงแต่ให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะและประโยชน์จากการรีไซเคิล แต่ยังมีการนำขยะรีไซเคิลมาแปรรูปเป็นสวัสดิการ เช่น ค่ารักษาพยาบาลสำหรับสมาชิกในชุมชน การ แลกเปลี่ยนขยะรีไซเคิลเพื่อสะสมแต้มและรับเงินคืน 200 บาทหลังสะสมครบ 200 แด้ม ขณะที่การจัดการ ขยะอินทรีย์ที่ได้จากการแยกขยะยังสามารถนำไปใช้ในการเลี้ยงหนอนแมลงวันลายเพื่อลดขยะอินทรีย์ใน ชุมชน จากการจัดการขยะในชุมชน ทำให้ปริมาณขยะของชุมชนคลองลาดภาชีลดลงอย่างเห็นเป็นรูปธรรม ที่ เป็นผลสำเร็จของการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ โดยปริมาณขยะในชุมชนลดลงจาก 183 กิโลกรัม/วันในปี 2564 เหลือเพียง 125 กิโลกรัม/วันในปี 2565-2566 โดยเฉพาะขยะทั่วไปที่ลดลงอย่างชัดเจน การจัดการขยะ ทำให้มีการแยกขยะประเภทต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ขยะทั่วไปถูกกลดลง และการคัดแยกขยะรีไซเคิล และขยะอินทรีย์ทำให้ปริมาณขยะลดลงจนถึงระดับที่รถขยะสามารถจัดเก็บได้เพียง 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์

ปัจจุบัน แนวทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่กองทุนฯ ได้ขยายผลต่อไปสู่การมุ่งเน้นการ พัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นเขตลดก๊าซคาร์บอน และเพิ่มออกซิเจนให้กับชุมชน พร้อมกับพัฒนาพื้นที่ให้เป็น ต้นแบบห้องปลอดฝุ่นในเขตภาชีเจริญ เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น นำไปสู่การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ สำหรับการศึกษาดูงาน และเป็นต้นแบบให้กับองค์กรอื่นๆ ในอนาคต กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาชีเจริญ ได้ สร้างรูปธรรมการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนผ่านการจัดการขยะ การจัดการขยะในชุมชนคลองลาดภาชีไม่ เพียงแต่ช่วยลดปริมาณขยะ แต่ยังส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยการมีสวัสดิการจากการรีไซเคิล ขยะช่วยส่งเสริมความเป็นอยู่ของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน

การพัฒนาต่อยอดจากขยะในชุมชนไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์จากขยะ: การสร้างรายได้และอาชีพในชุมชน เขตภาษีเจริญ

- **ปύหมักอินทรีย์: การเริ่มต้นของการจัดการขยะในชุมชน**

คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญเริ่มต้นแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจจากขยะด้วยการผลิตปุ๋ยหมักอินทรีย์ แม้จะมีพื้นที่จำกัด แต่ชุมชนสามารถใช้พื้นที่หน้าชุมชนให้เกิดประโยชน์โดยการขุดหลุมหมักขยะอินทรีย์และติดตั้งถังหมักกรักซ์โลก เศษขยะจากครัวเรือนได้ถูกนำมาหมักเพื่อเปลี่ยนเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม การดำเนินงานนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากโครงการ สสส. ทำให้สามารถขยายผลไปสู่การเลี้ยงหนอนแมลงวันลาย

- **การเลี้ยงหนอนแมลงวันลาย: ต่อยอดจากขยะอินทรีย์**

การเลี้ยงหนอนแมลงวันลายเกิดขึ้นจากแนวคิด Zero Waste Award ซึ่งมีเป้าหมายในการลดขยะอินทรีย์และสร้างผลผลิตใหม่ หนอนแมลงวันลายใช้เศษอาหารจากครัวเรือนที่ถูกคัดแยกตั้งแต่ต้นทาง โดยชุมชนมีการประชุมและจัดระบบทิ้งขยะเป็นจุดเดียวที่หน้าชุมชน ซึ่งช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในช่วงแรกชุมชนลัดภาษี เขตภาษีเจริญ ได้ปรับเปลี่ยนโรงเพาะเห็ดในพื้นที่ส่วนกลางให้เป็นโรงเรือนเลี้ยงตัวอ่อนแมลงวันลาย โดยใช้ระบบปิดคลุมด้วยตาข่าย และเลี้ยงแบบไม่แยกช่วงวัย เมื่อหนอนเจริญเติบโตและกลายเป็นแมลงวันลาย จะสามารถบินและวางไข่ภายในโรงเรือนได้เอง ปัจจัยสำคัญของการเลี้ยงตัวอ่อนแมลงวันลาย คือ อาหารต้องมีความชื้นพอเหมาะและมีปริมาณที่สมดุลกับจำนวนหนอน หากอาหารมากเกินไปจนหนอนกินไม่ทัน เศษอาหารจะเกิดการหมักและสร้างความร้อน ทำให้หนอนหนี ในทางกลับกัน หากอาหารน้อยเกินไป หนอนจะขาดอาหารและต้องอพยพออกจากพื้นที่เช่นกัน วงจรชีวิตของตัวอ่อนแมลงวันลายอยู่ในระยะหนอนประมาณ 3 สัปดาห์ และเป็นตัวเต็มวัยเพื่อผสมพันธุ์เพียง 1 สัปดาห์ ทำให้การเกิดแมลงวันในชุมชนมีระยะเวลาสั้น ไม่เป็นปัญหาด้านความรำคาญ การเลี้ยงตัวอ่อนแมลงวันลายต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน เช่น ลักษณะอาหาร ปริมาณอาหาร และขนาดพื้นที่เลี้ยง

กระบวนการนี้ช่วยให้ชาวชุมชนสามารถนำเศษอาหารมาที่รวมกัน ณ จุดที่กำหนดได้สะดวก ขณะเดียวกัน อาสาสมัครผู้ดูแลก็สามารถบริหารจัดการและสังเกตพฤติกรรมของหนอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการกองทุนฯ ได้จัดอบรมให้กับชุมชนเกี่ยวกับการเลี้ยงหนอนแมลงวันลายเพื่อให้เกิดผลผลิตที่มีคุณค่า ปัจจุบันยังมีแผนพัฒนาต่อโดยการทดลองเลี้ยงหนอนแมลงวันลายด้วยไบโชาที่ได้จากเศษไบโชาที่เหลือจากกระบวนการผลิต ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การเลี้ยงหนอนแมลงวันลายด้วยขยะอินทรีย์ในชุมชนนั้นนอกจากจะเป็นนวัตกรรมด้านการจัดการขยะอินทรีย์แล้ว ยังช่วยให้ชุมชนสามารถลดขยะอินทรีย์ในชุมชน และทำให้สามารถศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณและประเภทของขยะอาหารที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้อีกด้วย

- **นวัตกรรมจากหนอนแมลงวันลาย**

ผลจากการเพาะเลี้ยงหนอนแมลงวันลายจากขยะอินทรีย์ในชุมชน กองทุนฯ ยังได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้จากหนอนแมลงวันลาย ได้แก่:

- **ตัวหนอนสด** ขายในราคา กิโลกรัมละ 200 บาท สามารถนำไปเป็นอาหารสำหรับไก่ ปลา และกบ
- **สแนคสำหรับสัตว์เลี้ยง** (อาหารว่างสำหรับหมา แมว) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- **การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต** โดยมีการสร้างห้องแลปและทำงานร่วมกับองค์กรต่างๆ เช่น โครงการ ออมสินยูวพัฒน์ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน
- **น้ำหมักอินทรีย์/น้ำหมักชีวภาพ: ผลิตภัณฑ์จากเศษอาหารและผลไม้**

กองทุนฯ ได้จัดการขยะอินทรีย์บางประเภท ซึ่งเป็นเศษขยะอินทรีย์จากตลาดและครัวเรือน เช่น มะนาวและสับปะรด นำมาแปรรูปเป็นน้ำหมักอินทรีย์ เกิดผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชุมชนและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้แก่

- **ทำน้ำยาทำความสะอาด** ใช้ล้างท่อน้ำ ซิงค์จาน และทำความสะอาดบ้าน
- **ผลิตน้ำยาล้างจาน** ซึ่งวางขายในชุมชนในราคาเยอเยา เช่น ขวด 500 มิลลิลิตร ราคา 15 บาท และขวด 200 มิลลิลิตร ราคา 25 บาท ความต้องการในชุมชนสูงจนการผลิตไม่ทันต่อความต้องการ

- **แปลงผักปลอดสารของชุมชน: ห่วงโซ่แห่งการจัดการขยะอย่างยั่งยืน**

ชุมชนได้นำปุ๋ยหมักอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพที่ได้จากกระบวนการข้างต้นถูกนำมาใช้ในแปลงผักปลอดสารของชุมชน สมาชิกในชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและเก็บเกี่ยวผลผลิตเพื่อนำไปใช้ประกอบอาหารในชีวิตประจำวัน กลไกนี้เป็นการเชื่อมโยงการจัดการขยะให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นห่วงโซ่ของเศรษฐกิจหมุนเวียน

จากขยะในชุมชนสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชน

รพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนคลองลาดพร้าวและชุมชนในเขตภาษีเจริญถือเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่สำคัญของการต่อ

ยอดจากการจัดการขยะและการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นในปี 2556 เมื่อพื้นที่ตรงข้ามหน้าชุมชนเคยเป็นที่ทิ้งขยะ ก่อนที่ชุมชนจะเริ่มการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพื้นที่นี้เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน ในช่วงแรก ชุมชนได้เริ่มต้นจากการปลูกเห็ดในโรงเพาะเห็ด ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถปลูกได้ในพื้นที่จำกัด ต่อมาได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเห็ด เช่น การทำแหนมเห็ดและน้ำพริกเห็ดหลายประเภท (เช่น น้ำพริกแมงดา น้ำพริกตาแดง, น้ำพริกปลาสด น้ำพริกเผากุ้ง แจ่วบอง) ซึ่งส่งผลให้เกิดการต่อยอดไปสู่เศรษฐกิจที่มีความหลากหลาย ทั้งยังช่วยสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน และทำให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตในชุมชนอย่างมีความสุขและยั่งยืน จากการส่งเสริมกลุ่มอาชีพในชุมชน คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนได้ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เช่น ธนาคารออมสินและซีดีแบงก์ ในการจัดตั้งและพัฒนาอาชีพของชุมชน ซึ่งการประกวดและชนะรางวัลจากการประกวดสหกรณ์นั้นช่วยเสริมสร้างทุนและโอกาสในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนมากขึ้น โดยได้รับเงินรางวัล 90,000 บาทจากการชนะการประกวด ซึ่งเงินทุนนี้ถูกนำไปใช้ในการพัฒนากลุ่มอาชีพในชุมชน

หลักการสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนที่ดำเนินการในชุมชนคลองลาดภูษิตคือ การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิก โดยมีกลยุทธ์หลักในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่สามารถปรับใช้ได้จริง ได้แก่:

1. **ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ:** การสร้างกลุ่มอาชีพในชุมชนเพื่อให้สมาชิกมีโอกาสสร้างรายได้จากการผลิตสินค้าที่มีคุณค่าและเป็นที่ต้องการในตลาด
2. **ส่งเสริมการจัดบันทึกรายรับรายจ่ายครัวเรือน:** การเสริมสร้างทักษะการจัดการการเงินส่วนบุคคลในครัวเรือน เพื่อให้สมาชิกมีการวางแผนการใช้จ่ายที่ดีและสามารถจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. **ฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมระบบ:** การช่วยให้สมาชิกสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินจากแหล่งที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นปัญหาหลักในหลาย ๆ ชุมชน
4. **พัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ตามอัตลักษณ์ของชุมชน:** การส่งเสริมให้ชุมชนใช้วัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์และเป็นที่ต้องการ
5. **ส่งเสริมการขายแบบตลาดออนไลน์:** การใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มช่องทางการขาย โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มรายได้

ผลจากการดำเนินการดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยมีการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนและทำให้ชุมชนคลองลาดภูษิตสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือภายในชุมชน ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเติบโตอย่างมั่นคงและมีความสุขในการดำเนินชีวิต

การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน นอกจากการบริหารจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังมีโครงการด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ดังนี้

1. โครงการห้องปลอดฝุ่นเพื่อดูแลกลุ่มเปราะบางในชุมชน โครงการนี้มุ่งเน้นการดูแลกลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการในชุมชน โดยได้ดำเนินการปรับปรุงห้องปลอดฝุ่นให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยจากมลพิษทางอากาศ ซึ่งได้รับการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข ในปี 2568 ชุมชนเขตภาษีเจริญได้รับคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ต้นแบบของกรุงเทพมหานครในการจัดการฝุ่นละอองมลพิษทางอากาศ โดยมีแผนการดำเนินงานร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขและ สปสช. ซึ่งจะช่วยให้การจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การจัดการคาร์บอนฟุตพริ้นต์และพลังงานทดแทน ชุมชนได้ดำเนินโครงการเพื่อลดคาร์บอนฟุตพริ้นต์และส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน โดยได้รับงบประมาณ 300,000 บาทจากธนาคารออมสิน เพื่อพัฒนาชุมชนสีขาวที่ใช้พลังงานสะอาด เช่น การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์บริเวณลานจอดรถและพื้นที่สาธารณะ นอกจากนี้ยังรณรงค์ให้สมาชิกชุมชนปลูกต้นไม้และพืชผักสวนครัวเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวและลดผลกระทบจากก๊าซเรือนกระจก

3. การใช้รถไฟฟ้าจัดการขยะและการลดคาร์บอนในชุมชน เพื่อส่งเสริมการลดมลพิษทางอากาศ กองทุนสวัสดิการฯ ได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสยามในการพัฒนารถไฟฟ้าสำหรับจัดการขยะภายในชุมชน ซึ่งจะช่วยลดการใช้พลังงานฟอสซิลและมลพิษจากยานพาหนะ นอกจากนี้ยังมีโครงการให้บริการจักรยานสาธารณะสำหรับชาวชุมชนเพื่อสนับสนุนการเดินทางที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4. การเป็นพื้นที่ต้นแบบการจัดการขยะครบวงจรและศูนย์ถ่ายทอดการเรียนรู้ กองทุนสวัสดิการฯ ได้ขยายผลแนวทางการจัดการขยะไปสู่ชุมชนอื่นๆ ในเขตภาษีเจริญทั้ง 51 ชุมชน รวมถึงการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับองค์กรและบุคคลทั่วไป ทั้งในและต่างประเทศ ปัจจุบันมีคณะศึกษาดูงานจากประเทศญี่ปุ่น และองค์กรระดับนานาชาติ เช่น UN รวมถึงผู้สนใจจาก 15 ประเทศ เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมือง

5. การสร้างเครือข่ายการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม กองทุนสวัสดิการฯ ได้ร่วมลงนามบันทึกความร่วมมือ (MOU) กับมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยสยาม เพื่อยกระดับการพัฒนานวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ร่วมกับนักศึกษา เช่น หมอนและเบาะสมุนไพร นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือกับโครงการออมสินยุวพัฒน์เพื่อสนับสนุนให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนจากผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญในการพัฒนาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ไม่เพียงช่วยลดปัญหาด้านมลภาวะ แต่ยังส่งเสริมให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล

สรุปการขับเคลื่อนงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญสามารถนำแนวคิดการจัดการขยะมาต่อยอดสู่การสร้างอาชีพ และรายได้ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่ช่วยลดขยะ แต่ยังสร้างความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปปรับใช้ในชุมชนอื่นๆ ได้ต่อไป

กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญเป็นต้นแบบขององค์กรที่สามารถเชื่อมโยงสวัสดิการในทุกด้าน เข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการดูแลสุขภาพ การช่วยเหลือด้านการเงิน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน หรือการจัดการ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ด้วยความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมของชุมชน กองทุนฯ ไม่เพียงแต่ลด ผลกระทบจากปัญหาขยะและมลพิษ แต่ยังสร้างโอกาสในการพัฒนานวัตกรรมและอาชีพใหม่ ๆ ซึ่งเป็น รากฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต ด้วยการดำเนินงานที่ครอบคลุมและมีความบูรณาการในหลายด้าน กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญจึง ได้รับรางวัลและการยอมรับในฐานะชุมชนที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้ง เป็นแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้ต่อไป

ข้อมูลติดต่อกองทุน

ชื่อกองทุน	กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ
ที่อยู่กองทุน	173 ซ.เพชรเกษม 20 ถนนเพชรเกษม แขวงบางด้วน เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 10160
โทรศัพท์	thammasak@gmail.com 0898123039
ผู้ประสานงาน	ธรรมศักดิ์ มากนคร

ข้อมูลอ้างอิง

- 1) เว็บไซต์ดอทบรเวียรกองทุนฯ และข้อมูลจากการจากการลงพื้นที่ที่ดอทบรเวียรกองทุนสวัสดิการชุมชน ภาษีเจริญ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2568 ประเภทที่ 5 ด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนคลองลัดภาษี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
- 2) เอกสารประกอบการพิจารณารางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน ผู้สรรคสร้างควมมั่นคงของมนุษย์ตาม แนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ “คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดา ถึงเชิงตะกอน ปี 2567 วันที่ 17 ธันวาคม 2567

“ฟื้นฟูวิถี เพิ่มพูนรายได้ ด้วยสัมมาชีพในชุมชน”

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

ประเภทที่ 6 ด้านการพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน

เฉลิมเกียรติ ตะดวงดี

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน โดยนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ความสัมพันธ์ของ ภาคีเครือข่าย และความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และโครงสร้างการบริหาร การดำเนินงานด้านการพัฒนาสัมมาชีพ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนวิเคราะห์ความร่วมมือของชุมชนผ่านทฤษฎีทุนทางสังคมและเครือข่ายชุมชน นอกจากนี้ ยังนำเสนอข้อเสนอแนะ ความท้าทาย และบทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินงานของกองทุน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับชุมชนอื่น ๆ ที่มีความสนใจในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ กองทุนฯ ดังกล่าวมีจุดเด่นที่น่าสนใจ คือ จากปัญหาการว่างงานของคนในชุมชนช่วงโควิด ชาวบ้านได้พัฒนา ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนด้านคุณภาพชีวิต โดยร่วมกันมาทำงานมา 13 ปี ในการหาความรู้ด้านอาชีพ การสร้างรายได้ ด้วยการทำลูกประคบ การทำผลิตภัณฑ์ยาหม่องสมุนไพร ที่เกิดจากสมุนไพรท้องถิ่น ใช้ในสวนไร่ นา ในการสร้างรายได้ในชุมชน จากต้นทุนเดิมในพื้นที่ ที่มีสมุนไพร เป็นจำนวนมาก มาต่อยอดในการทำผลิตภัณฑ์ดังกล่าว อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากภาคราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ และเตรียมวางขายในปั้มน้ำมัน ปตท. ทั่วประเทศ ภายใต้โครงการ “ไทยเด็ด” พื้นที่ของเด็ด ของคนไทย

คำสำคัญ : กองทุนสวัสดิการชุมชน, การพัฒนาสัมมาชีพ, ทุนทางสังคม, เครือข่ายชุมชน, เทศบาลตำบลแก้งคร้อ

บทนำ

จากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) วิกฤตที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ด้านสุขภาพเท่านั้น แต่ยังลุกลามเข้าสู่เศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรง ส่งผลให้หลายกิจการต้องปิดตัว ผู้คนว่างงานและต้องอพยพกลับคืนสู่บ้านเกิด สถานการณ์นี้ทำให้ชุมชนตำบลแก้งคร้อต้องเผชิญกับความท้าทายครั้งสำคัญ ทั้งปัญหาการขาดรายได้ที่เพียงพอของผู้คนในวัยแรงงาน และการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มตัวของชุมชน เกษตรกรผู้เป็นกระดูกสันหลังของตำบลกลับขาดทักษะอาชีพที่หลากหลาย รายจ่ายมีมากกว่ารายได้ จนถึงขั้นที่สมาชิกกองทุนฯ บางส่วนต้องขอลาออก ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของผู้คน ทำให้

แรงงานคืนถิ่นต้องกลับมาอยู่บ้านเกิดพร้อมกับความท้าทายเรื่องรายได้ สังคมสูงวัย และการขาดทักษะอาชีพ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลแก้งคร้อจึงได้ก้าวเข้ามาเป็นเสาหลักในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชน ด้วยการนำศักยภาพที่มีอยู่มาพัฒนาเป็นโอกาสใหม่ๆ โดยมุ่งเน้นการสร้างเสริมอาชีพและรายได้ที่มั่นคงให้กับสมาชิก

จากปัญหาที่เผชิญ อุปสรรคที่ต้องก้าวผ่าน แม้จะมีศักยภาพที่หลากหลาย แต่ชุมชนก็เผชิญกับปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ การว่างงานและขาดแคลนรายได้ที่มั่นคง เนื่องจากโรงงานร้านค้า และสถานบริการต่างๆ ปิดตัวลง ปัญหาประชากร ชุมชนกำลังเข้าสู่ สังคมสูงวัย และเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดทักษะอาชีพที่สามารถสร้างรายได้เสริมจากอาชีพหลัก และปัญหาด้านสุขภาพ โดยเฉพาะอาชีพเกษตรกรทำให้สมาชิกต้องใช้ร่างกายหนัก ส่งผลให้เกิดอาการปวดเมื่อยและเจ็บปวดกล้ามเนื้อ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการทำงานท่ามกลางความท้าทายนี้ กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อไม่ได้ยอมจำนน กลับมองเห็นโอกาสและศักยภาพอันแข็งแกร่งที่ซ่อนอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชสมุนไพร ผู้นำท้องถิ่นและปราชญ์ชุมชนผู้เปี่ยมด้วยภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรและแปรรูปอาหาร รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคีต่างๆ นี่จึงเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการพัฒนาสมาชิกที่มุ่งเน้นการสร้าง ความมั่นคงและยั่งยืนให้กับคนในชุมชนอย่างแท้จริง

การจัดตั้งและบริหารจัดการองค์กร

ประวัติที่มาของกองทุน

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ในอำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ เป็นชุมชนที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีความหลากหลายทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีเขตการปกครองจำนวน 2 ตำบลได้แก่ ตำบลช่องสามหมอ จำนวน 3 หมู่บ้าน 2 ชุมชน (ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 ชุมชนแก้งคร้อเหนือ และชุมชนแก้งคร้อใต้ หมู่ที่ 9 ชุมชนแก้งอรุณ หมู่ที่ 10 ชุมชนศรีพัฒนา 1 และชุมชนศรีพัฒนา 2) และตำบลหนองไผ่ จำนวน 4 หมู่บ้าน 1 ชุมชน (หมู่ที่ 1 ชุมชนหนองไผ่เหนือ และชุมชนหนองไผ่ใต้ หมู่ที่ 6 ชุมชนโนนสวรรค์เหนือ หมู่ที่ 10 ชุมชนไผ่งาม หมู่ที่ 12 ชุมชนโนนสวรรค์ใต้) จำนวนประชาชนในตำบล รวมทั้งสิ้น 8,793 คน ชาย จำนวน 4,162 คน หญิง จำนวน 4,631 คนมีการกระจายตัวของกลุ่มอายุที่หลากหลาย โดยมีสัดส่วนของประชากรวัยแรงงานค่อนข้างสูง รองลงมาคือกลุ่มผู้สูงอายุและเด็ก เพศชายและหญิงมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2555 มีสมาชิกครั้งแรก จำนวน 423 คน ครอบคลุมทั้ง 7 หมู่บ้าน 10 ชุมชน และเป็นสมาชิกกองทุน จำนวน 3,213 คน คิดเป็นร้อยละ 37.92 จากประชากร 8,221 คน ในเขตเทศบาล และเงินกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ สะสมถึงปัจจุบัน จำนวน 2,325,685.20 บาท

โครงสร้างของกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อคือ 1) เพื่อตั้งเป็นสวัสดิการชุมชนเพื่อช่วยเหลือสมาชิกตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย 2) เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ภายในชุมชน เพื่อให้เกิดคุณธรรมความสามัคคี มีน้ำใจร่วมกันแก้ไขปัญหา สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีแก่สมาชิก และกองทุนฯ นี้จะไม่ดำเนินการเพื่อแสวงหาผลกำไรสูงสุดทางทรัพย์สิน แต่ดำเนินการ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก การก่อเกิดของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ นั้น เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านและภาคส่วนราชการคือ เทศบาลตำบลแก้งคร้อ ที่ต้องการให้นโยบายการจัดสวัสดิการชุมชน ได้รับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จึงได้จัดประชุมประชาคมในชุมชน กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการชุมชน และประชาชนทั่วไป ทั้ง 10 ชุมชน เพื่อคัดเลือกตัวแทนชุมชนละ 4 คน จำนวน 10 ชุมชน รวม 40 คน เป็นคณะทำงานขับเคลื่อนเพื่อจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ ด้วยแนวคิดที่ว่า “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” ปัจจุบันดำเนินงานมาแล้ว 13 ปี

แรงจูงใจหลักในการดำเนินงานของกองทุนฯ คือ การสร้างกองทุนเกิดจากความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า การลดความเหลื่อมล้ำ การส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง เป้าหมายหลักของกองทุนโดยทั่วไปคือ การให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการขั้นพื้นฐาน การส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ และการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับสมาชิกและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยรวม มีเป้าหมายในการพัฒนากองทุน ฯ คือ ต้องการให้สมาชิกกองทุนสวัสดิการครอบคลุมทุกชุมชน ผู้สูงอายุผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ได้รับสวัสดิการทั่วถึง มีการจัดสวัสดิการที่หลากหลายและมีภาคีเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนฯ มีการรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน ที่ครอบคลุม ทั้งหมด 12 ด้าน ได้แก่ โดยมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

ประเภทสวัสดิการ	เงื่อนไขการได้รับสวัสดิการ	จำนวนเงินที่ได้รับ (บาท)
1. สวัสดิการช่วยเหลือการเกิดรับขวัญบุตรที่เกิดใหม่	รายละเอียด	1,000 บาท
2. สวัสดิการช่วยเหลือการเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล	คืนละ 200 บาท	ตั้งแต่ 200 บาท ไม่เกิน 2,000 บาท/ต่อปี
3. สวัสดิการช่วยกรณีเสียชีวิต (เงื่อนไขการให้เป็นขั้นบันได)	สมาชิกครบ 3 เดือน ไปจนถึง สมาชิกครบ 10 ปีขึ้นไป	ขั้นต่ำสุด รายละเอียด 500 บาท ขั้นสูงสุด รายละเอียด 16,000 บาท
4. สวัสดิการทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน	เป็นสมาชิกครบ 5 ปี	1,000 บาท
5. สวัสดิการช่วยเหลืองานศพผู้ยากไร้/ผู้ด้อยโอกาส/ผู้สูงอายุ (ยากจน)		2,000 บาท/ราย

6. สวัสดิการช่วยเหลือครอบครัวผู้ยากไร้ สงเคราะห์ครอบครัว	รายละ	ไม่เกิน 2,000 บาท/ ปี
7. สวัสดิการซ่อมแซมบ้านผู้ยากไร้/ผู้ด้อยโอกาส	รายละ	ไม่เกิน 2,000 บาท/ ปี
8. ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม	ครั้งละ	2,000 บาท/ ชุมชน / กิจกรรม
9. ส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะ	ครั้งละ	2,000 บาท/ ชุมชน / กิจกรรม
10. ส่งเสริมกลุ่มอาชีพ	ครั้งละ	5,000 บาท /ปี(วิสาหกิจชุมชน)
11. ส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุ ที่ประสบปัญหา ทางสังคม	รายละ	ไม่เกิน 2,000 / ปี
12. สวัสดิการงานบวช งานแต่ง ทหาร รับ ราชการ	รายละ	1,000 บาท/ราย

ที่มา: เอกสารนำเสนอรางวัลของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ, (2567)

ความสัมพันธ์ของ ภาคีเครือข่าย และความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ ได้รับการขับเคลื่อน จากการทำงานร่วมกับของภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน ออกเป็น 3 ส่วนคือ เช่น บทบาทของ ผู้นำที่เป็นทางการ นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทในการสนับสนุนนโยบาย จัดสรรงบประมาณ และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของกองทุน บทบาทของ ชาวบ้าน เป็นผู้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอความต้องการ เข้าร่วมกิจกรรม และเป็นสมาชิกของกองทุน และการสทบจากมาชิก นอกจากนี้ยังมี ผู้นำทางธรรมชาติ ผู้สูงอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือในชุมชน มีบทบาทในการเป็นแกนนำทางความคิด สร้างความเข้าใจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมี กลุ่ม องค์กร เครือข่ายต่าง ๆ เช่น กลุ่ม ออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี และเครือข่ายองค์กรชุมชนต่างๆ มีบทบาทในการเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ รวบรวมสมาชิก และประสานความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของกองทุน แต่ที่สำคัญที่สุดในพื้นที่ของ กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ ยังมีหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานสาธารณสุข และภาคเอกชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่เข้ามาให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ การให้ความรู้ด้านวิชาการ และหนุนเสริมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ผลการดำเนินงาน : จากความท้าทาย สู่ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม ด้านการพัฒนาสมาชิกในชุมชน

เมื่อ 6 ปีที่แล้ว กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อได้เปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส ด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรที่สืบทอดกันมาแต่โบราณเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน โดยส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่ม ผู้ปลูกสมุนไพรและกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างฐานการผลิตปัจจัยการดำรง

ชีพและแปลงสาธิต ผลักดันให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตรและสมุนไพร และต่อยอดด้วยนวัตกรรมใหม่ๆ โดยมีแนวคิดหลักคือ การรวมกลุ่มและยกระดับศักยภาพ ของคนในชุมชนที่ว่างงาน ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาสให้กลายเป็นผู้ประกอบการชุมชน โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและครอบคลุม อีกทั้งยังสร้างงานจากภูมิปัญญาสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วนั้น เช่น กลุ่มทำลูกประคบและยาหม่อง ที่ใช้วัตถุดิบสมุนไพรที่มีอยู่แล้วในชุมชน เช่น ไพล ฝัวมะกรูด ตะไคร้ และขมิ้นชัน

นอกจากนี้ยังมีการแปรรูป โดยใช้เทคโนโลยีที่เรียบง่ายแต่มีประสิทธิภาพอย่าง เช่น การมีตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์ สำหรับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น กลุ่มกล้วยอบ เนื้อแดดเดียว หน่อไม้ และปลาตากแห้ง เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ โดยให้สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน และชาวบ้านเข้ามาอบรม ปีละ 1 ครั้ง เพื่อพัฒนาศักยภาพสมาชิกให้มีทักษะความรู้ความชำนาญในอาชีพต่าง ๆ เช่น การผลิตสมุนไพร ลูกประคบ การนวดแผนโบราณ และการแปรรูปอาหาร ซึ่งช่วยให้สมาชิกสามารถนำความรู้ไปสร้างอาชีพและดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวได้

ความสำเร็จจากการแก้ไขปัญหาของกองทุนฯ

1. กองทุนได้ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการส่งเสริม กลุ่มลูกประคบและทำยาหม่อง ทำให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองมาตรฐานและเป็นสินค้า ระดับ 4 ดาว (OTOP Product Champion) รวมถึงการสนับสนุนกล่องบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานจากสำนักงานอุตสาหกรรม และการส่งเสริมการค้ามาตรฐานจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและมูลค่าให้กับสินค้าอย่างมหาศาล

2. กองทุนฯ ได้พัฒนาทักษะและสร้างอาชีพใหม่ โดยที่กองทุนฯ ได้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มอาชีพหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มทำน้ำยาสมุนไพร กลุ่มสบู่สมุนไพร กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ กลุ่มอาชีพหมอนวดแผนไทย และ กลุ่มปลูกผักเกษตรอินทรีย์ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างอาชีพเสริมให้แก่สมาชิก แต่ยังช่วยแก้ปัญหาการว่างงานและขาดรายได้ได้อย่างตรงจุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนคืนถิ่น ผู้ว่างงาน ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส

3. กองทุนและเครือข่ายมีการพัฒนาสร้างนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ โรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ สำหรับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น กล้วยอบ เนื้อแดดเดียว หน่อไม้ตากแห้ง ปลาแดดเดียว และสมุนไพร ทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดี ปลอดภัยจากสารพิษ และสามารถเก็บรักษาได้นานขึ้น นี่คือนวัตกรรมที่ผสมผสานภูมิปัญญาเข้ากับเทคโนโลยีได้อย่างลงตัว

ผลลัพธ์ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ : เบื้องหลังการก้าวเดินที่มั่นคง

ความสำเร็จของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. ฐานทุนทางสังคมที่แข็งแกร่ง ชุมชนมี ผู้นำที่เข้มแข็ง และ ประชาชนภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่พร้อมถ่ายทอดความรู้เรื่องสมุนไพรและนวดแผนไทยให้กับคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ในการผลิตอย่างสมุนไพรพื้นบ้านก็มีอยู่แล้วในทุกครัวเรือน ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำและง่ายต่อการเริ่มต้น

2. การสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน กองทุนฯ ได้สร้างโมเดลธุรกิจ คือการรับซื้อปัจจัยการผลิตจากสมาชิกและคนในชุมชนเพื่อนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนในพื้นที่ และสมาชิกผู้มียาได้น้อยมีรายได้เพิ่มขึ้น อย่างน้อยครัวเรือนละ 50,000 บาทต่อปี นอกจากนี้ กำไรจากการจำหน่ายสินค้ายังถูกนำเข้ากองทุนฯ อีก 20% เพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกต่อไป ทำให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

3. การสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย นี่คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้กองทุนฯ ก้าวไปได้ไกลกว่าเดิม มีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับหลากหลายองค์กร ทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคเอกชน เช่น

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ	สนับสนุนการคัดสรรมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์
สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด	สนับสนุนการยกระดับผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน
สำนักงานเทศบาลตำบลแก้งคร้อ	สนับสนุนการอบรมความรู้และช่องทางการตลาด
สำนักงานพลังงานจังหวัด	สนับสนุนการสร้างโรงอบพลังงานแสงอาทิตย์
สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ	สนับสนุนงบประมาณเพื่อยกระดับ

กลุ่มอาชีพ

โรงพยาบาลอำเภอแก้งคร้อ เป็นลูกค้าที่สำคัญของผลิตภัณฑ์สมุนไพร

โรงเรียนในพื้นที่และมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น เข้ามาเป็นแหล่งเรียนรู้และวิจัย

การประสานงานที่ราบรื่นนี้ทำให้กองทุนฯ ไม่ได้ดำเนินงานอย่างโดดเดี่ยว แต่ได้รับการสนับสนุนและต่อยอดจากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ทำให้กิจกรรมและการพัฒนาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและเป็นระบบ

นอกจากนี้ การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน ไม่เพียงแค่สร้างรายได้ แต่ยังเป็นการฟื้นฟูวิถีชีวิต สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและส่งต่อภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ชุมชนสามารถยืนหยัดได้อย่างแข็งแกร่งในทุกสถานการณ์

การวิเคราะห์ความร่วมมือของชุมชนผ่านทฤษฎีทุนทางสังคมและเครือข่ายชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการประยุกต์ใช้ทฤษฎีทุนทางสังคม และพลังของ เครือข่ายชุมชน ในการสร้างความร่วมมือและการพัฒนา โดยใช้หลักการ คือ

การสร้างความไว้วางใจ การจัดตั้งและดำเนินงานของกองทุนอาศัยพื้นฐานของความไว้วางใจระหว่างสมาชิกชุมชน ผู้นำ และผู้บริหารกองทุน ความโปร่งใสในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการปฏิบัติตามกฎระเบียบของกองทุน ช่วยเสริมสร้างและรักษาความไว้วางใจนี้ไว้

การเชื่อมโยงเครือข่ายในชุมชน กองทุนเป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ชมรมต่างๆ หรือแม้กระทั่งเครือข่าย การมีปฏิสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันผ่านกิจกรรมของกองทุน ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งและขยายขอบเขตของเครือข่าย

- **การสร้างสายสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (Bonding Social Capital):** กิจกรรมของกองทุน เช่น การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มสมาชิก สร้างความเข้มแข็งและความผูกพันภายในกลุ่ม
- **การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม (Bridging Social Capital):** กองทุนเป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทรัพยากร และโอกาส

การแลกเปลี่ยนทรัพยากรผ่านความสัมพันธ์ทางสังคม สมาชิกชุมชนมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรต่างๆ ผ่านกองทุน ไม่ว่าจะเป็นเงินทุน ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ หรือแม้แต่แรงงาน ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็งช่วยให้การแลกเปลี่ยนเหล่านี้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

การตอบแทนกัน (Reciprocity) หลักการของการตอบแทนกันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินงานของกองทุน สมาชิกที่ได้รับความช่วยเหลือในวันนี้ พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในวันหน้า การมีจิตสำนึกของการเป็นผู้ให้และผู้รับ ช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับกองทุน

การมีส่วนร่วมในชุมชน (Community Participation) การเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุน ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และกระตุ้นให้เกิดความร่วมมืออย่างจริงจัง

บทสรุป อนาคตที่ยั่งยืนจากรากฐานที่แข็งแกร่ง

ผลจากการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อไม่เพียงแต่แก้ปัญหาการว่างงานและขาดรายได้ได้สำเร็จ แต่ยังสร้างความมั่นคงทางสุขภาพให้กับคนในชุมชน ด้วยผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติที่ช่วยบรรเทาอาการปวดเมื่อยจากการทำเกษตรกรรม อีกทั้งยังฟื้นฟูความรักความอบอุ่นในครอบครัว และช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางได้อย่างทั่วถึง

ความสำเร็จนี้ยังส่งผลให้จำนวนสมาชิกกองทุนเพิ่มขึ้น อย่างน้อยปีละ 100 คน อย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของประชาชนในความมั่นคงและยั่งยืนของกองทุนฯ นอกจากนี้ กองทุนฯ ยังได้กลายเป็น ศูนย์การเรียนรู้ ด้านสมุนไพรและการแปรรูปอาหารที่เปิดโอกาสให้ชุมชน โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อจึงเป็นมากกว่าแค่แหล่งเงินทุน แต่เป็น หัวใจของชุมชนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดสมัยใหม่ สร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในพื้นที่ เป็นต้นแบบที่น่าชื่นชมในการพัฒนาสัมมาชีพที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้กับชุมชนอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

ข้อมูลติดต่อกองทุน

ชื่อกองทุน	กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ
ที่อยู่กองทุน	89 หมู่ 10 ตำบลหนองไผ่ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
โทรศัพท์	087 964 2928
ผู้ประสานงาน	จินตนา สิงขรอาสน์

ข้อมูลอ้างอิง

- 1) เว็บไซต์ของกองทุนฯ และข้อมูลจากการจากการลงพื้นที่ถอดบทเรียนกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2568 ประเภทที่ 6 ด้านการพัฒนาสมาชิกในชุมชน ณ กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลแก้งคร้อ
- 2) เอกสารประกอบการพิจารณารางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน ผู้สรรค์สร้างความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ “คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ปี 2567 วันที่ 17 ธันวาคม 2567

“กองทุนที่ดินที่อยู่อาศัย”

องค์กรสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง (โคกสูง) อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว
ประเภทที่ 8 ด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน

นิติพงษ์ ศรีระพันธ์

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

บทนำ

องค์กรสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง (โคกสูง) อยู่ในอำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ.2551 มีบทบาทการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนโดยองค์กรภาคประชาชน ตอบสนองความต้องการของสมาชิกให้เกิดระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมและชุมชน สร้างความมั่นคงทางสังคมและการพึ่งพาตนเองของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างทั่วถึงและเป็นการจัดสวัสดิการพื้นฐานที่ครอบคลุมเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตายและอื่น ๆ ที่จะช่วยเหลือกันได้ชุมชนกองทุนฯ มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกจำนวน 12 ประเภท ได้แก่ สวัสดิการเกี่ยวกับเด็กแรกเกิด/คลอดบุตร สวัสดิการเกี่ยวกับการเจ็บป่วย/รักษาพยาบาล สวัสดิการผู้สูงอายุ สวัสดิการกรณีเสียชีวิต สวัสดิการคนด้อยโอกาส/คนพิการ สวัสดิการเพื่อพัฒนาอาชีพ สวัสดิการเพื่อการศึกษา สวัสดิการประเพณีวัฒนธรรม สวัสดิการเพื่อที่อยู่อาศัย (ซ่อม/สร้าง) สวัสดิการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ สวัสดิการค่าตอบแทนคณะกรรมการ สวัสดิการอื่น ๆ

ในปีที่ก่อตั้งกองทุนฯ มีสมาชิกแรกตั้งจำนวน 103 คน จนปัจจุบันมีสมาชิกอยู่ที่ 3,373 คน (สมาชิกกองทุนสะสมจำนวน 3,427 คน ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2567¹) จากจำนวนประชากรในพื้นที่ตำบล 10 หมู่บ้าน ประชากรรวม 6,576 คน นับว่าครอบคลุมการดูแลสวัสดิการพื้นฐานให้กับประชาชนกว่าร้อยละ 51.3 มีสถานะทางการเงินอยู่ที่ 1,350,845 บาท ด้วยกลไกการขับเคลื่อนคณะกรรมการกองทุนฯ จำนวน 13 คน ที่ร่วมกันดำเนินการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิก

การดำเนินงานขององค์กรสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง (โคกสูง)

จากกิจกรรมการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนฯ ในแต่ละหมู่บ้านตามภารกิจที่ต้องนำสวัสดิการต่างๆ ที่สมาชิกได้รับ อาทิเช่น การไปมอบสวัสดิการให้แก่สมาชิกผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือสวัสดิการอื่นๆ ที่สมาชิกได้รับ ด้วยการเดินทางเข้าไปเยี่ยมเยียนบ้านสมาชิกในแต่ละครัวเรือนนั้น ได้กลายเป็นกระบวนการสำรวจความเดือดร้อนของสมาชิกกองทุนฯ ทั้ง 10 หมู่บ้าน จนกระทั่งเป็นการขยายผลครอบคลุมการสำรวจข้อมูลความเดือดร้อนของผู้ไม่ใช่สมาชิกกองทุนฯ ด้วย ทำให้พบปัญหาความเดือดร้อน 500 กว่าครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความเดือดร้อนในที่อยู่อาศัยต่างๆ ไม่เหมาะสมและอยู่อาศัยลำบาก รวมถึงปัญหา

¹ สืบค้นจากแบบแสดงสถานะกองทุนสวัสดิการชุมชน ปี 2568 ผ่านเว็บไซต์ระบบบูรณาการพื้นที่ปฏิบัติการชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง CODI ArealnterOp)

สวัสดิการชุมชนที่เป็นเงินกองทุนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน มิได้มีไว้เพื่อการกู้ยืม ประกอบกับ ช่วงเวลาปี พ.ศ.2554 พอช.ได้เข้ามาสนับสนุนให้มีการก่อตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลขึ้น จึงใช้โอกาสนี้วางกรอบ แนวทางในการตั้งคณะกรรมการกองทุนที่ดินขึ้นมา แยกออกจากกองทุนสวัสดิการ ดังนั้นจึงได้ทำการแยกสัดส่วน อย่างชัดเจนในด้านการเงิน ระหว่างกองทุนสวัสดิการชุมชน กับกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัย ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็น กองทุนหมุนเวียนสามารถกู้ยืมได้

ทางออกของการแก้ไขปัญหาด้วย “กองทุนที่ดินที่อยู่อาศัย”

กองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2556 มีกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล หนองแวงเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยด้วย ซึ่งจัดตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือครัวเรือนที่ ยากจน ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียงที่มีปัญหาด้านที่ดินและที่อยู่อาศัยให้มีที่อยู่อาศัยที่ดีขึ้น และมั่นคง ด้วยกระบวนการซ่อมแซม ปรับปรุง หรือสร้างใหม่แทนบ้านเดิมที่มีสภาพทรุดโทรม ส่วยใหญ่เป็น การซ่อมแซมด้วยการเทพื้น เปลี่ยนหลังคา ยกโครงสร้างใหม่

จุดประสงค์หลักของการดำเนินงานเพื่อให้กองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยเป็นตัวเชื่อมโยงกับองค์กรสวัสดิการ ชุมชน เป็นกองทุนหมุนเวียนด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยในระดับตำบล เพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมออมเงินรายเดือน กับกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยตำบลหนองแวง เพื่อเป็นแหล่งทุนหมุนเวียนยืมประกอบอาชีพ ฉุกเฉิน ต่อยอด ซ่อมแซมบ้าน เพื่อสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย เพื่อให้กองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่กลางในการ เชื่อมโยงแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิต ร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยมีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 705 ราย โดยมีสมาชิกที่มาจากทั้ง 2 กองทุนฯ เป็นส่วนใหญ่ ทั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวงและกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัย มีเงินทุนหมุนเวียนของ กองทุนฯ อยู่จำนวน 2,400,000 บาท มาจากเงินออม ค่าบริการ/ค่าบำรุงจากการยืมของสมาชิก

ทั้งนี้การช่วยเหลือผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยจะใช้การพิจารณาจากการสิทธิ์ของการเป็นสมาชิก กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง และการเป็นสมาชิกของกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยเป็นหลักก่อน แต่ถ้ามีผู้ เดือดร้อนก็มีการช่วยเหลือที่อยู่นอกเหนือจากการเป็นสมาชิกเช่นกัน โดยอาศัยการเห็นชอบของคณะกรรมการ ดูจากความเดือดร้อนของครอบครัวนั้น ๆ เป็นรายกรณี โดยในการปล่อยกู้ให้พิจารณาจากการเป็นสมาชิก ยอดจำนวนหนี้ และศักยภาพในการส่งคืน รวมถึงการดูถึงวินัยและพฤติกรรมของสมาชิกผู้กู้ โดยมีการกำหนด รอบในการส่งคืนของเงินกู้ยืม

โดยมีวิธีการดำเนินการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ทำกินขององค์กรสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง ได้แก่ การจัดทำมีคณะกรรมการรับผิดชอบเรื่องแก้ไขปัญหาที่ทำกินที่อยู่อาศัยลงสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน การจัด ประชุมชี้แจง คณะทำงานกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยเพื่อทำความเข้าใจในการลงพื้นที่สำรวจ จัดระบบการบริหาร กองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยตำบลหนองแวงให้เป็นระบบการจัดการที่ดี สำรวจข้อมูลผู้มีปัญหาที่ดิน ที่ทำกิน ที่อยู่ อาศัย วางหลักเกณฑ์กลุ่มผู้สำรวจ เพื่อแก้ไขปัญหาพัฒนา ที่ทำกิน ที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับระบบบริหาร

จัดการของกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัย ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย เชื่อมโยงกับเครือข่ายการแก้ไขปัญหาที่ดิน ที่อยู่อาศัยที่ทำกินกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในรูปแบบการบริหารเงินยืมเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กับสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนด้วย กองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยในด้านต่างๆ นั้น เกิดผลการดำเนินงาน ได้แก่ จำนวนสมาชิกยืมเงินกองทุนที่ดิน (ประกอบอาชีพ, ทุนการศึกษา) 2,183 ราย ยืมซื้อที่ดินไถ่ถอนที่ดิน 20 ราย ซ่อมแซมบ้านงบ (พอช.) โครงการ บ้านพอเพียง 100 ราย สรุวจข้อมูลให้สมาชิกได้รับสิทธิเข้าอยู่อาศัยบ้านมั่นคง 34 ราย ยืมซ่อมแซมบ้านกรณี งบไม่เพียงพอ 200 ราย และกองทุนสวัสดิการชุมชนสนับสนุนค่าแรงช่าง ค่าอาหาร กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสทั่วไป จำนวน 70 ราย

ผลลัพธ์และความสำเร็จ

ภาพความสำเร็จในเบื้องต้น คือ คนในพื้นที่มีสวัสดิการของประชาชนโดยการจัดตั้งและดำเนินการ ด้วยประชาชนในพื้นที่เอง และมีภาครัฐเข้ามาร่วมหนุนเสริม สร้างระบบสวัสดิการพื้นฐานดูแลกันเองในชุมชน และยังเกิดผลลัพธ์ในมิติอื่น ๆ ได้แก่

- 1) เกิดการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนสู่สังคมสวัสดิการถ้วนหน้า จำนวน 3,373 คน
- 2) เกิดชุดฐานข้อมูลผู้เดือดร้อนจากการลงสำรวจพื้นที่ของคณะกรรมการด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินจำนวน 567 คน
- 3) เกิดการแก้ไขปัญหาสมาชิกสวัสดิการชุมชนที่มีที่อยู่อยู่อาศัยทรุดโทรมได้โยงข้อมูลกับ คณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงสร้างแล้วเสร็จ จำนวน 100 ครัวเรือน
- 4) เกิดโครงการบ้านมั่นคงในตำบล มีสมาชิกสวัสดิการชุมชนได้รับสิทธิเข้าอยู่อาศัย จำนวน 34 ครัวเรือน
- 5) เกิดกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยเป็นแหล่งทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิกยืม ซ่อมสร้าง/ ไถ่ถอน/ สร้างบ้าน/ประกอบอาชีพ/อื่นๆ/ จำนวน 300 คน
- 6) เกิดการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการฯ ให้มีองค์ความรู้และทันสมัย จำนวน 15 คน
- 7) เกิดการสนับสนุนการสร้างสังคมสุขภาวะ เกิดอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่ายในครอบครัว จำนวน 50 คน จากโครงการส่งเสริมอาชีพสมาชิกองค์กรสวัสดิการชุมชน /พมจ./พอช./สสส./หน่วยงานในพื้นที่/อื่นๆ
- 8) เกิดกลไกการทำงานร่วมกับหน่วยงาน ท้องถิ่น ท้องที่ที่เกี่ยวข้อง
- 9) เกิดชุดฐานข้อมูลของตำบลในการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ทำกินตามแผนนโยบายของภาครัฐต่อไป

ความสำเร็จดังกล่าวเกิดขึ้นจากความเสียสละของคณะกรรมการกองทุน ที่ทำงานแบบจิตอาสา และทุ่มเทการทำงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระคมสัน เจริญวงศ์ (2562) ที่ศึกษา กระบวนการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อความมั่นคงของชุมชน ที่กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

ของกองทุน คือ การมีจิตอาสา การมีความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกันของชุมชน ซึ่งพบว่าคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง ได้อาศัยการทำงานร่วมกันในลักษณะผู้แทนครบทั้ง 10 หมู่บ้าน และเชื่อมโยงกับประชากรในพื้นที่ทั้งที่เป็นสมาชิกกองทุนและไม่เป็นสมาชิกกองทุนได้เป็นอย่างดี รวมถึงคณะกรรมการกองทุน ได้ใช้ทุนทางสังคม (Social Capital) เชื่อมโยงกลุ่มคนที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน ทั้งคณะกรรมการกองทุน และสมาชิกกองทุน เข้ามาช่วยกันดำเนินงานช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสหรือผู้เดือดร้อน ในที่อยู่อาศัย ในลักษณะของการลงแรงช่วยเหลือ ส่งเสริมให้การแก้ไขปัญหาบรรลุผลสำเร็จได้จากความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ (Trust) ของสมาชิกต่อคณะกรรมการกองทุนฯ ต่อเนื่องสู่การยอมรับให้คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการบริหารเงินกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัย สะท้อนถึงพื้นฐานสำคัญของความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ตีร่วมกันของคนในชุมชน เมื่อการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวงได้พิสูจน์ให้เห็นถึงศักยภาพและผลประโยชน์ของการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง ทำให้เกิดการยอมรับจากหน่วยงานในพื้นที่ โดยเฉพาะท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงที่ให้การยอมรับในการสนับสนุนการทำงานแก่กองทุนสวัสดิการชุมชน ถึงแม้ในระยะเวลาที่ผ่านมาจะยังไม่ได้มีการสนับสนุนเงินสมทบแก่กองทุนสวัสดิการชุมชน โดยปัจจุบันยังเป็นการสมทบ 2 ขา (สมทบจากสมาชิกและสมทบจากรัฐบาลผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) แต่ อบต.ก็ได้มีการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการในรูปแบบอื่นๆ เช่น การรับรองสถานะของกองทุนให้สามารถมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากภายนอก การสนับสนุนทรัพยากรอื่นๆ ในการร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยมีแผนบรรจุเพื่อสนับสนุนการสมทบกองทุนสวัสดิการในปีหน้า ทำให้เกิดกระบวนการในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อสร้างสวัสดิการและความเป็นอยู่ที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน

ทั้งนี้ ได้มีการวางแผนแนวทางเพื่อพัฒนาสวัสดิการกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัยขององค์กรสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง โดยมีเป้าหมายดังนี้

- ส่งเสริมความรู้และความเข้าใจผ่านขบวนการเรียนรู้เรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย เพื่อให้สมาชิกมีความรู้พื้นฐานและสามารถจัดการที่ดินของตนได้
- สร้างความร่วมมือและการบูรณาการระหว่างสมาชิกในชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
- ป้องกันการสูญเสียที่ดินจากการจำนองและการขายที่ดิน เพื่อเป็นการรักษาไม่ให้ที่ดินหลุดมือจากคนในชุมชน
- จัดตั้งกองทุนที่ดินเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกที่มีปัญหาด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย
- เชื่อมโยงการจัดการที่ดินและที่อยู่อาศัยของสมาชิกกองทุนให้ได้รับการแก้ไขตามแนวทางที่ถูกต้องและยั่งยืน

บทสรุป

จากกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีความตั้งใจดูแลเพื่อนสมาชิกในตำบลหนองแวง ด้วยมุ่งหวังถึงการทำให้คนในชุมชนมีสวัสดิการพื้นฐานที่ดูแลตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ได้ เนื่องจากยังไม่มีสวัสดิการของภาครัฐ หน่วยงานใดที่จะเข้ามาดูแลตรงจุดในลักษณะนี้ และไม่มีสวัสดิการของภาครัฐใดที่จะเข้ามาสู่ประชาชนในชุมชนโดยตรงได้เท่ากับสวัสดิการชุมชน

การช่วยเหลือของสมาชิกที่ร่วมกันสมทบเงินกองทุนสวัสดิการ แบ่งปันเป็นกองทุน ดูแลกันและกันในตำบล รวมถึงกลุ่มคนผู้เดือดร้อนที่ไม่ใช่สมาชิกกองทุนฯ ด้วยคณะกรรมการเข้าถึงพื้นที่ ช่วยเหลือกันตามศักยภาพ และพบเจอปัญหาด้านที่อยู่อาศัยที่กระจายอยู่ในพื้นที่ จนกลับมาทบทวนบทบาทและคิทัศน์ วัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหาจากกองทุนสวัสดิการชุมชน ต่อยอดสู่กองทุนที่ดินที่อยู่อาศัย ช่วยเหลือและส่งเสริมกันในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน การดำเนินงานดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน แต่ยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับสมาชิกในการทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อคุณภาพชีวิตของคนในตำบลหนองแวง

“คำว่า เดือดร้อน ของคนบ้านนอกนี่มัน คือ ความเดือดร้อนจริงๆ นะ” ดังนั้นการที่กองทุนฯ สามารถเข้าไปช่วยเหลือได้แม้เพียงเล็กน้อยก็สามารถเยียวยาปัญหาของเขาได้แล้ว เพราะคนจน คนด้อยโอกาส ก็เป็นคนที่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ยากอยู่แล้ว จะนำทุนจากไหนไปซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของตนเองได้

นายวันชัย เพ็ชรสิน

ประธานกองทุนองค์กรสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง (โคกสูง)

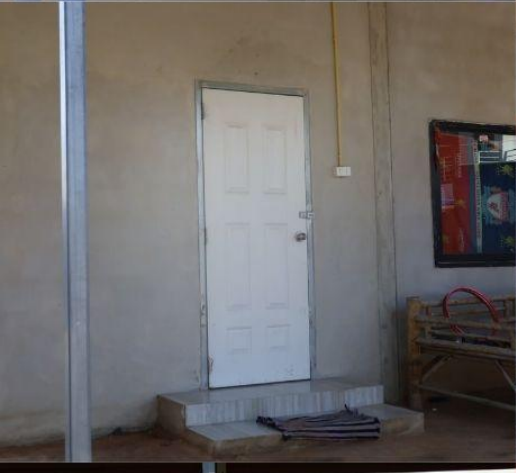
ข้อมูลติดต่อกองทุน

ชื่อกองทุน	องค์กรสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง (โคกสูง)
ที่อยู่กองทุน	72 หมู่ 3 ตำบลหนองแวง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว
โทรศัพท์	0958353126 Wanchain.patsin@gmail.com
ผู้ประสานงาน	วันชัย เพ็ชรสิน

ข้อมูลอ้างอิง

- 1) เวทีถอดบทเรียนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนรสิงห์และข้อมูลจากการจากการลงพื้นที่ถอดบทเรียนองค์กรสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง (โคกสูง) เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2568 ประเพณีที่ 8 ด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน ณ องค์กรสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง (โคกสูง)

- 2) เอกสารประกอบการพิจารณารางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน ผู้สรรสร้างความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ “คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ปี 2567 วันที่ 17 ธันวาคม 2567
- 3) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2568). ระบบบูรณาการพื้นที่ปฏิบัติการชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง CODI AreaInterOp). แบบแสดงสถานะกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง (2568). สืบค้นจาก https://app2.codi.or.th/codi_areainterop/login.aspx?cookieCheck=true
- 4) พระคมสัน เจริญวงศ์. (2019). กระบวนการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อความมั่นคงของชุมชน. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นจาก https://econ.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2020/05/Article_ManagementCommunity.pdf

“หนองเหล็ก” การเป็นชุมชนฐานรากสวัสดิการชุมชน สู่การสร้างสังคมที่เป็นธรรม

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ประเภทที่ 9 ด้านการสร้างสังคมที่เป็นธรรม

เฉลิมเกียรติ ตะดวงดี

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาถึงความเข้มแข็งของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนอย่างครอบคลุมถึง 14 สวัสดิการ และขยายผลไปยัง 20 หมู่บ้านทั่วทั้งตำบล

บทความนี้จะเจาะลึกถึงรากฐานของความสำเร็จที่เกิดจากการผนึกกำลังและความร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านในการจัดการสวัสดิการเพื่อส่วนรวม ความพยายามในการยกระดับเป็นกองทุนแห่งความร่วมมือในการทำงานร่วมกับภาคราชการ ท้องถิ่นและภาคเอกชน ในการดูแลสวัสดิการของประชาชนในพื้นที่ เช่น การดูแลสวัสดิการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ผ่านกลไก ผู้นำชุมชน การดูแลช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ ผู้ไม่มีเงินทำศพ ฯลฯ เป็นต้น เพื่อขยายผลให้ครอบคลุมประชาชนทุกคน โดยวิเคราะห์ถึงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ กระบวนการจัดตั้งและการบริหารกองทุน การดำเนินงานและกิจกรรมที่มุ่งสร้างสังคมที่เป็นธรรม ตลอดจนผลกระทบและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ บทความยังนำเสนอการวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีการพัฒนามีส่วนร่วม เพื่อนำมาซึ่งความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ และปิดท้ายด้วยข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนอื่นๆ ที่สนใจแนวทางการสร้างสวัสดิการชุมชนด้วยตนเอง

คำสำคัญ : กองทุนสวัสดิการชุมชน, การมีส่วนร่วมของชุมชน, สังคมที่เป็นธรรม, การพัฒนาจากล่างขึ้นบน, ตำบลหนองเหล็ก

บทนำ

ในปี 2568 กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็กได้สร้างปรากฏการณ์สำคัญด้วยการเป็น กองทุนสวัสดิการชุมชนที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ณ เวลานั้น ด้วยจำนวนสมาชิกที่สูงถึง 6,796 คน คิดเป็นร้อยละ 67 ของประชากรทั้งหมดในตำบลหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ความสำเร็จนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงชั่วข้ามคืน แต่มีรากฐานมาจาก “น้ำใจและความช่วยเหลือเกื้อกูล” ของคนในชุมชนตามวิถีชาวอีสาน ที่มุ่งสร้างสังคมที่เป็นธรรมผ่านการจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมในทุกมิติของชีวิต

หัวใจหลักของกองทุนคือการสร้างหลักประกันในชีวิตให้แก่สมาชิก ตั้งแต่เกิดจนตาย ผ่าน 14 ประเภทสวัสดิการ ที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่างแท้จริง ทั้งในด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัย และการศึกษา ตัวอย่าง

ที่เห็นได้ชัดคือการดูแลกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และกลุ่มเยาวชนที่เคยหลงผิด กองทุนไม่ได้เพียงให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน แต่ยังสร้างโอกาสในการ “สร้างอาชีพ” เช่น การฝึกงานช่างไม้และช่างก่อสร้าง เพื่อให้พวกเขาสามารถมีรายได้และกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ สิ่งนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคมพร้อมให้อภัยและให้โอกาสคนที่เคยผิดพลาดเสมอ

นอกจากนี้ กองทุนยังเป็นที่พึ่งพิงยามสมาชิกต้องเผชิญกับความสูญเสียในครอบครัว ด้วยการร่วมมือกับภาคเอกชน และกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ จัดมอบโลงศพและอำนวยความสะดวกในงานพิธีศพจนเสร็จสิ้น ทำให้ได้รับฉายาที่ชาวบ้านเรียกขานกันติดปากว่า “หนองเหล็กโลงทอง” ซึ่งเป็นสิ่งที่ตอกย้ำถึงความใส่ใจและคำมั่นสัญญาของกองทุนที่จะ “ไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง” และดูแลทุกคนอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

แนวคิดเรื่อง "สังคมที่เป็นธรรม" ที่กองทุนฯ มั่นผลักดันจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่คำพูด แต่ถูกแปรเปลี่ยนเป็นการกระทำที่จับต้องได้ในทุกมิติของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการดูแลสุขภาพ การมีบ้านพักอาศัยที่เหมาะสม หรือการให้โอกาสแก่ผู้ที่เคยผิดพลาดในอดีต กองทุนฯ ได้ออกแบบสวัสดิการถึง 14 ประเภทบนหลักการที่ว่า เพื่อให้ทุกคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ หรือผู้เปราะบาง ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนตำบลหนองเหล็ก

เพื่อให้เข้าใจบริบทของการจัดตั้งและดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็กอย่างลึกซึ้ง จำเป็นต้องพิจารณาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในหลากหลายมิติ ดังนี้

ตำบลหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีประชากรโดยประมาณ 10,001 คน จาก 2,574 ครัวเรือน (อ้างอิงข้อมูลล่าสุดจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหล็ก) ลักษณะการกระจายตัวของประชากรมีความหนาแน่นปานกลาง กระจายอยู่ใน 20 หมู่บ้านทั่วทั้งตำบล สัดส่วนของวัยแรงงานอาจมีการเคลื่อนย้ายไปทำงานนอกพื้นที่ เพศของประชากรมีความใกล้เคียงกันระหว่างชายและหญิง

สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนตำบลหนองเหล็ก ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลหนองเหล็กมีอาชีพหลักทางด้านเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำไร่ ซึ่งอาจมีรายได้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับผลผลิตและราคาในตลาด นอกจากนี้ ยังมีประชาชนบางส่วนประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และทำงานในภาคบริการ ระดับรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอาจอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศ

นอกเหนือจากการจ้างงานในภาคเกษตรกรรมแล้ว อาจมีการจ้างงานในระดับท้องถิ่น เช่น โรงสีขนาดเล็ก ร้านค้าชุมชน หรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม อาจมีปัญหาการว่างงานแฝงในกลุ่มวัยแรงงาน โดยเฉพาะในช่วงนอกฤดูเก็บเกี่ยว

ชุมชนตำบลหนองเหล็กมีความเข้มแข็งของเครือข่ายและระบบความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันในชุมชนค่อนข้างสูง การรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ หรือกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ เป็นลักษณะที่พบเห็นได้ทั่วไป

นอกจากนี้ ชาวตำบลหนองเหล็กให้ความสำคัญกับค่านิยมดั้งเดิมความวิถีของชาวอีสาน เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความสามัคคี และการเคารพผู้อาวุโส ชุมชนมีประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา เช่น งานบุญประเพณีตามฤดูกาล ซึ่งเป็นโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์และเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ค่านิยมเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการทำงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน

ความท้าทายทางสังคมที่สำคัญที่ชุมชนเผชิญ ในพื้นที่ ตำบลหนองเหล็ก มีความท้าทายที่ต้องเผชิญในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ เช่น ความผันผวนของราคาพืชผลทางการเกษตร ภาวะหนี้สินของเกษตรกร และการขาดโอกาสในการประกอบอาชีพที่มีรายได้มั่นคง ด้านสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน ปัญหาผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นและการดูแลผู้สูงอายุ ปัญหาเยาวชนและการเคลื่อนย้ายแรงงาน ด้านสุขภาพ เช่น การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ และปัญหาโรคติดต่อด้านอื่น ๆ เช่น ปัญหาภัยแล้งหรือน้ำท่วมที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ

ปัญหาและความท้าทายที่ชุมชนเผชิญอาจมีการเปลี่ยนแปลงและซับซ้อนมากขึ้นตามบริบทของสังคมและเศรษฐกิจในระดับประเทศและระดับโลก การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร การเข้ามาของเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงของค่านิยม อาจส่งผลให้ปัญหาบางอย่างทวีความรุนแรงขึ้น หรือเกิดปัญหาใหม่ๆ ที่ชุมชนต้องเผชิญ

แม้จะมีความท้าทายต่าง ๆ แต่ชุมชนตำบลหนองเหล็กก็มีต้นทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการรับมือกับปัญหาและพัฒนาชุมชน ได้แก่

- **ทุนทางสังคม** : ความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน
- **ทุนมนุษย์** : ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทักษะและความรู้ของคนในชุมชน
- **ทุนทางวัฒนธรรม** : ค่านิยม ประเพณี และบรรทัดฐานทางสังคมที่ส่งเสริมความสามัคคีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

อีกทั้งยังมี ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ (เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ) โครงสร้างพื้นฐาน (เช่น ถนน โรงเรียน วัด) ต้นทุนเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชุมชนตำบลหนองเหล็กสามารถรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาสวัสดิการของตนเองได้

การจัดตั้งและบริหารจัดการองค์กร

ประวัติที่มาของกองทุน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ก่อตั้งเมื่อ วันที่ 1 กรกฎาคม 2553 มีสมาชิกแรกตั้ง จำนวน 2,348 คน มีเงินสะสมแรกตั้งคือ 216,108 บาท สมาชิกในปัจจุบัน มีจำนวน 6,796 คน แบ่งเป็นเด็กและเยาวชน จำนวน 1,209 คน และบุคคลทั่วไป จำนวน 3,530 คน คิดเป็นร้อยละ 68 ของประชากรทั้งตำบลที่มีอยู่จำนวน 10,001 คน มีเงินหมุนเวียนกองทุน ฯ จำนวน 38,038,799.33 บาท เงินคงเหลือ ณ ปัจจุบัน 6,600,031.25 บาท (ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2567) และยังเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ใหญ่ที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก เกิดจากแกนนำและผู้บริหารท้องถิ่นเห็นความสำคัญ เรื่อง การดูแลสวัสดิการชุมชนและความเป็นอยู่ของพี่น้องประชาชนในหมู่บ้านของตนเอง จึงได้จัดประชุมผู้นำ และแกนนำ ชุมชนทั้ง 20 หมู่บ้าน เพื่อปรึกษาหารือถึงความเป็นไปได้ ในการดูแลพี่น้องประชาชนและลูกบ้าน เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีสวัสดิการดูแลกันเอง และมองว่าจะทำอย่างไรให้ตกอยู่กับพี่น้องประชาชน และชาวบ้านในพื้นที่ ผู้นำ ชุมชนมีความเห็นตรงกันว่า การจัดตั้ง กองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นกิจกรรมที่ดี ที่จะมีส่วนช่วยในการดูแลและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง จึงได้จัดตั้งกองทุนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ ของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก คือ 1) เพื่อจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนให้สมาชิกในเรื่อง เกิด เจ็บ ตาย 2) เพื่อจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ในชุมชน 3) เพื่อจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมอาชีพและการศึกษาในชุมชน 4) เพื่อจัดตั้งกองทุนหลังประกันเงินกู้เงินฝากให้แก่สมาชิกในกรณีเสียชีวิต 5) เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับเงิน พัฒนาคนให้มีคุณธรรม จริยธรรมครบวงจรชีวิต และ 6) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรมไทย สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อ ความมั่นคงในชีวิตของสังคมไทย ความสัมพันธ์ และความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผลการดำเนินงาน ด้านการสร้างความเป็นธรรมและการจัดสวัสดิการให้สมาชิก

ตลอดระยะเวลา 14 ปี บนเส้นทางฐานรากสวัสดิการชุมชน สู่การสร้างสังคม ที่เป็นธรรม กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็กได้มีสวัสดิการให้กับกับกลุ่มคนทุกเพศวัย ที่ครอบคลุม 14 ด้าน โดย กองทุนสวัสดิการชุมชนช่วยส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการเกื้อกูลกัน แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้วยระบบสวัสดิการที่ดูแลทุกเพศ ทุกวัยตั้งแต่เกิดจนตาย เสมอภาคและเท่าเทียมกันไม่ว่าจะจนหรือรวยเพื่อจัดสวัสดิการตลอดชีพ ได้แก่

ประเภทสวัสดิการ	เงื่อนไขการได้รับสวัสดิการ	จำนวนเงินที่ได้รับ (บาท)
1. สวัสดิการช่วยเหลือการเกิด	รายละเอียด	500 บาท
2. สวัสดิการการสงเคราะห์	ครั้งละ	-

ประเภทสวัสดิการ	เงื่อนไขการได้รับสวัสดิการ	จำนวนเงินที่ได้รับ (บาท)
3. สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย	ครึ่งละ	-
3. สวัสดิการช่วยเหลือการเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล	คืนละ 100 - 200 บาท	ค่ารักษาพยาบาล สมาชิกต่ำกว่า 3 ปี คืนละ 100 บาท ค่ารักษาพยาบาล สมาชิก 3 ปีขึ้นไป คืนละ 200 บาท การจ่ายสวัสดิการจะเกิดขึ้นเมื่อเป็นสมาชิก ครบ 6 เดือน ขึ้นไป
4. สวัสดิการด้านการบรรเทาสาธารณภัย	ครึ่งละ	
5. สวัสดิการช่วยกรณีเสียชีวิต (เงื่อนไขการให้เป็นขั้นบันได)	สมาชิกครบ 180 วัน เดือนไปจนถึงสมาชิกครบ 5 ปีขึ้นไป	ขั้นต่ำสุด รายละ 5000 บาท ขั้นสูงสุด รายละ 32,500 บาท
6. สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย	ครึ่งละ	-
7. สวัสดิการคนทำงาน	ครึ่งละ	จ่ายให้วันประชุม 100 บาท/วัน จ่ายให้คณะกรรมการวันจัดเก็บเงินสมาชิก หมู่บ้านละ 300 บาท/เดือน
8. สวัสดิการผู้สูงอายุ	ครึ่งละ	-
9. สวัสดิการผู้พิการ ผู้ยากไร้/ผู้ด้อยโอกาส/ผู้ป่วยติดเตียง	รายละ	มอบเป็นของช่วยเหลือ
10. สวัสดิการส่งเสริมสุขภาพและนันทนาการ	ครึ่งละ	มอบเป็นของช่วยเหลือ
11. สวัสดิการด้านทุนการศึกษา	รายละ	มอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เป็นสมาชิก 500 บาท
12. สวัสดิการ สนับสนุนส่งเสริมกลุ่มอาชีพในชุมชน	รายละ	-
13. สวัสดิการส่งเสริมสนับสนุนงานวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ	ครึ่งละ	-
14. สนับสนุนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	ครึ่งละ	-

ที่มา: เอกสารนำเสนอร่างว้ลกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก, (2567)

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็กได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีบทบาทและความสำคัญแตกต่างกันไป ดังนี้

ผู้นำที่เป็นทางการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนด้านนโยบาย และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของกองทุน นอกจากนี้ ยังเป็นตัวแทนของชุมชนในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการขับเคลื่อนงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนและกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ภายในตำบล นอกจากนี้ ยังมี ผู้นำทางธรรมชาติ บุคคลที่ได้รับการยอมรับและเคารพนับถือในชุมชน อาจเป็นผู้สูงอายุ ผู้มีประสบการณ์ หรือผู้ที่มีคุณธรรม ผู้นำเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนจากชาวบ้านในการจัดตั้งและดำเนินงานของกองทุน

ชาวบ้าน สมาชิกทุกคนในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นเจ้าของกองทุน การเข้าร่วมกิจกรรม การสนับสนุนเงินทุน และการตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุน ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและความเชื่อมั่นในกองทุนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืน

ผู้เดือดร้อน กลุ่มเปราะบาง กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์ อื่น ๆ กลุ่มเป้าหมายหลักของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก คือ ผู้ที่ประสบปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตามขอบเขตของสวัสดิการที่กองทุนกำหนดไว้ การระบุนความต้องการและปัญหาของกลุ่มเหล่านี้อย่างชัดเจน และการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการช่วยให้กองทุนสามารถตอบสนองความต้องการของการจัดสวัสดิการ ได้อย่างแท้จริง

กลุ่ม องค์กร เครือข่าย กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็กในการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน กลุ่ม องค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการ การสนับสนุนกิจกรรมของกองทุน หรือเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์และระดมทุน การสร้างเครือข่ายกับกองทุนสวัสดิการชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง หรือเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่ทำงานด้านสวัสดิการสังคม สามารถช่วยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากร เพื่อให้กองทุนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ภาพ : การช่วยเหลือสมาชิกกองทุน และกลุ่มเปราะบางในชุมชน

ผลลัพธ์และปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ความสำเร็จของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็กเกิดจากการผสมพลังของหลายภาคส่วน และการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โดยมีข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงความเติบโตอย่างต่อเนื่อง

การเติบโต การก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2553 ด้วยสมาชิกเริ่มต้น 2,348 คน และเงินสะสม 216,108 บาท จนถึงปัจจุบัน (มกราคม 2567) มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 6,796 คน และมีเงินทุนหมุนเวียนกว่า 38 ล้านบาท ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของคนในชุมชนที่มีต่อกองทุนอย่างแท้จริง

การบริหารจัดการที่เป็นเลิศ กองทุนมีกลไกการทำงานที่ชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 6 ประการ ตั้งแต่การดูแลสมาชิกเมื่อเกิด เจ็บ ตาย ไปจนถึงการส่งเสริมอาชีพ การศึกษา และการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวม

ความร่วมมืออันแข็งแกร่ง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กองทุนก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงคือ **“ความร่วมมือ”** ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็น ผู้นำที่เป็นทางการ อย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. ที่ทำหน้าที่เป็นเสมือนหัวหอกในการขับเคลื่อนนโยบายและอำนวยความสะดวก หรือ ผู้นำตามธรรมชาติ ที่เป็นที่เคารพนับถือในชุมชนซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจและแรงสนับสนุนจากชาวบ้าน ความร่วมมือยังขยายไปถึง องค์กรและเครือข่ายภายนอก ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งช่วยเสริมความแข็งแกร่งและขยายขีดความสามารถของกองทุน ทำให้สามารถดูแลสมาชิกได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนี้แล้ว กองทุนฯ ได้สร้างผลลัพธ์ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในมิติของการสร้างสังคมที่เป็นธรรม เช่น

การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพและการดูแลชีวิต กองทุนฯ ไม่เพียงแต่ให้การช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย แต่ยังครอบคลุมไปถึงการให้กำลังใจและการดูแลเยี่ยมยาม การจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มเปราะบาง ผู้สูงอายุ และผู้พิการ แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจในคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ การมอบ **“ทุนการศึกษา”** ยังเป็นเหมือนสะพานที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้พัฒนาตนเอง และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

หนองเหล็กโลงทอง สัญลักษณ์แห่งความเมตตา เมื่อความสูญเสียมาเยือน กองทุนฯ ได้เข้ามาโอบอุ้มครอบครัวที่ต้องเผชิญกับความโศกเศร้าด้วยบริการ **“หนองเหล็กโลงทอง”** ซึ่งให้โลงศพและดอกไม้จันทน์ฟรี รวมถึงช่วยเหลือในงานศพจนเสร็จสิ้น บริการนี้ไม่เพียงช่วยแบ่งเบาภาระทางการเงิน แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความรักและสายใยที่ชาวบ้านมีต่อกันจนเป็นที่ประจักษ์ และทำให้เจ้าภาพคลายความโศกเศร้า

คืนโอกาสสู่สังคม กองทุนฯ เชื่อมั่นว่าทุกคนสามารถกลับมาเป็นคนดีได้ จึงได้สร้างกลไกเพื่อช่วยให้ **“ผู้ที่เคยผิดพลาด”** โดยเฉพาะเยาวชนที่เคยติดยาเสพติด ได้รับการดูแลและมีโอกาสกลับสู่สังคม ด้วยการสร้างอาชีพและการฝึกงาน เช่น ช่างไม้และช่างก่อสร้าง เพื่อให้มีรายได้และเป็นที่ยอมรับในชุมชน ถือเป็น การเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้เคยทำผิด และสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับคนเหล่านี้อีกครั้ง

การวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีการพัฒนามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็กเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการพัฒนามีส่วนร่วม โดยมีการเน้นย้ำถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ดังนี้

การมีส่วนร่วม ชาวบ้านในตำบลหนองเหล็กมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันตั้งแต่การริเริ่มแนวคิด การจัดตั้งกองทุน การกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของสวัสดิการ การระดมทุน การบริหารจัดการกองทุน และการตรวจสอบการดำเนินงาน การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

การเพิ่มขีดความสามารถ กระบวนการจัดตั้งและบริหารกองทุนเป็นการส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถของคนในชุมชนในการจัดการปัญหาและพัฒนาตนเอง พวกเขาได้เรียนรู้ทักษะในการบริหารจัดการ การวางแผน การทำงานเป็นทีม และการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชนในระยะยาว

การเป็นเจ้าของร่วมกัน การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินงาน ทำให้พวกเขารู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนอย่างแท้จริง ความรู้สึกเป็นเจ้าของนี้เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้สมาชิกมีความรับผิดชอบและพร้อมที่จะสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนให้ประสบความสำเร็จ

แนวทางจากล่างขึ้นบน การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็กเป็นผลมาจากความต้องการและความคิดริเริ่มของคนในชุมชนเอง ไม่ใช่การสั่งการจากภายนอก แนวทางจากล่างขึ้นบนนี้ทำให้กองทุนสามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกได้อย่างตรงจุดและยั่งยืน

การออกแบบร่วมกัน รูปแบบของสวัสดิการ กฎระเบียบ และกระบวนการบริหารจัดการของกองทุนได้รับการออกแบบโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิก ทำให้มั่นใจได้ว่ากองทุนมีความเหมาะสมกับบริบทและความต้องการของชุมชน

การพัฒนามีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นในกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กองทุนมีความเข้มแข็ง ยั่งยืน และสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมชุมชนได้อย่างแท้จริง

เบื้องหลังความสำเร็จ: ปัจจัยและเงื่อนไขที่แข็งแกร่ง

ความสำเร็จของกองทุนฯ ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่เกิดจากปัจจัยสำคัญหลายประการที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

ทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง : ชาวตำบลหนองเหล็กมีต้นทุนทางสังคมที่สูงมาก ทั้งในแง่ของ "ความผูกพัน" ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น และค่านิยมดั้งเดิมของชาวอีสานที่เน้นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ องค์กร และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ภายในชุมชนก็มีความสามัคคีและพร้อมที่จะร่วมมือกัน

ภาวะผู้นำที่มุ่งมั่น : ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติในชุมชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนกองทุนฯ พวกเขาเป็นผู้ริเริ่ม ผู้ประสานงาน และเป็นตัวแทนของชาวบ้านในการตัดสินใจ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของสมาชิก

การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน : หัวใจสำคัญของความสำเร็จคือ "การมีส่วนร่วม" ของสมาชิกทุกคน ตั้งแต่การสนับสนุนเงินทุน การเข้าร่วมกิจกรรม ไปจนถึงการตรวจสอบการดำเนินงาน นอกจากนี้ กองทุนฯ ยังสร้างความร่วมมือกับภาคราชการ ท้องถิ่น และภาคเอกชน เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งและขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

ยึดมั่น หลักการ "เท่าเทียม" และ "ไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง" เป็นหัวใจหลักในการจัดสวัสดิการของกองทุนฯ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและสร้างความเป็นธรรมให้กับทุกคน ทำให้กองทุนฯ กลายเป็นศูนย์รวมใจของชาวหนองเหล็กอย่างแท้จริง

บทสรุป : อนาคตที่ยั่งยืนจากรากฐานที่แข็งแกร่ง

เรื่องราวของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก เป็นบทพิสูจน์ที่ชัดเจนว่า “ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้” และสามารถสร้างสังคมที่เป็นธรรมด้วยพลังของตนเอง หากมีรากฐานที่แข็งแกร่งจากความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการบริหารจัดการที่เป็นระบบ องค์กรความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมาตลอด 14 ปี ไม่เพียงแต่สร้างหลักประกันในชีวิตให้แก่ชาวหนองเหล็ก แต่ยังเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจจะพัฒนาสวัสดิการของตนเอง

ในอนาคต กองทุนมีเป้าหมายที่จะขยายขอบเขตการทำงานให้ครอบคลุมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการรับมือกับความท้าทายทางสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผู้สูงอายุ การว่างงาน หรือความผันผวนทางเศรษฐกิจ การมีรากฐานที่แข็งแกร่งจากความเชื่อมั่นและความร่วมมือของชาวบ้าน จะเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุดในการก้าวเดินต่อไปของกองทุน เพื่อสร้างชุมชนที่ยั่งยืนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างแท้จริง

อีกทั้งการมี "ทุนทางสังคม" “ทุนมนุษย์” และ “ทุนทางวัฒนธรรม” และความเป็น “อีสาน” ที่เข้มแข็งและหลักการที่ยึดมั่น จะเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้กองทุนฯ สามารถก้าวต่อไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมอย่างแท้จริงให้กับชุมชนต่อไป

ข้อมูลติดต่อกองทุน

ชื่อกองทุน	กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก
ที่อยู่กองทุน	บ้านทัน หมู่ 11 ตำบลหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
โทรศัพท์	085 327 5163
ผู้ประสานงาน	พงษ์ศักดิ์ พรศักดิ์

ข้อมูลอ้างอิง

- 1) เว็บไซต์ของกองทุนฯ และข้อมูลจากการลงพื้นที่ถอดบทเรียนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2568 ประเภทที่ 9 ด้านการสร้างสังคมที่เป็นธรรม ณ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหล็ก
- 2) เอกสารประกอบการพิจารณารางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน ผู้สรรสร้างความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ “คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ปี 2567 วันที่ 17 ธันวาคม 2567

โทนโคราช : เสียงแห่งความหวังและการสืบสานวิถีวัฒนธรรม เพื่อคุณภาพชีวิตของคนโคราช

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
ประเภทที่ 10 ด้านการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมและสุนทรียะ
กฤษณะ โชติรัตนกมล
วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ผ่านการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับระบบสวัสดิการชุมชน โดยใช้ โทนโคราช ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงกิจกรรมและการดำเนินงานของกองทุนฯ ในหลายมิติ ทั้งด้านสุขภาวะ การเสริมสร้างความสามัคคี การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนช่วยเหลือและส่งเสริมทางเศรษฐกิจแก่สมาชิกในกองทุนฯ โทนโคราชไม่เพียงช่วยฟื้นฟูสุขภาวะ ลดภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ และเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการให้พื้นที่คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมของกองทุนฯ นอกจากนี้ กองทุนฯ ยังมีระบบการจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย ตั้งแต่เกิดจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิต สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนในพื้นที่อื่นๆ เพื่อสร้างกลไกที่เข้มแข็งและยั่งยืนในการดูแลประชาชนทุกช่วงวัย

คำสำคัญ : โทนโคราช, ระบบสวัสดิการชุมชน, กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต)

บทนำ

“เมืองหญิงกล้า ผ้าไหมดี หมี่โคราช ปราสาทหิน ดินด่านเกวียน” เป็นคำขวัญประจำจังหวัดนครราชสีมา หรือที่รู้จักในชื่อ “โคราช” ซึ่งสะท้อนถึงทุนทางสังคมและมรดกทางวัฒนธรรมของชาวโคราช ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ของวีรชน ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม อาหารพื้นเมือง โบราณสถานที่ทรงคุณค่า และศิลปหัตถกรรมดินเผาที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของโคราชคือ “โทนโคราช” เครื่องดนตรีพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะทำจากดินด่านเกวียน ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญในการปั้นตัวโทนมโหรี ก่อนนำไปเผาด้วยความร้อนสูง หนึ่งกลองทำจากหนังงูและซิงด้วยเชือกหรือหวาย ทำให้เกิดเสียงที่ไพเราะแตกต่างจากโทนในจังหวัดอื่น ๆ โทนโคราช จึงเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตคนโคราชมาตั้งแต่อดีตสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น แหล่งผลิตโทนสำคัญตั้งอยู่ในอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่มีดินด่านเกวียนคุณภาพดีเหมาะแก่การทำโทนโคราชโดยเฉพาะ

โทนโคราช คือเครื่องดนตรีที่สะท้อนถึงรากเหง้าวิถีชีวิตของชุมชนโคกชัย ไม่ว่าจะใช้ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษ หรือในการเฉลิมฉลองต่าง ๆ แต่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ ผนวกกับวิถีชีวิตสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้คนรุ่นใหม่สนใจดนตรีสมัยใหม่มากขึ้น ขณะที่การผลิตโทนเผชิญปัญหาวัตถุดิบลดลงและตลาดที่จำกัด การขาดกลไกในการพัฒนาต่อยอดทำให้ภูมิปัญญาการทำโทนดั้งเดิมค่อย ๆ เลือนหายไปจากวิถีชีวิตของคนโคกชัย นอกเหนือจากประเด็นด้านวัฒนธรรมแล้ว ชุมชนในอำเภอโคกชัยยังเผชิญกับปัญหาสังคมสูงวัย โดยมีสัดส่วนประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เนื่องจากคนหนุ่มสาววัยแรงงานย้ายเข้าไปทำงานในเมืองหลวง ส่งผลให้หลายครัวเรือนมีผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่ตามลำพัง นำไปสู่ปัญหาทางสังคมและคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาภาวะทางสุขภาพจิตและอยู่ในภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ปัญหาหนี้สินครัวเรือน การลดลงของประชากรวัยแรงงาน และการสืบทอดองค์ความรู้ท้องถิ่น เป็นต้น

เพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนแกนนำในพื้นที่ตำบลโคกชัยจึงได้มีแนวคิดริเริ่มก่อตั้งกองทุนผู้สูงอายุบึงทับปร่างค์ ในปี พ.ศ. 2558 เพื่อการสร้างระบบสวัสดิการที่พึ่งพาตนเองและการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ต่อมากองทุนผู้สูงอายุได้มีการพัฒนาและขยายกองทุนจนกลายเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกชัย (นอกเขต) ในปี พ.ศ. 2566 โดยอาศัยหลักการของ "วัฒนธรรมนำวิถี" ซึ่งกองทุนสวัสดิการชุมชนแห่งนี้ได้มีการนำเอาทุนทางวัฒนธรรมคือ โทนโคราช มาใช้เป็นสื่อกลางในการรวมตัวของสมาชิกในกองทุนฯ ซึ่งต่อมาได้มีการนำเอาอังกะลุงมาประยุกต์ร่วมบรรเลงเป็นดนตรีวงใหญ่เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุน การผสมผสานระหว่างโทนโคราชและอังกะลุงได้ช่วยให้ดนตรีพื้นบ้านกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง และกลายเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดทั้งคนรุ่นใหม่และผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

วิธีการเช่นนี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกกองทุนฯ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและผู้เปราะบาง ซึ่งคณะกรรมการกองทุนฯ และสมาชิกได้ร่วมกันประชุมวางแผน จัดกิจกรรม และพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุและสมาชิกในชุมชน โดยใช้แนวคิดสุขภาพ 4 มิติ (Holistic Health) ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมของกองทุนฯ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกสามารถดูแลตนเองได้อย่างรอบด้าน ทั้งในแง่ของการเคลื่อนไหวทางร่างกาย การพัฒนาสุขภาพจิต การสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชน และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรุ่นโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานสำคัญในการดำเนินงาน ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการนำเอา โทนโคราช มาใช้เครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ ส่งเสริมฟื้นฟูการแสดงวัฒนธรรมประเพณีและเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชน เพื่อสร้างความหวังและแรงบันดาลใจในการดำรงชีวิต พร้อมกับพัฒนาระบบสวัสดิการเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเสริมสร้างสุขภาพให้กับคนในชุมชนโคกชัย บทความนี้จะนำเสนอถึงผลลัพธ์จากการดำเนินงานของกองทุนฯ ที่เกิดขึ้นในด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ตลอดจนบทเรียนสำคัญ รวมถึงข้อเสนอแนะในการพัฒนากองทุนให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

การจัดตั้งและบริหารจัดการองค์กร

ประวัติที่มาของกองทุน

ตำบลโชคชัย (นอกเขต) คือ พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ประกอบไปด้วยหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 5,425 คน การก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) นั้นมีพัฒนาการมาจากแนวคิดของแกนนำและการรวมตัวของผู้สูงอายุที่เห็นร่วมกันจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุบึงทับปร่างค์ เมื่อปี พ.ศ. 2558 ตลอดระยะเวลาการดำเนินการมา 9 ปี มีสมาชิกในกองทุนจำนวน 280 คน ต่อมาผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์และแนวทางในการก่อตั้งกองทุนฯ ที่ต้องการสร้างความมั่นคงทางสวัสดิการให้กับประชาชนให้มากขึ้น โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เผชิญกับปัญหาสุขภาพและสังคม ประธานบริหารกองทุน คือ นายทรงวุฒิ พงศ์ศาสตร์ จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มโครงการโดยใช้แนวทาง “วัฒนธรรมนำวิถี” ซึ่งนำเอาคุณค่าทางวัฒนธรรมของโทนครราชสีมา ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่มาเป็นจุดเชื่อมโยงให้ชุมชนเกิดการรวมตัวเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนโชคชัย

นายทรงวุฒิ พงศ์ศาสตร์ ได้กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน คือ การใช้ดนตรีพื้นบ้าน หรือ โทนครราชสีมา เป็นตัวชูโรงร่วมกับการนำเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ มาร่วมเล่นวงประสาน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูสุขภาพของผู้สูงอายุ ควบคู่กับการจัดตั้งระบบสวัสดิการที่พึ่งพาตนเอง การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในชุมชน ผ่านการประชุมหมู่บ้าน การจัดเวทีสนทนา และการสาธิตการเล่นโทนครราชสีมาร่วมกับอังกะลุง ซึ่งช่วยกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนเกิดแรงจูงใจและมีส่วนร่วมมากขึ้น และเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2566 ได้มีการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโชคชัย และได้มีความคิดเห็นร่วมกันว่าควรจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนที่สามารถดูแลประชาชนทุกกลุ่มวัยตั้งแต่แรกเกิด จนถึงเสียชีวิต จึงได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) ขึ้น

โดยมีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 465 คน แบ่งเป็นสัดส่วนสมาชิก

- เด็ก/เยาวชน ตั้งแต่แรกเกิด ถึง 25 ปี จำนวน 13 คน
- บุคคลทั่วไป จำนวน 143 คน
- ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 309 คน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) จัดตั้งเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2566 ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 บ้านบึงทับปร่างค์ ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันมีจำนวนเงินในกองทุนประมาณ 232,881.26 บาท (กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต), 2567)

โครงสร้างของกองทุนสวัสดิการชุมชนที่จัดตั้งขึ้น

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) มีเป้าหมายหลัก 2 ประการ คือ 1) เพื่อสร้างระบบหลักประกันความมั่นคงของชีวิตเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนท้องถิ่น และสังคมนำไปสู่ความเข้มแข็งมั่นคงอย่างยั่งยืนในชุมชนและตำบล และ 2) เพื่อสร้างขบวนการเรียนรู้พึ่งพาตนเองพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ปัญหาของชุมชนความสามัคคีในชุมชน ในแง่ของการบริหารนั้นกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอก

เขต) มีโครงสร้างการบริหารด้วยคณะกรรมการบริหารทั้งหมด 17 คน ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย วางแผน และติดตามการดำเนินงาน โครงสร้างองค์กรแบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

- คณะกรรมการบริหาร ทำหน้าที่กำหนดแนวทางและกำกับดูแลการดำเนินงานของกองทุน
- ฝ่ายทะเบียนสมาชิก รับผิดชอบดูแลข้อมูลสมาชิกและการสมัครเข้าเป็นสมาชิกใหม่ ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 465 คน แบ่งเป็นเด็กและเยาวชน มีจำนวน 13 คน บุคคลทั่วไป มีจำนวน 143 คน และผู้สูงอายุ มีจำนวน 309 คน
- ฝ่ายการเงินและบัญชี ดูแลรายรับรายจ่ายของกองทุน และจัดทำบัญชีเพื่อความโปร่งใส มีเงินทุนหมุนเวียนประมาณ 232,881.26 บาท
- ฝ่ายกิจกรรมและสวัสดิการ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพและดูแลสวัสดิการของสมาชิก เช่น ศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพสุโขทัยแม่บ้าน และโครงการดนตรีบำบัด
- ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของกองทุนแก่ประชาชนทั่วไป

การบริหารจัดการของกองทุนเปิดให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผ่านการประชุมประจำปีเพื่อติดตามผลการดำเนินงาน และกลไกการประเมินผลที่ใช้รายงานทางบัญชีและเวทีรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อให้กองทุนสามารถปรับปรุงและพัฒนาให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน

นอกจากประธานกองทุนฯ นายทรงวุฒิ พลฤทธิศาสตร์ ที่เป็นแกนนำที่สำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกองทุนแล้ว ยังมีบุคลากรอีกหลายฝ่าย เช่น นางสมใจ เม่ากรูด รองประธานกองทุนฯ ที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันงานของกองทุนตั้งแต่แรกเริ่ม หมออภิภ หรือ นางศุภรัตน์ ภูเกิด ซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ ในอดีตเป็นผู้ดูแลงานดูแลผู้สูงอายุในตำบลโชคชัย และเป็นผู้ที่เริ่มชักชวนผู้สูงอายุให้ก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุของโชคชัยในปี พ.ศ. 2558 มีครูแจ๊ค หรือ นายพิศาล พวงกระโทก ซึ่งเป็นคณะทำงานของกองทุนฯ และเป็นเจ้าหน้าที่ อบต.โชคชัย มีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นครูที่สอนดนตรีและกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกกองทุน บุคคลเหล่านี้ล้วนมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการยกระดับเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต)

ความสัมพันธ์และความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย

ผลประโยชน์ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) เพื่อให้เป็นกองทุนที่ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของร่วม โดยมีการสมทบงบประมาณจาก 3 ฝ่าย คือ 1) ชุมชน 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) กองทุนฯ ดำเนินงานผ่านภาคีเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น การพัฒนาความสัมพันธ์กับเครือข่ายต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของกองทุนในหลายด้าน ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลโชคชัย สนับสนุนงบประมาณประจำปีไม่ต่ำกว่า 60,000 บาท ผ่านแผนพัฒนาท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2566-2570 หน่วยงานสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา สนับสนุนโครงการด้านสุขภาพ เช่น การดูแลผู้สูงอายุและโครงการป้องกันภาวะซึมเศร้า ในขณะที่ศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพสุโขทัยแม่บ้าน ช่วยดูแลและฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยติดเตียง โดยในปี พ.ศ.

2567 สามารถฟื้นฟูผู้ป่วยติดเตียงให้กลับมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ 3 คน ในส่วนภาควิชาการมีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ให้คำปรึกษาด้านการจัดการองค์กรและพัฒนาโครงการสวัสดิการชุมชน รวมไปถึงเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับประเทศ ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

นอกจากนี้ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) ยังสร้างรายได้เพิ่มเติม เช่น การจัดทำดอกไม้หน้างานศพ และการขยายสมาชิกผ่านเครือข่าย อสม. และมีการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่น สภาองค์กรชุมชน การเชื่อมโยงความร่วมมือเครือข่ายเหล่านี้ช่วยให้กองทุนสามารถให้บริการได้ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชน

ผลลัพธ์การดำเนินการของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต)

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ โดยมีขั้นตอนและกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ เริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การวางแผนปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและใช้แนวทางการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในกองทุน ไม่เพียงแต่ทำให้สมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนรวมตัวกันเพื่อรักษาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านเท่านั้น แต่ยังใช้กิจกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต สำหรับการจ้ดสวัสดิการ เมื่อสมัครเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) จะได้รับสวัสดิการดังต่อไปนี้

ประเภทสวัสดิการ	เงื่อนไขการรับสิทธิ์	จำนวนเงินที่ได้รับ
การเกิด	เป็นสมาชิกครบ 90 วัน (3 เดือน)	500 บาทต่อบุตรหนึ่งคน หากเป็นลูกแฝดได้รับตามจำนวนบุตร
การเจ็บป่วย	เป็นสมาชิกครบ 90 วัน (3 เดือน) และเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลรัฐหรือเอกชน	200 บาทต่อคืน (ไม่เกิน 5 คืนต่อปี)
การเสียชีวิต	เป็นสมาชิกครบ 90 วัน	3,000 บาท
	เป็นสมาชิกครบ 2 ปี	4,000 บาท
	เป็นสมาชิกครบ 3 ปี	5,000 บาท
	เป็นสมาชิกครบ 4 ปี	6,000 บาท
	เป็นสมาชิกครบ 5 - 9 ปี	10,000 บาท
	เป็นสมาชิกครบ 10 ปีขึ้นไป	15,000 บาท

ที่มา: ระเบียบ/ข้อบังคับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต), (2566)

การดำเนินงานของกองทุนมีแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน สมาชิกกองทุนทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมผ่านการประชุมประจำปีและการระดมความคิดเห็นจากชุมชน การระดมทุนยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องจากแหล่งทุน 3 ขา โดยมีทั้งเงินสมทบจากสมาชิก เงินสมทบจากท้องถิ่น (อบต.) และ พอช. ผนวกกับระบบบริจาค และกิจกรรมหารายได้ เช่น การแสดงดนตรีโทนคราซในงานประเพณีและพิธีกรรมของชุมชน ซึ่งไม่เพียงสร้างความสนุกสนาน แต่ยังช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ลดภาวะซึมเศร้า และสร้างความสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชน ระยะเวลาของกองทุนมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 จนสามารถยกระดับเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) ได้สำเร็จในปี พ.ศ.2566 สามารถสร้างหลักประกันความมั่นคงทางชีวิตให้กับคนในชุมชนโชคชัย ตั้งแต่เด็กทารกจนถึงวัยสุดท้ายของชีวิต ตามแนวคิดสวัสดิการสังคมจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอนของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผลการดำเนินงานของกองทุนสามารถพัฒนากิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณค่า นอกจากการจัดสวัสดิการให้สมาชิกแล้ว กองทุนยังมีการช่วยเหลือและโอบอุ้มกลุ่มผู้เปราะบาง ผู้ด้อยโอกาสตามความเหมาะสม

ผลลัพธ์ทางด้านสุขภาพ สังคม และวัฒนธรรม

นอกจากการจัดสวัสดิการสังคมแล้ว กองทุนฯ มีการออกแบบกิจกรรมโดยอิงแนวคิดสุขภาวะ 4 มิติ ทำให้เกิด “แนวคิดการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ตีโนโคราซ และดนตรีบำบัดเขย่าลดเสื่อม” ซึ่งเป็นนวัตกรรมเขย่าลดเสื่อม ด้วยดนตรีบำบัดชุมชน โดยให้สมาชิกกองทุน และประชาชนทั่วไปในพื้นที่ร่วมกิจกรรมมีชีวิตที่ดีขึ้นมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายดีขึ้น เป็นพื้นที่ทางสังคมในการพบปะให้ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และทำให้ผู้สูงอายุเกิดคุณค่าภายในตนเอง ลดภาวะซึมเศร้า จัดความเครียด ความวิตกกังวล ยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนและเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจและร่างกาย

ตำบลโชคชัยได้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง มีความสามัคคีและเป็นหนึ่งเดียวกันมากขึ้น การจัดกิจกรรมดนตรีทำให้คนในชุมชนได้พบปะกันเป็นประจำ โทนคราซ เป็นจุดเชื่อมและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน มีการรวมกลุ่มฝึกซ้อมดนตรี จัดงานแสดง และพัฒนากิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดความสามัคคีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นบ้านช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมกับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างรุ่นที่แน่นแฟ้นขึ้น โครงการศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพสุขใจแม่บ้านสามารถฟื้นฟูผู้ป่วยติดเตียงให้สามารถกลับมาเคลื่อนไหวได้ปกติถึง 3 ราย และลดภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุอีกหลายรายผ่านกิจกรรมดนตรีบำบัด โดยเฉพาะในกรณียายจ้อน ซึ่งเป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนจากกรณีกองทุนฯ

“ยายจ้อน เรามีปัญหาที่ติดติดจำนองแล้วถูกยึด พอที่ถูกยึดแล้วแกก็ไม่อยากอยู่ มันเครียด แกคิดอยากฆ่าตัวตายเพราะไม่มีที่อยู่อาศัย แล้วเป็นจังหวะที่กองทุนตั้งวงดนตรี แกเลยได้เข้ามาเล่น จึงทำให้ไม่ว่างเลย วันที่ว่างก็จ่ายเน็ตให้แกท่อง เพราะทุกคนจะจ้องจดจ่อ และท่องจำตัวเน็ตทำให้ภาวะสมองเสื่อมลดลง เห็นบทบาทสำคัญของตัวเอง คิดว่าตัวเองเป็น

ความสำคัญต่อชุมชน และภายหลังมีการช่วยเหลือจากสถาบันองค์กรชุมชนร่วมกับสมาชิก กองทุนก็ร่วมด้วยเงินช่วยเหลือ ซึ่งแก่ได้ในพื้นที่จากคนที่อยู่ในกองทุน เขาเป็นคนใจดีจึงให้แก อยู่ในพื้นที่ข้างๆ และสร้างบ้านที่เราได้จัดสมาชิกกองทุนช่วยกัน ซึ่งตอนนี้แกก็มาทำกิจกรรม กับเราตลอดอย่างยิ้มแย้มแจ่มใสเพราะปกติแกไม่ได้เบิกบาน แกจะเครียดและคิดมาก” (ครู แจ็ค, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2568)

กรณีของยายจ๋อนสะท้อนให้เห็นว่ากองทุนฯ ไม่ได้เป็นเพียงแหล่งเงินทุน แต่เป็นศูนย์กลางของความ ช่วยเหลือในชุมชนเมื่อสมาชิกตกอยู่ในภาวะยากลำบาก ความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชน ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่เข้มแข็ง และทำให้ยายจ๋อนสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข บทเรียนจาก กรณีของยายจ๋อนแสดงให้เห็นว่าระบบสวัสดิการที่ดีไม่ควรเป็นเพียงแค่การให้เงินช่วยเหลือ แต่ควรมีกลไกที่ทำให้ ผู้ได้รับความช่วยเหลือสามารถกลับมายืนหยัดได้ด้วยตนเอง

นอกจากนี้การนำโทโคราขมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนฯ ยังเป็นการฟื้นฟูและสืบทอดอัต ลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นที่ใกล้จะเลือนหายไปตามกาลเวลาและยุคสมัย การแสดงดนตรีพื้นบ้าน ช่วยฟื้นฟูศิลปะดั้งเดิมของชุมชนให้กลับมามีเสียงโชนที่ครึกครื้นอีกครั้ง ทั้งยังเป็นเวทีในการดึงดูดให้เยาวชน และคนรุ่นใหม่ได้รับโอกาสเรียนรู้และฝึกฝนการเล่นโชน เพื่อสืบทอดวิถีบรรพบุรุษทำให้เกิดกระบวนการ ถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น รวมไปถึงช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน คนในพื้นที่ ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น ผลการดำเนินงานของกองทุนฯ มี ความโดดเด่นจนกระทั่งได้รับรางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน ผู้สร้างสรรค์ความมั่นคงของมนุษย์ ตามแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ “คุณภาพชีวิตปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ประจำปี พ.ศ. 2567 ประเภทที่ 10 ด้านการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมและสุนทรีย์ยะ จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ร่วมกับภาคีเครือข่ายคณะทำงานพิจารณารางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน

ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ

นอกจากผลลัพธ์ทางสุขภาพ สังคม และวัฒนธรรมแล้ว กองทุนฯ การใช้ดนตรีพื้นบ้านยังสร้างงาน และรายได้จากกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การเล่นโทโคราขและอังกะลุง โดยสมาชิกที่มีทักษะด้านดนตรี สามารถเข้าร่วมแสดงในงานเทศกาลและงานประเพณีต่างๆ ซึ่งช่วยให้มีรายได้เสริมจากการแสดงดนตรี การ ผลิตและจำหน่ายโทโคราขเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกองทุน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มี ความชำนาญในการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน การจัด กิจกรรมดนตรีและงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับโทโคราข ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมชุมชน ซึ่ง ก่อให้เกิดรายได้จากการจำหน่ายสินค้าในชุมชน เช่น อาหารพื้นเมือง หัตถกรรม และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น รวมไปถึง การลดภาระค่าใช้จ่ายผ่านระบบสวัสดิการชุมชน กองทุนฯ ได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่สมาชิก ผ่านสวัสดิการ เช่น เงินช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย เงินช่วยเหลือเมื่อคลอดบุตร และเงินฌาปนกิจ ซึ่งช่วยลดภาระ ค่าใช้จ่ายของครอบครัวและส่งเสริมให้ครัวเรือนสมาชิกมีความมั่นคงมากขึ้น

“การมีกองทุนขึ้นมาอย่างน้อยก็ช่วยในเรื่องของการเจ็บป่วย ให้สมาชิกมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ช่วยให้ลดรายจ่ายได้บ้าง แบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายทางด้านเศรษฐกิจภายในครอบครัวของสมาชิก และสมาชิกจะรู้สึกเบาใจว่าเมื่อตายไปเขาจะไม่เป็นภาระให้ครอบครัว” (หมอก๊ีบ, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2568)

ดังนั้นผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของกองทุนฯ ไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิก แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) เป็นตัวอย่างที่ดีของการบูรณาการวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ระบบสวัสดิการที่พึ่งพาตนเองและการส่งเสริมสุขภาพของชุมชนเป็นปัจจัยที่ทำให้กองทุนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานของกองทุนสะท้อนถึงศักยภาพของคนในชุมชนโชคชัยในการมีความหวังที่จะพึ่งพาตนเองและใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต แม้ว่าจะมีอุปสรรคทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ทำให้การดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมยังเป็นเรื่องท้าทาย แต่กองทุนยังคงสามารถขยายฐานสมาชิกพร้อมทั้งหาแนวทางการพัฒนาใหม่ๆ ในการส่งเสริมให้คนตรีพื้นบ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชุมชน การบูรณาการวัฒนธรรมเข้ากับสวัสดิการชุมชนไม่เพียงช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุขมากขึ้น แต่ยังเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปปรับใช้ในกองทุนสวัสดิการชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ได้ในอนาคต

ปัจจัย เจือนไข ความสำเร็จจากกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต)

ผลงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) ได้รับการพิสูจน์ผ่านรางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน ด้านการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมและสุนทรียะ ในปี พ.ศ. 2567 สะท้อนถึง “ความหวังและพลัง” ของชุมชนในการขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตของตนเองโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลาง การทำงานของกองทุนสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชน สมาชิก และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่ช่วยกันสร้างและเสริมความเข้มแข็งของผ่านการใช้ดนตรีโทนโคราชและอังกะลุงเป็นกลไกในการเชื่อมโยงและขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ที่กองทุนชุมชน

เสียงโทนโคราชและอังกะลุงที่ก้องกังวาน สะท้อนถึงสายสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของชุมชน โทนโคราช จึงไม่ใช่เพียงเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นในกิจกรรมงานของกองทุน หากแต่เป็นสัญลักษณ์ของการรวมพลังของคนในชุมชนด้วยการใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการดึงผู้คนมารวมตัวกัน โทนโคราชจึงเป็นมากกว่าความบันเทิง แต่ยังสร้างความผูกพันและช่วยสมาชิกกองทุนโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุมีจุดมุ่งหมายในชีวิต

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้กองทุนสามารถทำให้การดำเนินงานของกองทุนมีความเข้มแข็ง สมาชิกกองทุนไม่เพียงเข้าร่วมโครงการในฐานะผู้รับประโยชน์เท่านั้น แต่ยังมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเอง ตั้งแต่การจัดแสดงดนตรีโทนโคราชและอังกะลุงในงานบุญประเพณี งานรื่นเริง ไปจนถึงการอบรมให้กับคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้สมาชิกยังมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

เกี่ยวกับแนวทางพัฒนากองทุนผ่านเวทีประชุมและกิจกรรมชุมชนต่างๆ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และช่วยให้กองทุนเติบโตได้อย่างมั่นคง

ความสำเร็จของกองทุนฯ ยังมีปัจจัยที่สำคัญคือ **การมีแกนนำที่มีวิสัยทัศน์** ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชน ที่อาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น ประธานกองทุนฯ นายทรงวุฒิ พลดีศาสตร์ ที่มีความเข้าใจในบริบทของชุมชน และมีแนวทางในการพัฒนากองทุนโดยมุ่งเน้นการบูรณาการสวัสดิการชุมชนเข้ากับมิติทางวัฒนธรรม นางสมใจ เม่ากรุด ที่ผลักดันให้กองทุนฯ มีความก้าวหน้าและเป็นผู้ประสานงานกับ พอช.จังหวัด จนทำให้กองทุนฯ ได้รับรางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชนดีเด่น ศาสตราจารย์ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ ประจำปี พ.ศ. 2567 ด้านการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมและสุนทรียะ รวมทั้งครูแจ๊ค ที่มีความสามารถในการสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้ทางดนตรี มีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมในกองทุน โดยผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน และมีการประยุกต์เครื่องดนตรีไทยอื่น ๆ เช่น อังกะลุง เข้ามาผสมผสานเพื่อให้งานดนตรีมีขนาดใหญ่ขึ้น สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนฯ ที่หลากหลายช่วงวัย จึงทำให้แนวคิดการแสดงดนตรีของกองทุนเป็นที่ยอมรับและได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกชุมชนทุกกลุ่มวัย

นอกจากทุนมนุษย์ที่เป็นปัจจัยสำคัญแล้ว**การสร้างความร่วมมือของภาคีเครือข่าย** ยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้กองทุนสามารถขยายผลและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่ององค์การบริหารส่วนตำบลโชคชัย เช่น การทำงานร่วมกับสำนักงานสาธารณสุข ในการทำกิจกรรมดูแลมิติร่างกายและจิตใจของสมาชิกกองทุนฯ ในการให้ความรู้เรื่องโรคในแต่ละช่วงฤดูกาล กิจกรรมออกกำลังกายเสริมกำลังกล้ามเนื้อขา ป้องกันโรคสมองเสื่อมรวมถึงงานทันตกรรม และงานสุขภาพจิตเพื่อประเมินภาวะซึมเศร้าเพื่อเฝ้าระวังการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุ ภาคีด้านวิชาการจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในการเป็นที่ปรึกษาการดำเนินการกองทุนและให้ความรู้เรื่องการจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งช่วยให้กองทุนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามแม้กองทุนจะมีผลลัพธ์ที่โดดเด่นในหลายมิติและประสบความสำเร็จในระยะแรกจนได้รับรางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชนดีเด่นฯ แต่ก็ยังคงเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งหนึ่งในความท้าทายสำคัญของกองทุนฯ คือ **การดึงดูดสมาชิกและการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่** ปัจจุบันกิจกรรมของกองทุนส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ผู้สูงอายุเป็นหลัก ทำให้คนรุ่นใหม่ยังมีโอกาสเข้ามามีบทบาทน้อย ดังนั้นการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนและประชากรวัยทำงานเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการสืบทอดและต่อยอดการดำเนินงานในอนาคต กองทุนฯ อาจต้องพิจารณาปรับรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ เช่น การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและบริหารจัดการ หรือการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร เป็นอีกหนึ่งอุปสรรคสำคัญ แม้ว่ากองทุนฯ จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังคงต้องพึ่งพาการบริหารจัดการและการสนับสนุนจากภายนอก การขยายช่องทางหารายได้ที่ยั่งยืน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการจัดกิจกรรมเพื่อระดมทุน หรือการสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากร จะช่วยลดความเสี่ยง

ด้านงบประมาณและทำให้กองทุนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ เป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่กองทุนต้องเผชิญ เนื่องจากคณะกรรมการบริหารของกองทุนฯ เป็นอาสาสมัครที่มาจากชุมชน บางครั้งอาจขาดทักษะด้านการบริหารจัดการที่จำเป็น การจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารโครงการ การจัดการบัญชีทางการเงิน กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ รวมถึงการบริหารองค์กรจะช่วยให้กองทุนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบมากขึ้น

สุดท้าย ความต่อเนื่องของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของกองทุนฯ ก็เป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ แม้ว่ากองทุนฯ จะใช้โทนคราซและอังกะลุง เป็นศูนย์กลางของการรวมกลุ่มและสร้างกิจกรรมให้แก่สมาชิกในกองทุนฯ และสมาชิกส่วนใหญ่เป็นวัยผู้สูงอายุ ดังนั้นการสืบทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมและการฝึกสอนยังคงเป็นความท้าทาย โดยเฉพาะการขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ การส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะทางดนตรีจะช่วยให้วัฒนธรรมพื้นบ้านยังคงอยู่และสามารถเติบโตไปพร้อมกับชุมชน อย่างไรก็ตามแม้จะมีความท้าทายหลายด้าน แต่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) ยังคงเป็นตัวอย่งที่ดีของการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่พึ่งพาตนเองและใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หากสามารถแก้ไขและพัฒนากลยุทธ์ในการรับมือกับความท้าทายข้างต้นได้อย่างเหมาะสม จะทำให้กองทุนฯ สามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

บทสรุป

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) เป็นกลไกพัฒนาคุณภาพแห่งชีวิตของคนโชคชัยที่แม้พึ่งจะถูกยกระดับจากกองทุนผู้สูงอายุมาเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนไม่นาน แต่ความสำเร็จของการดำเนินการเป็นที่ประจักษ์และเป็นกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการตนเองโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่พึ่งพาตนเอง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมสุขภาพอย่างรอบด้าน กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) เป็นตัวอย่างของการนำ แนวคิด “คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มาใช้เป็นหลักคิดในการสร้างระบบสวัสดิการที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย โดยไม่เพียงมุ่งเน้นไปที่การช่วยเหลือเฉพาะด้านสุขภาพหรือเศรษฐกิจ แต่ยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความมั่นคงในระดับชุมชน การพึ่งพาตนเองและการแบ่งปันทรัพยากรเพื่อประโยชน์ร่วมกันของสังคม (มูลนิธิมันพัฒนา, 2560)

โทนคราซ ซึ่งเป็นความโดดเด่นของกองทุนฯ จึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนโชคชัยเท่านั้น หากแต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าด้วยกันและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การสืบสานพื้นฟูการเล่นโทนคราซและอังกะลุงยังทำให้เกิดพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การเรียนรู้ร่วมกัน และการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ผู้สูงอายุสามารถใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ ขณะที่เยาวชนได้เรียนรู้ถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้การเล่นโทนคราซยังมีผลต่อสุขภาพของสมาชิกกองทุนที่เป็นผู้สูงอายุโดยตรง ทั้งใน

ด้านร่างกายที่ช่วยให้เกิดการเคลื่อนไหว ด้านจิตใจที่ช่วยลดภาวะซึมเศร้า และด้านสังคมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของตนเอง อยากมีส่วนร่วมในวงดนตรีของกองทุนฯ ที่ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ทำให้สมาชิกเกิดความภาคภูมิใจและมีบทบาทสำคัญในสังคมของตน ในขณะที่เดียวกันเยาวชนในชุมชนก็ได้รับการปลูกฝังให้เห็นถึงความสำคัญของรากเหง้าทางวัฒนธรรมและมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การดำเนินงานของกองทุนฯ ได้สร้างผลลัพธ์เชิงบวกในหลายมิติไม่เพียงแต่ด้านสังคมที่สร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชน ด้านสุขภาพที่ช่วยลดความเครียดและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกกองทุนฯ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางและผู้สูงอายุ แต่ยังรวมถึงด้านเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างรายได้เสริมจากการผลิตเครื่องดนตรีและการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

“เสียงของโทนโคราชที่ดังขึ้นในกองทุนฯ จึงไม่ได้เป็นเพียงการสืบสานวัฒนธรรม แต่ยังเป็นสัญลักษณ์แห่งความหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างความมั่นคงของชุมชนในหลายมิติ”

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีข้อเสนอดังนี้

1) ในระยะถัดไปจำเป็นต้องดำเนินการขยายขอบเขตระบบสวัสดิการที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย กองทุนฯ ควรขยายแนวทางการให้สวัสดิการที่สอดคล้องกับแนวคิด “จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” (ป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2543) โดยไม่เพียงแต่ดูแลผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ควรให้การสนับสนุนการพัฒนา “ทุนมนุษย์” ของชุมชน ตั้งแต่เด็กและเยาวชน รวมถึงกลุ่มเปราะบาง เช่น การจัดโครงการดูแลสุขภาพแม่และเด็ก การสนับสนุนทุนการศึกษา และการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพเยาวชน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของระบบสวัสดิการชุมชน

2) การพัฒนาแหล่งทุนของกองทุนฯ เป็นอีกแนวทางสำคัญที่ต้องดำเนินการ กองทุนฯ ควรมีช่องทางหารายได้เพิ่มเติม เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดงานเทศกาลหรือกิจกรรมที่ดึงดูดการท่องเที่ยว และการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้กองทุนมีสถานะทางการเงินที่มั่นคง

3) การดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วม เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญ กองทุนฯ ที่จะต้องออกแบบกิจกรรมที่ทันสมัยและดึงดูดเยาวชนให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร การสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถมีส่วนร่วม และการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพและความสนใจของเยาวชน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการสืบทอดองค์ความรู้ สร้างความตระหนักและทำให้กองทุนมีความต่อเนื่องในระยะยาว

4) ในด้านการบริหารจัดการองค์กร คณะกรรมการกองทุนควรได้รับการพัฒนาและอบรมในด้านการบริหารองค์กร การเงิน และการพัฒนายุทธศาสตร์ให้มีความทันสมัยขึ้น ระบบการบริหารที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกและดึงดูดการสนับสนุนจากภายนอกได้มากขึ้น

และประการสุดท้าย 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก จะช่วยให้กองทุนสามารถขยายขอบเขตของการให้บริการสวัสดิการได้มากขึ้น ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อโอกาสในการขอสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณ การฝึกอบรม และทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนากองทุนฯ การดำเนินตามกลไกในข้อเสนอแนะเหล่านี้ จะสามารถทำให้ระบบสวัสดิการของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) มีความครอบคลุม มั่นคง และยั่งยืน ตามแนวคิดของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ที่มุ่งเน้นให้ทุกคนในสังคมได้รับการดูแลตั้งแต่เกิดจนสิ้นสุดชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมั่นคง

ข้อมูลติดต่อกองทุน

ชื่อกองทุน	กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต)
ที่อยู่กองทุน	กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
โทรศัพท์	091 542 4941
ผู้ประสานงาน	ทรงวุฒิ พงษ์พิศาศตร์

ข้อมูลอ้างอิง

- 1) เว็บไซต์บทเรียนกองทุนฯ และข้อมูลจากการจากการลงพื้นที่ที่ถอดบทเรียนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2568 ประเภทที่ 10 ด้านการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมและสุนทรียะ ณ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต)
- 2) เอกสารประกอบการพิจารณารางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน ผู้สรรสร้างความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ “คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ปี 2567 วันที่ 17 ธันวาคม 2567
- 3) คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย. (2566). ระเบียบ/ข้อบังคับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
- 4) ป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2543). "คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง" ในจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน (พิมพ์ครั้งที่ 4), กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลด์คิมทอง, หน้า 5-8
- 5) มูลนิธิมั่นพัฒนา. (2560). กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล กลไกพัฒนาคุณภาพแห่งชีวิต. วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ มูลนิธิมั่นพัฒนา สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ครูแจ๊ค หมอจ๊อบ คุณสมใจ และผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน รวมถึงสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโชคชัย (นอกเขต) ที่มอบรอยยิ้มและความหวังในการดำเนินชีวิตที่กำหนดโดยตัวท่านเอง

ภาคผนวก

1. โครงการมอบรางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน : ผู้สรรค์สร้างความมั่นคงของมนุษย์ ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ “*คุณภาพชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน*”
2. ข้อเขียน “จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ป๋วย อึ้งภากรณ์
3. รายชื่อกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ได้รางวัลผลงานระดับประเทศ (ชมเชย) ประจำปี 2567-2568